KRİZ 3 DOSYASI

petrol-iş
Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası

İki aylık dergi EYLÜL 2009 SAYI: 32

kadın

ADIYAMAN

ANKARA

BATMAN

TRAKYA

TPAO'DA AİLE BOYU DİRENİŞ

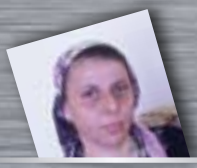

Novamed'den Münevver Demir:
SENDİKALILARA GÖZDAĞI VERMEK İÇİN ÇIKARDILAR

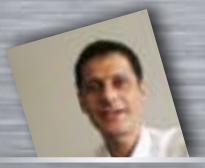

Türkiye Psikiyatri Derneği'nden
KRİZE RUHSAL DESTEK

Öldürülüşünün 90. Yılında
ROSA LÜKSEMBURG'A BİR MERHABA

Kadınlar, Emekçiler TÜLAY HOCASI'NI YİTİRDİ

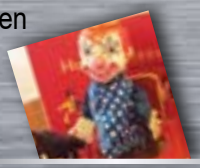

YALVAÇ URAL TENEKE OYUNCAK SERGİSİ

içindekiler

3 **Merhaba**

4 **TPAO'da Aile Boyu Direniş**

7 **Artık Kadınlar Öldürülmesin**

KRİZ DOSYASI 3

8 **Krize Karşı Önlem Paketlerinde Toplumsal Cinsiyet**

10 Krizle Birlikte Kadın ve Çocuğa Yönelik Şiddet Arttı:
Psikiyatristlerden Krize Ruhsal Destek

13 Entes Elektronik'ten Atılan Gülistan Kobatan:
"On Beş Kişiden Üçü Erkek, Diğerleri Kadındı"

15 **Kadınlar Taksim ve Berçelan'da Barış İçin Sabahladı**

16 Yeni üyeleri ya işten çıkarıyorlar, ya da istifaya zorluyorlar
"Sendikalılara Gözdağı Vermek İçin Çıkardılar"
Novamed'den Çıkartılan Münevver Demir

20 Öldürülüşünün 90. Yılında Rosa Lüksemburg'a Bir Merhaba
Vardım! Varım! Varolacağım!

22 **Emekçiler, Kadınlar Tülay Hoca'sını Yitirdi**

23 **Tülay Arın'ın Ardından**

24 **SENDİKAL BİLİNÇ**
Kullan At Devri
Hazırlayan: Yard.Doç.Dr. Betül Urhan / Kocaeli Ünv. İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Böl.

26 Ev Hizmetinde Çalışan Kadınlar Örgütleniyor:
"Bazen Çocuğumu Sevecek Takatım Bile Kalmıyor"

29 **PORTRE**
NEZİHE MERİÇ
Dostlarım Bana Nezim Der

30 **TARİHTEN KADIN SESLERİ**
Tarih, Kadın Giysileri ve Yasaklar
Kadınlar Siyah mı, Pembe mi Giysin?
Hazırlayan: Doç.Dr. Serpil Çakır İstanbul Ünv. Siyasal Bilgiler Fak.

32 **Atalar Dilinde Kadın**

34 **HAKLARIMIZ**
Analıkla Gelen Yardım ve Ödenekler
Hazırlayan: Av. Serap Özdemir Petrol-İş Sendikası Hukuk Müşaviri

36 **KÜLTÜR-SANAT**
Yalvaç Ural Teneke Oyuncak Sergisi
Hazırlayan: Behice Çağlar

38 **SAĞLIK**
"Her Ay Aynı, Nasılsa Geçer" Demeyin

40 **EVET, MUTFAKTA BİRİLERİ VAR!**
Sonbahar ve Yemek
Hazırlayan: Selgin Zırhlı Kaplan

42 **OKUMA ODASI**
Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet • Kıymetini Bil Herşeyin / John Berger • Kadın Yolu / Türk Kadın Yolu (1925 - 1927)

43 **CEMİLE TEYZE**
Kadınların Bitmeyen Mesaileri Üzerine

43 **GÜLELİM Mİ? AĞLAYALIM MI?**

MERHABA

Bu sayımız hüznü ve ümidi içinde barındırıyor. Yani tam yaşam gibi oldu.

TPAO'da Petrol-İş üyesi kadınlar, erkekler, onların çocukları, eşler 17 Ağustos'tan bu yana eylem halindeler... Yıllardır ihmal edilen sorunlarının çözümünü istiyor ve bu konuda kararlı olduklarını dile getiriyorlar... Katılımın yüksek düzeyde olduğu eylemlerde, kadınlar da önemli rol oynuyorlar. Üye kadın arkadaşlarımız geç saatlere kadar nöbet tutarlarken, üye eşleri kadınlar çocuklarıyla birlikte eylem yerinde eşlerine ve onların arkadaşlarına destek oluyorlar... Gündem haberimizi TPAO'nun kadınları oluşturuyor... Eylemin kadın gözüyle anlatımı nasıl olur, ilk sayfalarımızdan okuyabilirsiniz...

Krize karşı önlem paketlerini ve kadınları ele alalım istedik, bu sayıdaki dosyamızda... Krizin sonuçları farklı alanlara da sıçradı... Kadına yönelik şiddet arttı. Hem şiddet sorununu hem de krizle birlikte artan psikolojik hastalıkları,"Krize Ruhsal Destek" isimli bir kampanya yürüten Türkiye Psikiyatri Derneği'nden bir hekim arkadaşımızla görüştük...

Kriz dosyamızın kadın-emek cephesinde ne olup bittiğine dair günün bilgisini sunarken, bundan 20 sene sonra bu süreci öğrenmek isteyenler için de iyi bir kaynak olacağını umud ediyoruz...

Bu süreçte işinden olan kadın arkadaşlarımızla söyleşi yapmaya devam ediyoruz... Söyleşiler kadın emeğinin alan bilgisini sunmayı hedefliyor...

Uzun bir mücadele vererek kazandığımız mevzilerden biri olan Novamed'de işverenin sendika karşıtı tutumları maalesef sürüyor... Sendikaya yeni üye olan arkadaşlarımızdan Münevver Demir işten çıkarıldı, Antalya'ya giderek süreci arkadaşımızla konuştuk. Biraz ayrıntılı bir söyleşi oldu. Söyleşiyi yaparken kadın emeği ağırlıklı bir işyerinde üretim sürecinin tüm duraklarını arkadaşımızla birlikte gezdik...

Ev hizmetlileri pek çok kadının çocuğunu emanet ettiği, evlerinin anahtarını teslim ettiği kadınlar, düşük ücretlere, aşağılanmalara, güvencesizliğe son vermek için örgütlenmeye çalışıyorlar... Onların hikâyelerini ve umutlarını yine bu sayımızda okuyabilirsiniz...

Hüzün dedik...

Rosa Lüksemburg'u tanıyorsunuz, dergimizin daha önceki sayılarında da ona yer vermiştik... 2009 yılı sosyalist kuramcı ve eylemci bu değerli kadının öldürülmesinin 90. yılı... Petrol-İş arşivini düzene koyan arkadaşımız Muazzez Pervan bu vesile ile bir Rosa yazısı kaleme aldı...

Ata sözleri adı üstünde atalar tarafından edilen sözler, buralarda kadın nasıl ele alınmış, Elif Aksu arkadaşımız, atalarımızın gözünde kadını kaleme aldı... Kendisine çok çok teşekkür ederiz...

Geçtiğimiz günlerde sendikamızın, emek ve kadın hareketinin Tülay Arın'ını yitirdik. Ani ve biraz da erken ölümdü hocamızın ölümü. Daha pek çok yazacağı kitaplar, makaleler vardı... Üzgünüz, onun emek hareketine, sendikamıza yaptığı katkıları unutmayacağız...

Geçtiğimiz yaz yitirdiklerimizden biri de hikâyeci, oyun yazarı Nezihe Meriç oldu... Kadın dilini Türkçe'de en iyi kullanan edebiyatçımız olan Nezihe Hanım'ı saygıyla anıyoruz...

Hocalarımız yazılarını sürdürüyorlar... Hukuk köşemiz de devam ediyor... Kültür-Sanat sayfalarımızda ve kitap köşemizde dünyamızı genişletecek bilgilere ulaşıp, yemek köşemizdeki tariflerle, dostlarınıza iyi bir ziyafet çekebilirsiniz...

Dergimiz yayına hazırlanırken, tüm ülkeyi acıya boğan İstanbul merkezli sel haberini aldık. Çarpık yapılaşmadan, sınırsız kâr hırsından, doğayı para uğruna tahrip etmekten çekinmeyen, 30'un üzerinde kadın-erkek emekçinin ölümüne yol açan basiretsiz mevcut yöneticileri kınıyor, tüm halkımıza başsağlığı diliyoruz.

Üzüntüsüz, sorunsuz, kedersiz günlerde tekrar buluşmak umuduyla... Bayramınızı en iyi dileklerimizle kutluyoruz.

Eylül 2009 / Sayı 32

Petrol-İş Merkez Yönetim Kurulu
Mustafa Öztaşkın / Genel Başkan
Mustafa Çavdar / Genel Sekreter
İbrahim Doğangül / Genel Mali Sekreter
Nimetullah Sözen / Genel Örgütlenme ve Eğitim Sekreteri
Mehmet Güray / Genel Yönetim Sekreteri

Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası adına sahibi:
Genel Başkan Mustafa Öztaşkın

Yazıişleri Müdürü
Mehmet Yılmaz

Genel Yayın Yönetmeni
Necla Akgökçe

Editörler
Necla Akgökçe, Selgin Zırhlı Kaplan

Tasarım ve Uygulama
Selgin Zırhlı Kaplan

İdare Yeri:
Altunizade Mah. Kuşbakışı Cad. No: 25
Altunizade 81180 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 474 98 70 (10 hat)
Faks: (0216) 474 98 67

Baskı:
Bileşim Matbaası
Bileşim Yayıncılık, Fuarcılık ve Tan. Hiz. San. ve Tic. AŞ
Barbaros Cad. No: 11 4. Levent / İstanbul
Tel: 0212 324 44 43

Web Adresi: www.petrol-is.org.tr

e-posta: merkez@petrol-is.org.tr

Yerel Süreli Yayın
(Petrol-İş Dergisi'nin özel ekidir.)

Eylül 2009'da basılmıştır.

TPAO'da Aile Boyu Direniş

Petrol-İş üyesi 3 bin 450 TPAO işçisinin ortak sorunu çok uzun süredir devam eden ücret dengesizlikleri ve düşük ücretler. Arkadaşlarımız bu kez tepkilerini bir dizi eylemle dile getirdiler. Üye eşleri kadınlar ve kadın üyelerimizin sesinden eylemleri ve eylem yerlerinde olan biteni dinliyoruz.

Yıllardır ücret dengesizlikleri ve düşük ücretlere karşı tepkilerini dile getiren sendikamız üyesi TPAO işçileri, toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde bu sorunlarda uzlaşma sağlanamaması nedeniyle, 17 Ağustos'ta başlayan eylemliliklerini sürdürüyorlar.

17 Ağustos 2009 tarihinde mesai bitiminden sonra işyerlerini terk etmeme eylemi ile başlayan süreç daha sonra 20 Ağustos tarihinde de işe gitmeme eylemi ile devam etti. Ankara, Adıyaman, Batman ve Trakya Bölge Müdürlükleri'nde gerçekleştirilen 24 saatlik işe gitmeme eylemlerine Petrol-İş üyesi TPAO işçilerinin katılımı çok iyiydi. 1 ve 2 Eylül tarihlerinde ise arkadaşlarımız viziteye çıkma eylemi yaptılar.

Petrol-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Öztaşkın ile Genel Yönetim Sekreteri Mehmet Güray Ankara'da, Genel Sekreter Mustafa Çavdar Trakya'da, Genel Mali Sekreter İbrahim Doğangül Adıyaman'da, Genel Örgütlenme ve Eğitim Sekreteri Nimetullah Sözen de Batman'daki eylemlerde üyelerle beraberdiler. Petrol-İş'in TPAO eylemlerine sendika, siyasi parti, meslek odaları ve sivil toplum kuruluşlarının desteği de sürüyor.

Ücret dengesizlikleri giderilmeli

Petrol-İş'in Ankara, Adıyaman, Batman ve Trakya şubelerine bağlı TPAO işyerlerinde 3 bin 450 işçi çalışıyor. TPAO işyerindeki sorunların temelini ücret dengesizlikleri ve düşük ücretler oluşturuyor. Ücret dengesizliğinin esas nedeni ise, kamu işletmelerinde yıllardır İMF politikaları doğrultusunda işgücü maliyetlerini aşağıya çekmek adına düşük ücretle işçi alımı yapılmasıydı. İşyerlerinde uygulanmakta olan ücret skalalarının günün koşullarına göre yeniden düzenlenmesi gerekirken, bu düzenlemeler de yapılmıyordu. Ücret skalalarının yeniden düzenlenmesi halinde hem TPAO çalışanları arasındaki ücret dengesizliği sorunu çözülecek, hem de çalışanların ücretleri reel olarak artacak. Ücret dengesizliklerinin giderilmesiyle birlikte, işe giriş ücretlerinin makul bir düzeye çekilmesi, giderek yaygınlaşan hizmet alımlarına son verilmesi de sendikamız Petrol-İş'in talepleri arasında yer alıyor. TPAO'da uygulanmakta olan ücret skalalarının güncellenerek işe ilk giriş ücretlerinin arttırılması, saptanan ilk giriş ücreti esas alınarak kıdem ve tahsil faktörlerine bağlı olarak ücretler arasında adaletli, oransal farklılıklar yaratmak suretiyle dengesizliklerin giderilmesi sağlanmalıdır.

Bu eylemler, şimdiye kadar TPAO'da gerçekleştirilen en nitelikli ve en yüksek katılımlı eylemler olarak tarihte yerini alacaktır.

Petrol-İş Kadın Dergisi olarak, TPAO eylemlerine katılan kadın üyelerimiz ve eylemlere destek veren üye eşleriyle görüştük.

ADIYAMAN ŞUBESİ

İşçiliği bitirdiler

Cennet Türkan: Ücretler çok yetersizdi. Biliyorsunuz skalalar hala düzenlenmedi. Biz hakkımızı arıyoruz. 20 yıldır çalışıyorum burada, bir kızım var. Eskiden TPAO işçisi işçiydi. Şimdi işçilik denilen bir şey kalmadı. İşçiliği bitirdiler. Biz Adıyaman'da toplu olarak katıldık eyleme, bence çok iyi oldu, katılım da iyiydi.

Umarız sesimizi duyarlar

Fevziye Fırat: Sondaj Müdürlüğü'nde çalışıyorum. İki oğlum var. Çalışma iyi, ben çalışmayı seviyorum. Ama ücretlerimiz gerçekten de düşük, skalalar da güncellenmiyordu, bundan dolayı eylem yaptık. Bölgede kadınların kendine has sorunları da var. Mesela kreş. Genel Müdürlükte var sanıyorum, burada yok. Kadınlar olarak biz kreş açılmasını ya da kreş parası verilmesini de istiyoruz. Umarım bu isteğimiz yerine gelir. Eylem çok kalabalıktı, kadın arkadaşlarımızın çoğu eyleme katılmıştı. Maddi sıkıntı içindeyiz. Çocuğu da kreşe veriyorum zaten. Dediklerimi kendi adıma söylüyorum elbette. Sendikamızın bu konuda aldığı kararlara uyuyoruz. Bundan sonra da sendikanın aldığı kararlara uyacağız. Ne tür eylem olursa yer alacağız. Umarım sesimizi duyarlar.

Bizi insanca yaşatacak bir ücret

Fatma Özçelik: TPAO'da 1998 yılında çalışmaya başladım. 11 yılım geçti burada. Maaşım 1100 lira civarında. Yüksek okul mezunuyum, onun için aldılar zaten. Önce müteahhit eleman diye aldılar. Eylemlerin temel nedeni bence ücret düşüklüğü. TİS bu nedenle hâlâ imzalanmadı. Adıyaman'daki eylem bence iyiydi. Bu aşamada biz elimizden geleni yaptık. Sonuç umarım iyi olur... Bizi insanca yaşatacak bir ücret istiyoruz, fazla bir şey değil.

ANKARA ŞUBESİ

Birlikte öğrenmenin mutluluğunu yaşıyoruz

Sündüz Açıkgöz: 1.1.2009 Tarihinde başlayan Toplu Sözleşme Görüşmeleri işyerimiz için henüz sona ermedi. İşyerimizin grev yasağı kapsamında olması nedeniyle 25 Ağustos'ta 60 günlük Yüksek Hakem Kurulu'nun yasal süresinin de sona ermesiyle sendika üyesi işçilerin gerilimi had safhaya çıktı.
Gerek kapsam dışı çalışan işçiler ile sendika üyesi işçiler arasındaki ücret farkı, gerekse sendika üyesi işçilerin kendi aralarındaki ücret dengesizliği iş barışını bozacak noktaya ulaştı.

Bu sözleşme görüşmelerinde sendikamız tarafından çözümü talep edilen olmazsa olmaz maddemiz bu konu idi.
Ancak dokuz aya yakın bir süre geçmesine rağmen sonuç alınamayınca önce şubelerimiz lokal olarak, ardından da Merkez Yönetim Kurulumuz bazı eylem kararları almak zorunda kaldılar.
TPAO Genel Müdürlüğü'nde 13 Ağustos'tan başlayarak 20 Ağustos'a kadar devam eden servislerden inerek protesto gösterileri ile toplu halde işe girişlerin yanı sıra 17 ve 18 Ağustos günleri işyeri terk edilmedi. 19 Ağustos günü eş ve çocuklarımızla çok geç saate kadar işyerinde kalındı.
20 Ağustos'ta ise bir gün çalışmama hakkımızı kullanarak işbaşı yapmadık.
Arkadaşlarımızın eylemlere katılımı, örgütlerine olan inancı ve kararlılıkları görülmeye değerdi.
Özellikle TPAO Genel Müdürlüğü'nde çalışmakta olan yüzlerce kadın üyemiz işyerimizde sendikamızın aldığı kararların uygulanması ve hayata geçirilmesi konusunda öncü ve lokomotif görevi üstlendiler.
Haklı ve meşru taleplerimiz 3 bin 450 petrol işçisinin kararlı tutumu ile birleşince başarının gelmemesi mümkün değil.
Süreç hâlâ devam ediyor. Ancak örgütümüzün ve örgütlü gücümüzün varlığı bizim için en büyük güvence. Bunu hep birlikte yaşayarak öğreniyoruz. Böyle öğrenmekten mutluluk duyuyoruz. Başarı ve yeni kazanımlar er veya geç mutlaka gelecektir.

BATMAN ŞUBESİ

Coşku gün geçtikçe arttı

Deniz Aydemir: Eylem üç gün sürdü. Üç gün işyerlerini terk etmedik. Kadın arkadaşlar eyleme hemen hemen tam olarak destek verdiler. İlk gün bahçeye çıktık. Davul zurna eşliğinde halaylar çekildi. Coşku gün geçtikçe arttı. Sonraki günlerde de katılım tamdı, aileler, çocuklar ve eşler hepsi destek verdiler. Bir sonraki eylem ise Perşembe günüydü, işe gelmeme eylemiydi. Katılım hemen hemen yüzde yüzdü. Sonraki günler dışardan da destek geldi. Diğer sendikalar, çalışanların aileleri, sivil toplum kuruluşları, belediyeler destek oldukça yoğundu. Kadınlar özellikle de çocuğu olanlar akşam saat sekize kadar eylem yerindeydiler. Ama biz arkadaşlarla 11'e kadar eylem yerindeydik. Üçüncü gün ise eylem akşam saat 8'de son buldu. Beklentilerimiz doğal olarak ücretlerin artırılması ve skalaların yeniden düzenlenmesi... Ben kendi adıma çok umutlu değilim... Ama eylemler devam edecek.

Kadınların katılımı çok yüksekti

Figen Turan: Genel olarak katılım iyiydi, kadınların da desteği iyiydi.

Sevinç Yüksel: Eylemler çok iyi geçti. Katılım açısından bir rekor kırdığımızı düşünüyorum. TPAO kurulduğundan beri ilk kez bir eylemde bu kadar yüksek katılım oldu. Kadın arkadaşlarımızın katılımı da çok çok iyiydi. Bizim açımızdan önemli olan bir başka şey ise ilk kez bu kadar fazla kadın arkadaşımızın eyleme katılması oldu. Daha önceleri kadınların sayısı 10'u bulmazdı. Onların katılımı ile hem eylemler renklendi hem de daha demokratik bir sendika görünümü kazandık. Son eylem biliyorsunuz vizite eylemiydi, iki gün üst üste iki gruba ayrılarak eylemleri gerçekleştirdik. Akşam 8'e, bazen de 9'a 10'a kadar kadın arkadaşlarımız da eylem yerindeydiler, bu olumlu bir gelişmeydi. Çocuklarını alıp gelenler de vardı. Çok sevindik, sendika olarak kendimize güvenimiz de arttı. Umarım sonu iyi olur.

TRAKYA ŞUBESİ

Eşimin mücadelesini destekliyorum

İsmim **Rabia Özyılmaz**, eşim TPAO'da çalışıyor. Eylem bence biraz daha kalabalık olmalıydı. İnsanlar korkmamalılar. Biz Ocak ayından beri bekliyoruz zammı. Yıllardır bir iyileşme olmadı maaşlarda. Eyleme eşimi desteklemek için gittim elbette. Biri 14, diğeri 19 yaşında iki oğlum da geldi benimle babasını desteklemeye. Gittik slogan attık, tepkimizi dile getirdik, akşama doğru kumanya dağıtıldı. Atatürkçü Düşünce Derneği'nden de desteklemeye gelmişlerdi bizi, o iyiydi. Parayı denkleştiremediğimiz için çocuğumu üniversite yurduna yazdıramadım ben, inanır mısınız? Ben çalışmıyorum, tek maaşlı insanlarız çoğumuz. Eşimin mücadelesini destekliyorum. Ama biraz daha kalabalık olmalıyız, o zaman daha güçlü oluruz, sesimiz daha fazla çıkar. Bir elin nesi var iki elin sesi var, öyle değil mi?

Susmamak lâzım, birlik olmak lâzım...

Güler Duruk: Tabii ki eşimi ve arkadaşlarını desteklemek için oradaydım, eyleme katıldım. İki çocuk okutuyorum. Dershaneye veremedik çocuğu bu yıl. Tek maaşla geçinmek zor bu devirde. Eylem iyiydi ama daha fazla katılım olsaydı daha da iyi olurdu. Çalışanların bir bölümü arazideymiş sanırım. İki çocuğumla birlikte gittim. İnsan olarak daha iyi şartlarda yaşamak istiyoruz. Pek çok ihtiyacımız var, en zorunlu ihtiyaçlarımızı bile erteliyoruz. Ertele ertele nereye kadar? Susmamak lâzım, birlik olmak lâzım, dayanışma güzel bir şey. Herkes hayat şartları biraz daha iyi olsun diye uğraşıyor. Sus, sus, susmak da bir yere kadar değil mi. Hakkımızı istemek, bizim en doğal hakkımız...

Açlık değil ölüm sınırındayız

Filiz Okyay: Eşimi de, orada çalışan herkesi de tabii ki destekliyorum. İnsanlar emeklerinin karşılığını istiyorlar. Gece gündüz çalışıyorlar, aldıkları üç kuruş maaş. Yazık günah değil mi, emek bu kadar ucuz mu? Biz insanca yaşamak istiyoruz, başka bir şey değil. Çocuklarımız harçlık istiyor, durmadan yok kızım, yok oğlum demekten bıktım. 8 yaşındaki kızım "anne bizim ne zaman paramız olacak?" diye soruyor bana... Dışarıdan bakıldığında "Aaa siz TPAO'da çalışıyorsunuz, durumunuz iyidir" deniliyor. Ne iyisi? Hani açlık sınırı diyorlar ya, biz açlık sınırında değil, ölüm sınırındayız. Yüzde üç zam. Kira, yakıt, yol parası, onlara yapılan zamlar yüzde 50'yi geçiyor. Bize 1000 Lira verenlere sesleniyorum; vereyim ben onlara maaşımızı, geçinsinler bakalım bir ay bu maaşla.

Ölmüşüz de ağlayanımız yok bizim. İki çocuk var ikisi de okula gidiyor, nasıl okutacağız? Bu sene çocuğun biri daha anaokuluna yazılacak, 300 liradan aşağı olmaz masrafları... Soruyorum bizim çocuğumuzun okumaya hakkı yok mu?

Eşim her gün Babaeski'ye gidiyor. Her gün 10 lira veriyor cebinden, yol parası filan yok.

Destek vermeyip de ne yapacağım. Çoluk, çocuk illallah dedik. Biz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı değil miyiz? Akşam yemekten çağırıyorlar eşimi telefonla, gidip TPAO'nun işini yapıyor. İnsanı isyan ettiriyorlar... Ne yapacaklarsa yapsınlar artık. Madem Müslümanız diyorlar, madem Allah korkusu varmış- öyle diyorlar ya. Allah "kul hakkıyla yanıma gelme diyor. Öte tarafta bu kadar kul hakkını nasıl verecekler. İki elim yakalarında olacak... Orada da isteyeceğim hakkımı. Bin Lira'yla bu devirde insan nasıl geçinir? Özgür ülkede yaşıyoruz güya, ne özgürlüğü boynumuzda semerimiz eksik bir tek...

TEK BAŞIMIZA DEĞİL, BİRLİKTE ÜRETİYORUZ. HAKLARIMIZI ALMAK VE GELİŞTİRMEK İÇİN DE BİRLİKTE HAREKET ETMELİYİZ. SENDİKA ORTAK AKIL, ORTAK HEDEF, ORTAK MÜCADELEDİR. ÖRGÜTLENELİM, GÜÇLENELİM!

Artık kadınlar öldürülmesin

Kadına yönelik aile içi şiddet durmak bilmiyor. Ekonomik kriz şiddet olaylarını artırdı, pek çok kadın yaşamının baharında cinayete kurban gidiyor. Temmuz ayında 19, Ağustos'ta 15 kadın yaşamını yitirdi. Bu konuda daha ciddi bir mücadele yürütmemiz gerektiğini gösteriyor.

Eskiden Tekel İşçi Konutlarına ait olan çam ağaçlarıyla kaplı geniş bahçe içindeyiz... Burada artık Kartal Adliyesi'nin Ceza Mahkemeleri bulunuyor. Diğer adliyelerden farklı olarak çok katlı değil, eski işçi konutları şimdi adliyenin ek binaları olmuş... Kaç çocuk top koşturdu buralarda kimbilir, kaç kadın ağaçların altında arkadaşlarına derdini, tasasını anlattı, kaç erkek yanındaki komşusuna akşam yemeğinde rakı bardağını kaldırdı. Özelleştirmelerle işçi sınıfı sadece geçim kaynaklarını yitirmedi, ona ait olan ve kuşaktan kuşağa iletilen yaşam kültürü de ortadan kalktı... Bu kaybı hangi iş, hangi para telafi edebilir?

Fakat biz başka bir şey için buradayız... Sevgililer Günü'nde kocası tarafından televizyon kablosu ile boğularak öldürülen bir kadının davasına taraf olmak için Adliye önündeyiz...

Kocası tarafından 32 yaşında yaşamı sonlandırılan kadının adı: **Satı Korkmak**...

Satı Korkmak'ın ağabeyi Ahmet Karatay bu davada kadın örgütlerinin müdahil olmasını istemiş ve bunun için Mor Çatı'ya başvurmuştu...

Ağbinin korkusu, bu tür davalarda sıkça kullanılan "haksız tahrik" maddesinin kardeşinin katiline de uygulanmasıydı... Kardeşinin yaşam hakkı elinden alınmıştı, kadınlar üzerinde bu şiddetin bir daha olmaması için sudan sebeplerle "tahrik" denilerek, indirim yapılıp bu canilerin ekmeğine yağ sürmemek için Mor Çatı'ya başvurmuştu... Mahkeme kadın örgütlerinin müdahil olmasını kabul etmedi... İlk duruşmada aldatma ile suçlanan Satı için bir kadın hariç kocası lehine şahitlik yapanlar da dahil olmak üzere herkes "Böyle bir şey yoktu." dedi. Ağabeyinin eşi, görümcesi için "çok sessiz, çok iyi kalpli bir kadındı, hayatında yalnız işi ve çocukları vardı, kimseye derdini de anlatmazdı öyle" diyor ağlayarak...

Bağımsız İletişim Ağı, "bianet"in internet sitesinde Temmuz ayı içinde kocası, eski kocası, kardeşleri, babası tarafından öldürülen kadın sayısının 19 olduğunu veriyordu... Krizin etkisiyle rakamların arttığı söyleniyor...

Kadınların öldürülme gerekçeleri ağabey Karatay'ın işaret ettiği gibi gerçekten de çok sudan... Mesela Fatih Aguş, bir alışveriş merkezinde çocuklarının gözü önünde karısını öldürüyor, sebep: "Kot pantolon giymek, bir erkeğe saat sormak."

Öldürme gerekçeleri arasında izinsiz çarşıya çıkmak da var... Tüm bunlar "haksız tahrik" kapsamına giriyor...2003'te TCK'da töre ve namus saiki ile işlenen cinayetlerde pek çok madde iyileştirildi. Ancak bu maddelerdeki ağır tahrik indirimi kalkarken, yerine 29. Madde getirildi. Bu maddedeki "haksız tahrik" indirimi uygulanmaya başlandı.

Kadına yönelik aile içi şiddet Türkiye'de çok yaygın. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet" araştırmasının sonucunda iki temel bulguya ulaşılmış: Bunlardan ilki aile içi şiddet olgusunun Türkiye'de bilinenden daha yaygın olması, ikincisi ise şiddet olgusunun yaygınlığına rağmen kadınların bu konuda yalnız kalmaları, şiddet deneyimlerinde de, şiddete karşı mücadelelerinde de kadınlar kendilerini yalnız hissediyorlar... Şiddet yaşayan kadınların çok azı bunu yakın çevresine anlatıyor, ya da onlardan yardım istiyor. Çoğu zaman utanıyorlar... Oysa onların utanacakları bir durum yok... Şiddet uygulayanın kendisi utanmalı bu durumda.

Aynı araştırma Türkiye'de yaşayan kadınların yüzde 42'sinin hayatlarının bir bölümünde fiziksel ve cinsel şiddet yaşadıklarını gösteriyor.

Çocuklara aktarılan şiddet davranışları

Şiddete maruz kalan kadınların fiziksel ve ruhsal sağlıkları ciddi bir biçimde bozulmuş. Sonuçlar, evlenmiş kadınların yüzde 24'ünün fiziksel veya cinsel şiddet nedeniyle yaralandığını gösteriyor. Bu türden şiddete maruz kalan kadınların yüzde 33'ü yaşamlarının herhangi bir döneminde intihar etmeyi düşündüğünü, yüzde 12'si ise intihara teşebbüs ettiklerini belirtmişler... Bunlar çok ciddi rakamlar. Türkiye'nin neresinde yaşıyorsa yaşasın, hangi gelir durumunda bulunursa bulunsun, kadınların büyük bir bölümü, fiziksel, ruhsal, ekonomik, cinsel şiddete maruz kalmışlar.

Şiddet konusunda bir başka çarpıcı gerçek ise şiddet yaşayan kadınların ve şiddet uygulayan erkeklerin, şiddetin kendi ailelerinde de olduğunu belirtmeleri... Şiddet kuşaktan kuşağa aktarılıyor gibi görünüyor. Annelerin yaşadığı şiddete çocukların tanıklık etmesi, şiddetin kuşaktan kuşağa aktarılmasında bir etken. Sosyalleşme sürecinde kadına yönelik şiddeti yaşamın bir parçası olarak gören ve öğrenen kız ve erkek çocuklar bu durumdan farklı bir şekilde etkileniyorlar. Erkek çocuklar açısından yakınlarına, sevgililerine, eşlerine, kız kardeşlerine karşı şiddet uygulamalarını olağan hale getirirken bu durum, kız çocuklarının da şiddeti daha kolay kabullenmelerine neden oluyormuş. Ruh sağlığı bozuk çocuklar ileride ruh sağlığı bozuk ebeveynler oluyorlar, bu da şiddetin devamını ve sürekliliğini doğuruyor...

Bu durumun artık böyle devam etmemesi gerekiyor. Bahsettiğim araştırmayı yapan bilim ekibi çözümler de öneriyor... Bu konuda medya veya eğitim yoluyla farkındalığın artırılması, şiddete maruz kalan kadınları yormayacak yardım ve yargı süreçleri, bu süreçlerde yer alan güvenlik görevlilerinin, sosyal hizmet uzmanlarının, hakimlerin, avukatların toplumsal cinsiyet ve iletişim konusunda bilgilendirilmeleri, Türkiye'de aile içi şiddeti belgeleyecek bir idari kayıt sistemi... Ayrıca tüm bu işlerin yürütülmesi için kadına yönelik şiddete karşı bir bütçe ayrılması...

Bunlar yapılmalı ama kadınların sığınacakları güvenecekleri sığınma evlerinin inşası hepsinden önemlisi belki de... Türkiye'de sığınak sayısı artırılmalı ve bu sığınaklar mümkünse bu işi iyi bilen bağımsız kadın örgütleri tarafından yönetilmelidir.

Hazırlayan: Necla Akgökçe

Krize karşı önlem paketlerinde toplumsal cinsiyet

Kamu çalışanlarına, TPAO işçilerine sıfıra yakın ücret artışı öngörülürken, elektrikten doğalgaza ve suya kadar en temel tüketim ihtiyaçlarına zam furyası başladı. Krizin etkileriyle yaşam alanlarımız daraldıkça daralıyor... Peki ya kadınlar, önlem ve öneri paketlerinde niye yoklar?

Kriz gerekçesiyle işten çıkarıldığı için 100 günü aşkın bir süredir fabrika önünde tek başına direnen Entes işçisi Gülistan Kobaltan "Bizim fabrikadan 15 kişi çıkarıldı, bunun 3'ü erkek diğerleri kadındı" derken "kriz dönemlerinde ilk gözden çıkarılanlar kadınlardır" genel tespitine alandan bir örnek sunuyordu. Bundan 7-8 ay önce, Petrol-İş Bursa Şubesi'nden bir kadın arkadaşımızla konuşurken başka bir örnek vermişti. Otomotiv yan sanayi alanında üretim yapan fabrikalarında kriz nedeniyle daralmaya gidilmişti, sendikanın araya girmesiyle emekliliği gelenler ve kendi isteğiyle ayrılmak isteyenler öncelikle çıkarılmıştı...

İstekleriyle ayrılanlar arasında bir de kadın vardı: Evlenecekti, nişanlısı çalışıyordu ve o artık çalışmasa da olurdu. İşten ayrılan arkadaşımızın eşi hâlâ çalışıyor mu bilinmez, ama onun çalışmamasının toplum tarafından meşru görülen bir gerekçesi bulunuyordu: Evinin işlerini yapacaktı, yani onun zaten bir işi vardı.

Entes'de kriz nedeniyle işten çıkarılan kadınlarla, kendi isteği ile işten çıkan kadın arkadaşımız emek piyasalarında kadın iş gücüne biçilen değerin altını çizerken, bir başka gerçekliğin de görünür kılınmasını sağlıyorlar. İki grup kadın da esas görevleri (!) olan ev işlerine dönebileceğinden, zaten istihdam içinde ikincil işgücü olarak görüldüğünden rahatlıkla, sürekli ve çoğu zaman geleceklerini garanti altına alabilecekleri bir işten çıkarılıyorlar veya gönüllü vazgeçme noktasına gelebiliyorlar... Evde tek çalışan ve gelir getiren kişinin kadın olması halinde bile durum değişmiyor...

"Krizde ilk işten çıkarılan kadınlar oluyor" tespitinin daha doğru hale gelmesi için gözlemlerimizin verilere dönüşmesi gerekiyor... Bu konuda elimizde maalesef ciddi bir veri yok... Kriz başladığından beri hangi sektörde ne kadar kadının işinden olduğuna dair bir araştırma yapılmadı... Türk-İş Şubat ayı verileri 42 bin sendikalı işçinin, Disk aynı dönem verileri ise 3 bin 800 sendika üyesinin, Hak-İş verileri ise 3 bin 602 sendikalının işinden olduğunu gösteriyor. Türkiye'de işçilerin yüzde 9'unun sendikalı olduğunu düşündüğümüzde, sendikalı işçi sayısında oldukça önemli bir kaybın olduğu görülür. Toplam işsizliğin ise ülke genelinde 4 milyona tırmandığı söyleniyor... Rakamlar krizin kimin krizi olduğunu açıkça gösterirken önemli bir ayrıntıyı göstermiyor; ne genel istatistiklerde, ne de sendika ve konfederasyonların açıkladığı rakamlarda toplumsal cinsiyete dair bir ipucu bulamıyoruz...

Görünmez olan kadın emeği, kriz sürecinde, kriz tespitlerinde, devletlerin krize karşı geliştirdikleri konjonktür programlarında olduğu gibi sendikaların öneri ve talepler listesinde de yer almıyor, aldığı durumlarda ise çok az yer alıyor... Bu durum, krizin patlak verdiği kapitalist merkezlerde de çevre ve yarı çevre ülkelerde de böyle.

Hükümetler tarafından krize yönelik çıkarılan konjonktür programlarında, yani kriz paketlerinde devletin kimi kurtarmaya çalıştığı açıkça görülüyor. Türkiye'de ilk pakette dayanıklı tüketim vergilerine yapılan indirimle, bu sektördeki stoklar tüketildi, devlet göz göre göre kapitalistlerden alacağı vergi gelirinden vazgeçti. İkinci paketin bize maliyeti de işsizlik sigortası fonunun önce bütçeye, oradan da kapitalistlere aktarılmasıydı... Bizim temel tüketim harcamalarımıza yönelik bir vergi indirimi oldu mu, yok... Su mu ucuzladı, elektrik mi, yiyecek mi? Tam tersi, zamlar son günlerde birbiri peşi sıra gelmeye başladı...

Ekonomiye kim can versin

Bu süreçte gazeteler, televizyonlar, reklamlar hepsi bize sermaye sınıfının bu ülke için ne kadar faydalı ve vazgeçilmez olduğu hikâyesini anlatılıyor. Onlar olmazsa sanki biz yaşayamayız, yıllardır yapmadıkları üretimi durdurduklarında sanki hayat durur. Bu tür ideolojik sal-

dırılara karşı da uyanık olmamız lâzım. Emek olmasa sermayenin birikmeyeceği gerçeğini çok sıklıkla hatırlamalı ve telafuz etmeliyiz...

Son dönemlerde televizyonlarda "Alın verin, ekonomiye can verin" şeklindeki halkı tüketmeye çağıran kampanya çerçevesinde kadınlar da unutulmadı. Patronlar dünyasının çıkarlarını yıllardır halkın çıkarları gibi göstermeye çalışan ekonomi gazetecilerimizden Meliha Ablamız, gül satın almaya teşvik ediyor insanları, erkekleri - gül genelinde kadınlara verilir ya. Bazı kadınlar sevgililerinden ve eşlerinden gül istemiyor, kriz paketlerinden kendileri için mesela vergi indirimi istiyorlar, istihdam olanaklarının artırılmasını istiyorlar. Krizle birlikte işte ve evde artan erkek şiddetinin son bulmasını istiyorlar. Fakat bu konuda maalesef yapılan pek az şey var.

Dünyada krizin ilk etkileri bankalardan sonra ihracat ağırlıklı metal, otomobil, makine yapım endüstrisi gibi alanlarda görüldüğünden ilk devlet yardımları bu sektördeki kapitalistleri kurtarmaya yönelikti.

Kadınlar otomotiv, metal ve makine yapımı gibi sektörlerde de genelinde yan işlerde bazen de geçici olarak çalışıyorlar, dolayısıyla krizden çok etkilenen sektörlerde bile bakılan merkezdeki işler ve yan işlerde çalışan kadınların durumu da genel olarak gözden kaçırılıyor.

Kadınların ağırlıklı olarak çalıştığı özel ve kamusal hizmet sektörleri ve perakende ticaret sektöründe krizin hasar yapmadığı düşünülüyordu. Oysa bu sektörler, kriz etkilerinin daha sonra hissedileceği yerler. Bu saydığım alanlarda ne olup bittiğine bakılmadığı için kadınların krizden nasıl etkilendiğine dair veriler de gözden kaçırılıyor.

Peki ya sendikalar?

ABD'de Kadın ve Siyaset Enstitüsü'nde görev yapan Ariane Hegewissch, kadınların krizin etkilerine, zamansal olarak daha geç olsa da erkekler kadar sert biçimde maruz kalacaklarını söylüyor. Kadınların çoğunun kamuda, okullarda, kütüphanelerde, çocuk bakım evlerinde, büyük marketlerde kasalarda çalıştığına vurgu yapan Hegewissch, konjonktürel dalgalanmaların bu alanlara daha geç yansıdığını belirterek kadınların işten çıkarılmalarının daha geç olacağına vurgu yapıyordu. Bunun emareleri yavaş yavaş görülmeye başladı... Kamu çalışanlarına sıfır zam somut işaretlerden biri.

Batı'da krizin patlak verdiği tarihten itibaren konfederasyonların ve tek tek sendikaların tutumu da genel olarak savunmaya yönelikti... Daha sonra onlar da kendilerinin krize karşı önlemler paketlerini açıkladılar. Sendikaların büyük bir bölümünün talep ve önerileri Keynesyen diyebileceğimiz bir eksende toplanıyor. Örneğin Alman Sendikalar Federasyonu'nun (DGB) 2008 Aralığı'nda yayımladığı programının başlığı konjonktür ve büyüme programıydı ve ekonominin niteliksel büyümesi ve daha fazla istihdam eksenleri üzerine oturmuştu. Kamusal yatırımlar ve düşük ücretlilere yönelik tüketim yardımını öngörüyordu. Kamusal yatırımlar arasında eğitim, çevreyi kirletmeyen taşıt araçları üretimi, belediye yatırımları, hastanelerin modernize edilmesi gibi hizmetler sayılıyordu.

Özel tüketimin artırılmasına yönelik ise çocuk paralarının, aile yardımlarının artırılması, bir defalık 250 Euro'luk tüketim çeki gibi önlemler öneriliyordu...

28 Aralık 2008'de yayınlanan sendikaların Washington Bildirisi'nde ise içinde Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu'nun (İTUC) Amerikan AFL-CIO'nun ve OECD nezdinde Sendikal Danışma Komitesi'nin (TUAC) de bulunduğu yapıları küresel federasyonlar doğrudan dünya ekonomisini canlandırmaya yönelik tedbirler öneriyorlardı. İçinde işçilere yönelik tek talep, insana yaraşır istihdamdı...

Daha sonra yayımlanan bildirilerde, işini kaybedenlere yönelik tedbirler biraz daha fazlalaştı, ama ilk metinlerde kadın emeğine yönelik tek bir yorum vardı: Krizden en kötü etkilenenler kadınlardır. Ama krizden kadınların kötü etkilenmesinden doğan sonuçların bertaraf edilmesine yönelik çok fazla öneri yoktu. Sendikaların içindeki kadın komisyonları krize karşı kreşler açılsın, burada kadınlar istihdam edilsin, yalnız annelere vergi indirimi, kriz sırasında kadın işçilere yönelik kurslar gibi bazı tedbirler önerdiler...

Kadın aile içinde değerlendiriliyor

Bizim konfederasyonların ilk metinlerinde kadına yönelik herhangi bir tespit ve genel öneri yoktu...

Bu eksiklik daha sonra yayınlanan bildirilerde de devam etti. DİSK'in kriz raporunda, ekonominin nasıl düzeleceğine dair makro ekonomik tedbirler, iç yatırımların arttırılması, kamusallaştırmalar, enerjide alt yapı yatırımları gibi Keynesyen çözüm önerileri sıralanıyor. DİSK'in sosyal önlemler önerileri arasında kadın çalışanlara yönelik herhangi bir talep yok. "Yoksul ailelere yönelik olarak, merkezi bütçede, *Yoksulluğu Önleme Fonu* oluşturulmalıdır." biçimindeki maddeden kadının aile içinde ele alındığını çıkarmak mümkün, bu önemli çünkü işaret ettiği bir gerçeklik var...

Türk-İş'in 5 Şubat 2009'da yayımladığı *Ekonomik Krize Karşı Önlemler Raporu* toplumsal cinsiyet hassasiyetleri açısından sanki bir adım önde, çünkü makro ekonomik tedbirlerden sonra sıraladıkları hükümete veya işverenlere yönelik uyarı mahiyetindeki maddeler arasında "Krizin toplumsal maliyetini kadın ve çocuk emeği üzerine yığacak yaklaşımlara izin verilmemelidir." şeklinde bir madde bulunuyor. Buradan Türk-İş'in kadın emekçinin varlığını kabul ettiğini ve en kırılgan emek tipi olduğu için bu emeğin kriz sırasında özel bir korumaya ihtiyacı duyduğu gerçeğini de saptadığını görüyoruz... Bu da bir şeydir denilebilir...

Krizin toplumsal maliyetini kadın üzerinden almak için neler yapılabileceğine dair bir çözüm önerisi geliştirilmiş mi peki; hayır bir öneri yok...

Bu noktada Türk-İş de aileye güveniyor olmalı. Türk-İş "İşçinin ailesiyle birlikte günün kabul edilebilir koşullarında temel gereksinmelerini karşılayacak bir gelir elde etmeleri sağlanmalıdır" derken, "asgari ücret bir ailenin geçimini sağlayacak şekilde olmalı ve vergi dışı bırakılmalıdır" da derken kadın, çalışan bir eş ve çocuklardan müteşekkil bir yapı gözümüzün önüne geliyor... Aile ücreti erkek işçi üzerinden tanımlanan bir ücrettir. Aile reisinin erkek olduğu ön kabulünden hareketle sanayi kapitalizmin kitlesel üretim döneminde ortaya çıkmıştır.

Konjonktür programlarının toplumsal cinsiyet meselelerinin ele alınmaması tüm toplumlarda ve yapılarda bir biçimde hüküm süren cinsiyetçilikle açıklanabilir sadece...

Oysa özellikle sendikaların, evdeki karşılıksız emeği de gözden ırak tutmadan kadın ve erkekleri eşit bir biçimde kendileri için en uygun işe yönlendirecek bir programları olması gerekiyor.

Bunun için pek çok sendika örgütlü oldukları sektörlerde merkezdeki işgücünün taleplerinin yanı sıra, toplumsal ve ekonomik dönüşümde önemli rol oynayan tamamlayıcı işler ve hizmet işlerinde çalışanların taleplerini içerecek biçimde programlarını genişletmeli ve bu sektörde çalışan kadınların isteklerine yer vermelidir.

Krizle birlikte kadın ve çocuğa yönelik şiddet arttı:

Psikiyatristlerden krize ruhsal destek

Türkiye Psikiyatri Derneği birkaç ay önce "Krize Ruhsal Destek" isimli bir sosyal sorumluluk projesi başlattı... Bu çerçevede önce Bursa'da, daha sonra İstanbul İkitelli'de, danışmanlık hizmeti de içeren seminerler verildi... Seminerler devam edecek. Biz bu hizmetlerden yararlanabilir miyiz? Konuyu, dernek çalışanlarından Dr. Hüseyin Soysal'la görüştük.

Dr. Hüseyin Soysal

Krizin patlak vermesinden bu yana, pek çok insan işsiz kaldı, yoksullaşma arttı, bu durumlar ne tür psikolojik rahatsızlıklara yol açar, ya da herkeste yol açar mı?

DSM dediğimiz, Amerikan Psikiyatri Birliği'nin hazırladığı ve dünyada kullanılan bir tanı sistemi vardır. Orada bir bölüm de stressörlere ayrılmıştır. Stressör kişinin yüklenmesi, zorlanması, zorlandığı durumlar demektir. Kişinin ruh sağlığının bozulmasına sebep olabilecek çevresel etkenleri sınıflandırırken şöyle bir sıralama yapabiliriz:

Birinci sırada; kişinin birinci dereceden yakınlarının ölümü yer alır.

Sonra; boşanma, daha sonra; genel afetler ve işsizlik gelir. İşsizlik diğer saydığım durumlar kadar bir yüklenme olarak değerlendirilir. Dolayısıyla işsizlik insanın ruh sağlığı için çok önemli, hafife alınacak bir şey değil.

Bu olumsuz etkenler başta issizlik olmak üzere insan sağlığını bozuyor da ortaya ne tür tablo çıkıyor?

Ruhsal problemleri kabaca iki bölümde incelemek mümkün. Bunlardan ilki tıbbın müdahale etmesi gereken hastalık boyutuna ulaşmış ruhsal durumlar. İkinicisi ise kişinin mutluluğunu, ruhsal dengesini, günlük hayatını etkileyen, psikolojik sorunlar ve uyum problemleri diyebileceğimiz genel olarak toplumu etkileyen durumlardır.

İşsizlik bu anlamda var olan bir hastalığın alevlenmesine yol açabileceği gibi, bir insanın herhangi bir rahatsızlığı yokken ruhsal anlamda rahatsızlığın ortaya çıkmasına da sebep olabilir. Hastalık diye betimleyebileceğimiz bir durum olmasa bile kişinin ruh sağlığının olumsuza gitmesine de sebep olabilir...

Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi gibi çok önemli bir yerin Acil servisinde çalışıyorsunuz, kriz patlak verdiğinden bu yana ruhsal hastalıklarda bir artış gözlemlediniz mi?

Hastane ortamında çok fazla gözlem yapma olanağı olmuyor, kriz nedeniyle hastalıkların arttığını söylemek için bilimsel çalışma yapmak lâzım, doğru olmadığını söylemek istemiyorum, elimizde bu konuda bilimsel bir çalışma, istatistiki veri yok. Ancak bizim kadar etkilenmemesine rağmen Avrupa'da yapılmış araştırmalar var, bunlardan biri de geçtiğimiz günlerde İngiltere'nin en ciddi tıp dergilerinden biri olan Lancet'de yayımlandı. 2008'in ikinci yarısıyla 2009'un birinci yarısını içeren bir süre içinde kalp krizleri ve intihar girişimlerine bakmışlar, kalp krizlerinde yüzde 2.7, intihar girişimlerinde ise 2.4 artış gözlemlenmiş. Ben aynı zamanda muayenehanecilik de yapıyorum. Orada hastaları daha ayrıntılı gözlemleme olanağım oluyor. İşsizliğin, yoksullaşmanın yarattığı sorunlar nedeniyle daha önce hekime gelmemiş insanların hekime geldiğini görüyorum. Bu çok net bir durum...

Kriz, size dışarıdan dayatılan bir şey, birileri daha fazla kâr elde etmek istedi, çalışanlar işsiz kaldı. Ve siz Türkiye Psikiyatri Derneği olarak "Krize Ruhsal Destek" diye bir kampanya başlattınız. İşsize iş bulmadan ruhsal tedavi sanki...

Şimdi bakın psikiyatri, yakınlarını kaybetmiş kişiye yakınlarını geri getiremez, depremde evini kaybetmiş birine ev yapamaz veya işsiz birine iş bulamaz. Burada psikiyatrinin devreye

girmesi insanların bu dönemde yaşadığı ruhsal çöküntüyü, endişeyi tedaviye veya azaltmaya yöneliktir. Psikiyatri kişinin şiddete başvurmasını, alkol madde kullanmasını, aile içi şiddete başvurmasını, eşini dövmesini, çocuklarına kötü davranmasını doğrudan iş kaybını yerine koyarak engelleyemez. Ama şunu yapabilir: Toplumu bilgilendirir. Çünkü işsizlik sadece işsizlik olarak kalmaz, başka problemlere de yol açar, aile içi şiddet artar, işe yaramamak duygusu depresyona, giderek intihar girişimine yol açabilir. Bu arada devreye girerek işlerin daha kötüye gitmesini engeller psikiyatri.

Peki neyi nasıl yapar?

Kendisine danışan kişiye bunun geçici bir durum olduğunu anlatır bir kere. İş buluncaya kadar, yoksulluğuna bir çare buluncaya kadar kendisinin ayakta kalması gerekir, bunu anlatır. Çare gibi görünen, ama ruh sağlığını daha da bozacak alkol, madde kullanmasının önünü almaya çalışır. İşe gitmeseniz de sabahları erken kalkın, iş aramaktan vazgeçmeyin der. Neler yapabilirim sorusuna psikiyatri sayesinde gerçekçi yanıtlar alabilirler. İlk başvurulması gereken tabii ki yakınlardır; onlardan maddi, manevi destek istenir. Böyle bir kanal yoksa, maddi destek nereden alınabilir, işsizlik yardımı nasıl alınabilir konusunda ona yol gösterilir. Böyle bir hakkı yoksa, fonlar, dernekler, vakıfların yardımlarından nasıl yararlanabileceğini anlatır. Kendisine ve çevresine daha fazla zarar vermemesi için yol gösterir. Ayrıca kişide depresyon söz konusuysa, ilaçla tedavi söz konusuyla, intihar fikri varsa, sadece psiko-sosyal çözümler değil tıbbi çözümleri de devreye sokar. Doğru, işsize iş bulamayız, bunu biz de biliyoruz ama yine de işsizlerin psikolojik, sosyal, tıbbi sorunlarına yardımcı olabiliriz...

Kişisel bazda bu böyle, siz derneksiniz, genel anlamda bir politikanız var mı?

Dernek olarak ekonomik politika öneremeyiz elbette. Çünkü ekonomik görüş aynı zamanda politik bir görüştür. Biz derneğiz, herkesin kendine göre bir politik görüşü olabilir. Ama psikiyatri insandan yanadır, hümanisttir. Türkiye Psikiyatri Derneği de hümanist bir dernektir. Biz kriz aşamasında devlete, yetkililere, 'aldığınız tedbirler insandan yana olsun' diyebiliriz ancak. Bu ne demek? Öncelikle yoksullaşan, işsiz kalan insanların derdine çare olacak çözümler geliştirin. Kaynak ayırıp bir bankayı mı kurtaracaksınız, kaynak ayırıp bir şirketi mi kurtaracaksınız, aman ekonomik kriz geldi, konut kredileri verip bir takım insanı mutlu edelim mi diyeceksiniz, yoksa tüm bunları ikinci plana atalım, projelerimiz insana dönük olsun mu diyeceksiniz? Bu sorunun cevabını bizim yüksek sesle söylememize gerek yok, önce işsizliğe çare olacak istihdam artırıcı politikalar diye bütün toplumsal kesimler söylüyor. Biz de insanların çoluğuna, çocuğuna ekmek götürmesini sağlayabilecek tedbirler alın, diyoruz...

Başka bir sorun daha var; işsiz kalan kişi sosyal güvencesini de yitiriyor. İkitelli'de yaptığımız çalışmada, iki meslektaşımız, iki gün danışmanlık hizmeti verdi. Burada sekiz katılımcının tıbbi yardıma ihtiyacı olduğu görüldü. Ama bu sekiz kişinin maalesef altısı sosyal güvencesini kaybetmiş durumdaydı.

Bu konuda hükümete temel olarak önerdiğimiz çözüm ise işsizlik nedeniyle sosyal güvencesi elinden gitmiş insanlara, geçici de olsa tıbbi açıdan yardımcı olarak tedbirler almalarıdır. Bu insanlar için muayene, tetkikler, ilaç bedava olmalı, bunun maliyeti de çok yüksek olmaz.

Siz dernek olarak yoksul işsizlere eğitim, danışmanlık hizmeti veriyor musunuz?

Zaten yaptığımız bu. Önce Bursa'da, daha sonra İstanbul İkitelli'de tıbbi desteği de içeren bilgilendirici seminerler yaptık. Önümüzdeki günlerde İzmir'de de aynı türden bir toplantı olacak...

Bu çalışmalarımızdan haberdar olmayanlara şöyle bir mesaj iletelim buradan: Türkiye Psikiyatri Derneği, çeşitli illerde şubeleri olan bir dernek.

Sosyal güvencesi olmayanlar, bulundukları yerin Psikiyatri Derneği'ne başvururlarsa oradaki arkadaşlar gönüllü psikiyatrik danışma hizmeti verebilirler onlara....

İşsiz kalanlara "yaşam düzeyini sürdürünüz" demişsiniz broşürünüzde, bu ne anlama geliyor?

"İşe giderken her hafta evinize bir buçuk kilo et alıyordunuz, almaya devam edin." anlamında bir tavsiyede bulunmuyoruz. İşsiz kalan insanlar çoğu kez "işim yok nasılsa" diye yataktan kalkmıyor, sabahlara kadar oturuyor, çok fazla alkol, sigara tüketiyorlar, gündüz yatıyorlar ve kalktıkları zaman moralleri bozuk oluyor, saç sakal tıraşı olmuyor, banyo yapmıyorlar, temiz kıyafet giyip dışarı çıkmıyorlar, gece huzursuz dolaşıyorlar. Hatta karısına, çocuğuna saldırıyorlar. Biz bunları yapmayın, diyoruz. Tıpkı işiniz varmış gibi sabah erken kalkın, yüzünüzü yıkayın, dişinizi fırçalayın, iş aramaktan vazgeçmeyin, pijamayla dolaşmayın, insanlarla iletişiminizi kesmeyin, akşam yine belli saatlerde yatın, diyoruz. Sadece işçi olup işini kaybedenler değil, küçük yatırımcı ve esnaf gibi kriz döneminde intihar fikri ile getirilen çok sayıda insan var. Muayenehanede her gün birkaç kişi görüyorum.

Türkiye'de aile içi şiddet hep var, ama son günlerde daha da artmış gibi görünüyor. Sizce böyle bir şey var mı, varsa bu konuda bir yardımınız olabilir mi?

Söylediğiniz doğru, aile içi şiddet, sadece kriz döneminde ve bizim yaptığımız sosyal sorumluluk projelerinde ele alınacak bir şey değil. Ben kendi adıma konuşayım. Kadına, çocuğa yönelik şiddetin toplumsal ve kültürel bir problem olduğunu düşünü-

yorum. Doğu kültürlerinde maalesef bu baskı daha fazla. Din mi, gelenek mi, coğrafya mı, eğitim seviyesi mi, belki de hepsi birden. Örneğin ben çocukken babam beni kendi akranlarıyla tanıştırırken "kölen" diye tanıştırırdı. Hatta uzun süre ikinci adımın "kölen" olduğunu düşünmüştüm. Yaşım biraz büyüyünce anladım "Bu benim oğlum, senin de kölen olur" anlamında söylüyordu. Çok yaygındı, daha sonra başka babaların da aynı kalıbı kullandığını gördüm. Biz kadının evden çıkmadığı, çıkmasının doğru olmadığı, okula gönderilmediği, çocukların anne-babaların, akrabaların, tanıdıkların kölesi olarak algılandığı bir toplumda yaşıyoruz. Kadına ve çocuğa yönelik fiziksel ve cinsel şiddetin yaygın olduğu bir toplumda, krizle birlikte bu olaylar arttı. Biz buna deplasman, yer değiştirme diyoruz. Dışarıda sıkıntısı, problemi olan bir adamın bunları çözemediği zaman, evine gelip karısını ve çocuğunu dövmesi bunun tipik örneğidir. Psikolojik savunma mekanizması hırsını başkasından çıkarma halidir. O başkası da aile içinde genel olarak daha güçsüz olan kadınlar ve çocuklardır. Krizle birlikte arttı mı, "evet" kesinlikle artıyor. İkitelli'deki toplantıya katılanların büyük bir bölümü kadındı. Orada söz alan kadınlar eşlerinden daha fazla dayak yediklerini dile getirdiler. Biz dernek olarak, bu yazıyı okuyanlara, sendika ve sivil toplum örgütlerine, kadına ve çocuğa yönelik şiddet konusunda "Yapacağımız ne varsa yapmaya, her türlü desteği vermeye hazırız." diyorum. Bu konuda çok duyarlıyız.

Krizin ruhsal etkileri nelerdir?

- Kriz döneminde toplumun işsiz kalması ve yoksullaşması, sağlık düzeyini, beden ve ruh sağlığını olumsuz yönde etkiler.
- Çalışmamak, çalışırken işini kaybetmek, çalışma sürecinde olumsuz deneyimlere maruz kalmak, hem doğrudan hem dolaylı olarak ruh sağlığını etkiler.
- İşsizlik ve yoksulluk fiziksel hastalıklar dışında, bedensel yakınmalara, stres ile ilişkili ruhsal bozukluklara, depresyona, umutsuzluğa, içe kapanmaya, özsaygı yitimine, bunaltı ve davranış bozukluklarına yol açar.
- Ekonomik kriz aile içi ilişkileri bozan sonuçlar yaratır.
- İşsizlik anne, baba ve çocuk ilişkisini bozarak çocukların ruhsal gelişimleri üzerinde iz bırakma riski taşır.
- İşsizlik ve yoksulluk alkol ve madde kullanımı sıklığını artırır.
- Kriz dönemlerinde şiddet davranışının ortaya çıkma sıklığı artar.
- İşsizlik psikolojik iyilik halini olumsuz etkiler.
- İşini kaybedenlerde çalışan bireylere göre iki kat daha fazla depresyon gözlemlenmiştir.
- Yalnızca işsizlerde değil, kayıtdışı çalışanlarda da ruhsal bozukluk oranı iki kat artmıştır.
- İşsizliğin ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerinin genel olarak iş kaybından hemen sonraki ilk dönemde hızla arttığı biliniyor.
- İşsizlik toplumsal yalıtılmışlığı ve intihar riskini artırıyor. İşsizlerde intihara bağlı ölümler iki-üç kat fazladır.
- Sosyo ekonomik düzeyi düşük bireylerde intihar riski artar.
- Sağlık güvencesinin olmaması intihar riskini artırır.

Ayrıntılı bilgi Türkiye Psikiyatri Derneği sitesinde... www.psikiyatri.org.tr

Krizin Etkilerine Karşı Türkiye Psikiyatri Derneği'nin Yapısal Çözüm Önerileri:

* İşsizlik ve yoksulluka mücadelede etkili politikalar yaşama geçirilmelidir.
* İşsizlik yardımı miktarı artırılmalı, kapsamı genişletilmeli ve süresi uzatılmalıdır.
* Sağlık hizmetleri ve ruh sağlığı hizmetleri ücretsiz ve kolay ulaşılabilir olmalıdır.
* İşsizlerin sağlık hizmetinden ücretsiz ve herhangi bir katkı payı ödemeksizin yararlanmaları sağlanmalıdır.
* İşsiz ailelerin temel yaşam gereksinmeleri sağlanmalı, çocuklar viral ve enfeksiyöz hastalıklar açısından düzenli aralıklarla tamamen ücretsiz olarak izlenmeli, gerekli tedavileri yapılmalı, beslenme ve vitamin desteği olanaklı kılınmalıdır.
* Eğitim kurumlarında ruhsal ve bedensel rahatsızlıklara karşı eğitim programları uygulanmalıdır.
* İşsizlere yönelik, ücretsiz ve ulaşılabilir, gereksinmeleri karşılayacak nitelikte ruhsal destek üniteleri kurulmalıdır.

Kriz kaynaklı psikiyatrik sorunlar için danışılabilecek bazı telefonlar:

Ankara: Türkiye Psikiyatri Derneği Genel Merkezi, Tunus Caddesi 59/5 Kavaklıdere ANKARA
Tel: 0 312 468 74 97
İstanbul: 0 212 219 97 77 - 0 212 343 00 95
Kocaeli: 0 262 322 21 61
Kayseri:0 352 222 87 77
Konya: 0 332 223 66 91
Manisa: 0 236 235 03 57
Trabzon: 0 462 321 15 15 0 462 377 53 90
Türkiye Psikiyatri Derneği'nin Diyarbakır, Samsun, Erzurum, İzmir, Gaziantep, Eskişehir, Elazığ, Bursa, Edirne, Denizli gibi Türkiye'nin pek çok ilinde şubeleri bulunuyor.

"On beş kişiden üçü erkek, diğerleri kadındı"

KRİZ 3 DOSYASI

Gülistan Kobaltan

Sendikal örgütlülüğün olmadığı yerlerde, işten çıkarılan kadınlar kendilerine özgü direniş modelleri geliştiriyorlar. Emine Aslan öncülük etti. Gülistan Kobaltan 28 yaşında genç bir işçi kadın, Dudullu Organize Sanayi Bölgesi'ndeki Entes Elektronik'te çalışıyordu, kriz bahanesi ile Mayıs ayında işten çıkarıldı, o da üç ayı geçkindir çadırını kurdu fabrika önüne ve direniyor. Anlattıklarına kulak veriyoruz.

Önce sizi tanıyalım, kaç yıldır çalışıyordunuz Entes'te ve işten çıkarılma gerekçesi olarak size ne dediler?
Adım **Gülistan Kobaltan** bir buçuk yıldır Entes'de çalışıyordum. 'Kriz gerekçesiyle işçi daraltımına gidiyoruz' diye beni işten çıkardılar. Böyle elle tutulur bir gerekçe göstermediler.

Sizi mi çıkardılar sadece?
Yok, başka çıkarılanlar da oldu. Her hafta sonu, Cuma günleri tek tek çıkartıyorlardı. Entes dört ortak, kardeş firmalar var, onlardan biri kapandı, birinden de epey fazla işçi çıkardılar. Toplam olarak 60-70 işçi çıkarıldığını söyleyebilirim.

Entes ne tür bir işyeri, siz nerede çalışıyordunuz?
Elektronik aletler üretiliyor. Ana deponun haricinde montaj ve dizgiye verilmek üzere olan aletlerin bulunduğu bir depo vardır, ben oranın sorumlusuydum. Malzeme getirip malzeme götürüyordum.

Sendikanız var mıydı?
Yoktu, ama sendika çalışması yürütüyorduk. Ben buraya girdiğimde altı aydan sonra, "Bir sendika çalışması var, katılır mısın?" dediler, ben de "katılırım" dedim. Bana daha sonra bir bilgilendirme yapılmadı. İşçiler teker teker çıkarılmaya başlandı, ama pek bir şey yapılamadı...

Kriz gerekçesiyle çıkarıldınız, fakat, bir de gerçek neden vardır her zaman, sizce neden çıkardılar sizi?
Organize Sanayi Bölgesi İmes İşçileri Derneği'ne üyeyim esasında, 1 Mayıs çalışmaları yaparken, afiş asarken görmüşler. Bunu kendi aralarında konuşmuşlar, kulağıma geldi. Bana direkt bu yüzden seni çıkartıyoruz demediler. "Sen çalışkandın ama yaramazlık yapmışsın." dediler. Ben ona yordum.

Fabrikada ne yapıyordunuz?
Benim doğrudan yaptığım bir şey yoktu. Dernekteki arkadaşlar geliyordu, bildiri dağıtıyordu, ben de onlarla konuşuyordum, bunun gibi şeyler. Çok samimi olduğum bir kaç kişiye bülten vermiştim bir ara.

Daha önce çalışıyor muydunuz?
Evet, çalışıyordum. Yine elektronik üzerine çalışan bir firmaydı. Orada kalite kontrolde çalışıyordum. Firma Gebze'ye taşındıktan sonra "uzak" diye çıktım. Ben iki yıllık üniversite okudum. Kendi mesleğimle ilgili bir şey bulamadım ama okul bitince çalışmama devam ettim. Onun öncesinde de tatil zamanlarından çalışırdım zaten. 6 yıldır çalışıyorum.

Mesleğiniz neydi, işyerindeki koşullardan bahseder misiniz?
Klima teknisyenliği. Burada çok yoktu, ama daha önce çalıştığım fabrikalarda pek çok olumsuzluk yaşadım. İşçi olmaktan değil, sadece kadın olmaktan kaynaklanan baskılar da yaşadım. İlk zamanlar çalışıyordum, adam bana bir şey deyince tazminatsız filan çıkıyordum. Daha sonra derneğe üye olunca, böyle bir hakkım olduğunu öğrendim, bazı şeylerin farkına varmaya başladım. Bu sefer hiçbir hakkımı bırakmamaya başladım. İhbar hakkımı filan, birçok kişi bunun farkında değildi. İnsert çıktığımda, günde iki saat iş arama hakkımı kullandım mesela, diğer işçiler de bilmiyordu bunu ben de bilmiyordum. Hakkımı nasıl aramalıyım bilmiyordum, bir şeylerin yanlış gittiğini biliyordum ama... Bunu öğrendim.

Kadın olarak baskı yaşadım dediniz ya, neydi onlar ?
Burası için çok şey söyleyemem, maaş çok düşüktü. Asgari ücret alıyorduk. Beni asıl öbür fabrikalarda yaşadıklarım çok rahatsız etmişti. Devamlı mesaiye kalıyorduk. Tekstilde çalışırken, yeri geldiğinde sabahlıyorduk. Ustaların, patronların hareketleri ve aşağılamalarına maruz kalıyordum. Bu tür tutumlar hiç eksik olmuyordu. "Sen salaksın" filan diyorlardı.
Bir erkeğe o kadar rahat baskı yapamıyorlar, sen salaksın, şusun, busun, diyemiyorlar tabii. Kadınlar daha sessiz kalıyorlar

bu tür davranışlara karşı, erkekler kadar tepki gösteremiyorlar. Patron ya da ustabaşı, bir kadını işten çıkarmak istiyorsa o kadını karalayarak sokağa atabiliyor. Bir arkadaşımız vardı evliydi, erkek de var, o da evli beraber mi görülmüşler, dedikodu filan olmuş. Kadını hemen işten çıkarmışlardı, erkeği çıkaramıyorlar tabii. Kriz kaynaklı işçi çıkarttılar, diyoruz ama çoğunluğu kadın bunların...

Bu çok önemli, biraz açabilir misiniz, işten atılanların kaçı erkek, kaçı kadındı, kadınlar ne iş yapıyorlardı?
15 kişiden üçü erkek, diğerleri kadındı. Manuelciydi, montaj, lehim yapıyorlar ve asgari ücretle çalışıyorlardı...

Sizce kadınları çıkarmalarının nedeni ne olabilir?
Öncelikle örgütsüzüz. Kadınlar daha sessiz, sonra evi geçindiren erkek, kadınlar yardımcı olarak görünüyor hep. Sonra şöyle düşünüyorlar: Kadın işten çıkarsa nasılsa evine dönüp çocuğuna bakabilir. Erkekler bunu yapamazlar onlara göre...

Peki öyle miydi, eşleri çalışıyor muydu?
Bazıları öyleydi, ama olmayanlar da vardı. Bir-iki kişinin eşi çalışıyordu, şu anda onlar evde oturup çocuk bakıyorlar. Ama bir arkadaşım vardı, babası vefat etmişti, annesi de yaşlı, eve o bakıyordu, o çok zor durumda kaldı. Artık kadınlar da evi geçindiriyorlar. Bunu kimse görmüyor. Sonra şimdi öyle bir zamandayız ki sadece erkeğin çalışmasıyla dönmüyor işler.

Kaç gündür buradasınız, niçin bu tür bir direniş biçimini tercih ettiniz?
77 gündür direniyorum. Bizim yaratmadığımız bir kriz var, bunun faturası bize kesiliyor. Niçin böyle bir direnişi tercih ettim. Sınıf çıkarları nedir biliyorum ben, sürekli birileri işten atılıyordu, ben de atıldım, arkadaşlarımıza bir şeyler göstermek istiyordum. Öyle kuzu kuzu gitmeyelim, ben tek başıma da olsa direniyorum, çoğunluk olsak, birlik olsak çok daha iyi şeyler yapabiliriz, demek istedim.

Sizinle birlikte çıkarılanlar hiç yanınıza geldiler mi?
Diğer arkadaşlarım sesiz kalıp evinin yolunu tercih ettiler. Bir kadın arkadaşım benimle birlikte bir işe iade davası açtı. Çocuklarımız var diyorlar, biraz da korkuyorlar, toplumda hakkını arayan insanlara karşı sıcak bir yaklaşım yok ki. Bunlar bölücüdür başka amacı vardır diye filan bakıyorlar. Ben de işe iade davası açtım. Daha mahkemem başlamadı...

Tazminat aldınız mı?
Beni işten 13'ünde çıkarmışlardı. "Tazminatını vermeyeceğiz, diğer ayın 5'inde filan vereceğiz, yasak." filan dediler. Direnişe başladığımı öğrenince ertesi gün yatırdılar parayı. Haksız yere çıkartılma var... O yüzden işe iade davası da açtım.

Kamuoyunun tepkisi ne durumda, danışma amaçlı kim geliyor, destek gördün mü?
Sendikalardan yeteri kadar destek görmedim. Genel-İş'ten, Tüm-Tis'ten şube başkanları geldiler. Onun haricinde, OSİM-Der üyesi olduğum için onlardan destek geliyor. Uluslararası İşçi Derneği'nden geliyor. Kadın örgütlerinden de gelenler oldu. Geçen hafta Cuma bir etkinlik yapıldı, çeşitli kadın örgütlerinden kadınlar buraya geldiler. Kadınlardan daha çok destek geliyor... Emine Aslan da geldi, o desteğini esirgemiyor.

Neyle geçiniyorsunuz şu anda?
Ailemle birlikte kalıyorum ama ailem beni desteklemiyor. "Direneceğine git iş bul, çalış." diyorlar... Tabii biraz da maddi durumdan kaynaklanıyor... Babamla kardeşim var, onlar da çalışıyor "sen tanınırsan bizi de işten atarlar" diye korkuyorlar.

Amacınız neydi, ne kadarına ulaşabildiniz, neler bekliyorsunuz?
Ben ve diğer işten çıkarılan arkadaşlarımdan da bir kişi direniyor, biz de bir şeyler yapabiliriz bilinci oluşursa bu iyi bir şey olur, diye düşünüyorum. İçeriye sendikayı sokabilirsek, o da bir kazanım olur. Çok önemli bir kazanım daha var: 77 gündür buradayım, ne işçi atabiliyorlar ne de işçi alabiliyorlar. Hamile bir arkadaşımız vardı; normalde hamileleri doğum yapıp döndükten sonra çıkartırlar, şu anda hiç hamile kalmadı içeride. Doğum iznine çıkıyor kadınlar, ondan sonra işten çıkarıyorlar, geri işe almıyorlar. Ben direnişe başladıktan sonra hamilelik izninden dönen bir arkadaşımızı işe almışlar. "Biz seni işten çıkaracaktık, ama şimdi çıkarmıyoruz." demişler. 'Dışarıda bir kadın var, bir tane daha olmasın' demişlerdir. Bu da bir kazanım oldu, çok sevindim. Bir de şu var, bunu anlatmadan geçmek istemiyorum. Bizim patronlardan biri Elektrik Mühendisleri Odası'nın yönetiminde bulunmuş. Emine Abla'ya onlar gitmişlerdi, ama bana desteğe gelmiyorlar tabii. Destek bekliyoruz. Devam etmeyi düşünüyorum... Emine abla kazandı, ama işe geri alınmadı; patronu cezasını ödemeyi tercih etti. Emine abla "Mücadele etmenin yanı sıra bizim bu yasaları da değiştirmemiz gerekir." demişti. Yasalar da patronlardan yana. Bizim bunlar için de mücadele etmemiz gerekiyor...

Kadınlar Taksim ve Berçelan'da Barış İçin Sabahladı

150'yi aşkın kadın Hakkari'deki barış nöbetine destek vermek için 9 Ağustos günü Taksim meydanında sabahladı. Şarkıların söylendiği, halayların çekildiği eylemde kadınlar neden savaş istemediklerini kurulan kürsüden anlattılar. 23 Ağustos'ta Maçka Parkı'nda ise şenlik vardı.

En yetkili ağızlar demokratik açılımdan bahsederken, medya, olayı Kürt açılımı olarak verdi. Kamuoyu bir süredir, yıllardır bu ülkede yoksulluğa ve gencecik canlara mal olan bir sorunu tartışıyor. Bu konuda hemen hemen herkes görüş bildirirken, sorunun adil bir biçimde çözümü için ilk eylemler, canları bu süreçte en fazla yanan kadınlardan geldi.

Barış İçin Kadın İnisiyatifi üyeleri Taksim'de 9 Ağustos akşam saat 19.00'dan ertesi sabah 9.00'a kadar barış nöbeti tutarak Kürt sorununa demokratik çözüm istediler.

Taksim'de barış nöbeti tutan kadınlar adına konuşan sanatçı Zeynep Tanbay, "*Biz halklarımız için barış istiyoruz. Buradayız. Artık isyan ediyoruz*." diyerek başladığı konuşmasını şöyle sürdürdü: "*Karanlıklar içinde yüreğimizde korkuyla yaşamak zorunda bırakıldık. Taciz, tecavüz, göç ile bedenlerimize, düşüncelerimize saldırılarak irademiz kırılmak istendi. Örgütlenmekten, bir araya gelmekten, yan yana olmaktan vazgeçmedik*."

Daha sonra Tanbay, savaştan, şiddetten en çok kadınların zarar gördüğünü, yıllarca korku içinde yaşamaya zorlandığını belirterek "*Kadınların söylenmeyeni söyleme cesareti vardır*." dedi.

Taksim meydanındaki tramvay durağına kurdukları kürsüden savaşı istemediklerini anlatan kadınlar, türküler, şarkılar söyledi, şiir okudu, halay çektiler. Oyuncu Esmeray barış nöbetinde küçük bir performans sergilerken, eylem alanının iki yanına serilen bezlere insanlar barış dileklerini yazdılar.

İnsanların yoğun ilgi gösterdiği eylemi izleyen erkekler kadınlara sorular sorarken, eylem sabah saatlerinde yazar Ayşegül Devecioğlu'nun konuşmasıyla sona erdi.

Hakkari'nin Berçelan yaylasındaki barış nöbetine de yaklaşık iki bin kadın katıldı. Aralarında DTP'li milletvekillerinin bulunduğu kadınlar sabaha kadar birçok dilde şarkılar söyleyip halaylar çekti.

Berçelan'da nöbet, Maçka'da şenlik

Kadınlar yaylayı meşalelerle aydınlatırken, sanatçı İlkay Akkaya yaptığı konuşmada "*Yıllardır sizin yüreğiniz kanıyor. Ancak biz bunu uzaktan izledik, şimdi acıları paylaşma zamanı, şimdi barışı birlikte getirmenin zamanı.*" dedi. Akkaya konuşmasının ardından Adıyaman türküsünü alanı dolduran kadınlarla birlikte söyledi.

Sanatçı Yasemin Göksu, Kardeş Türküler üyesi Selda Öztürk, Ayşegül Kolivar, Delepe Neno ve Helesa gruplarının da şarkılarıyla destek verdiği eylem, sabah yapılan basın açıklamasıyla sona erdi.

Barış için Kadın İnisiyatifi'nin 24 Ağustos'ta Maçka Demokrasi Parkı'nda yaptığı Barış Şenliği'ne ise içlerinde akademisyenlerin, gazetecilerin de bulunduğu 500 kadın katıldı.

Şenlik sırasında bir konuşma yapan Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Nükhet Sirman, kadınlara yıllardır 'acının siyasetini yapıyorsunuz' denildiğini, ama kadınların gündelik yaşamın diliyle konuştuklarını söyleyerek "*Acının siyaseti yoktur ama dili vardır. Kadın çocuğunun ne yaptığını ya da akşam ona ne pişireceğini düşünür. Stratejik laflar yerine gündelik hayatın pratikleriyle konuşur*." dedi...

Kadın örgütlerinin stand ve resim sergisi açtıkları, film gösteriminin de yapıldığı şenlikte, katılımcılar, kadın sanatçıların ve grupların şarkılarıyla halay çekip dans ettiler...

Yeni üyeleri ya işten çıkarıyorlar, ya da istifaya zorluyorlar

"Sendikalılara gözdağı vermek için çıkardılar"

Söyleşi: Necla Akgökçe & Selgin Zırhlı Kaplan

Münevver Demir

Novamed'de uzun mücadeleler sonucu kazanılan sendikal haklar tehlikede... Suların durulmadığı işyerinde haklarının bilincinde olan Münevver Demir arkadaşımız, "hatalı üretim yaptığı" gerekçesiyle işten çıkarıldı. Yeni üye arkadaşlarımız ise istifaya zorlandı. Kadın dergisi olarak her türlü hak ihlalinin takipçisi olacağız.

Antalya'nın merkezinde olmayan mahallenin küçük, bahçeli, balkonlu, tek katlı bir evine giriyoruz... Burada bizi bekleyenler var. Kapıda bulunan güleç yüzlü bir erkek "Buyurun" diyor, "Münevver birazdan gelir". Söylediği odaya giriyoruz; burası küçük, şirin mi şirin bir misafir odası. Münevver Hanım'ı beklerken sohbet ediyoruz eşiyle, "Ben de işten ayrıldım." diyor. Kriz nedeniyle işyerleri zaten yarım kapasite çalışıyormuş, çalıştıklarında da ücretlerini alamıyorlarmış. Liseyi yeni bitirmiş bir erkek çocukları var. O da işinden olmuş geçenlerde, zaten askere gidecekmiş ama. Biz konuşurken Münevver Hanım eşini arıyor, ona talimat(!) veriyor; misafirlere su ver, çayı ateşe koy, diye... "Peki karıcığım" diyor, evin erkeği gülerek... "Ev işi yapıyorsunuz galiba" şeklindeki soruma "Evet, hayat müştereк." diye cevap veriyor. Önceleri pek bilmezmiş ama Münevver Hanım eve katkı için çalışmaya başlayınca, o da Münevver Hanım'a katkı olsun diye ev işleri yapmaya başlamış... Bu evde adalet var; o nedenle bu evde sağlam bir sevgi de var... Münevver gelince doğrulanıyor bu tespitimiz, karı-koca çok düzgün, birbirini seven, saygı duyan insanlar. Kalmadı artık böyle hiçbir şeye, hiç kimseye eyvallah'ı olmayan, çalışan insan tipi. Münevver haksızlığa uğradığını düşünüyor, ama hakkını da kimseye bırakmaya niyeti yok, o güç karşısında bükülmeyen, eğilmeyen kadınlardan. İki saatin üstünde konuşuyoruz. Ondan üretime dair, Novamed'de kadın işçi olmaya dair, ürettiğinin sorumluluğunu bilmeye dair çok şey öğreniyoruz. Ama biz bırakalım artık o konuşsun.

Sizi tanıyalım, ne zamandan beri çalışıyorsunuz, Novamed'den önce nerelerde çalıştınız?

İsmim **Münevver Demir**, 39 yaşındayım, Isparta'da doğdum. 1988'de evlendim, lise mezunuyum ve evliyim, bir oğlum var. Oğlum küçükken çalışmıyordum, ilkokulu bitirdikten sonra hayat şartlarının da zorlaması karşısında ben de çalışmaya başladım. Önce bir otelde kat görevlisi olarak işe başladım. Altı sene orada çalıştım. Bedenen çok yoruluyordum. Ayrıca sezonluk bir işti, sekiz ay çalışıyor dört ay evde kalıyordum, sigortam da sürekli değildi. Sigortamın sürekli ödenmesini istiyordum, çevreden böyle bir yer var olduğunu duydum. 2006'da Novamed'e başvurdum, aldılar.

Ne zamandı işe giriş tarihiniz?

Tam sendikalı arkadaşların greve çıktığı gün, ben işbaşı yaptım. İlk başladığımda, 'sakın konuşmayın en ufak bir hatada işten çıkarılırsın' gibi söylentiler vardı, fabrika içinde çok tedirgin bir biçimde başladım işe. Ama sendikalı arkadaşların dışarıda olmasının etkisiyle mi artık, o dönem yine de fazla bağırma, çağırma yoktu.

İşe alınırken peki siz nasıl alındınız, burada sendikal örgütlenme nedeniyle bir kısım kadınlar dışarıda grevdeler filan denildi mi size?

Form verdiler, onu doldurdum. Sonra görüşmeye çağırdılar, Neslihan Hanım'la (üretim müdürü) görüşmeye gittiğimde bana "Burada bir sendika var. İçeride sendikaya üye olmayacağına dair bana söz verir misin?" denildi. O zaman hiçbir şeyden haberim yoktu, tabii ki "Benim işim olmaz böyle şeylerle." dedim. Maddi olarak da sıkıntı içinde olduğumuz için 'işim olsun yeter ki' diye bakıyordum ben duruma. "Bana söz verir misin?" dedi, "Söz veririm" dedim.

Yazılı bir belge filan imzalamadınız değil mi?

Yok, öyle bir şey olmadı. Ben, hamile bir kadın arkadaşın yerine geçici olarak iki aylığına girmiştim. Bir süre öyle çalıştım. Ama yaptığım iş beğenildiği için, istifa eden bir arkadaşımın yerine kaydırılarak kadroya alındım. Kadroya alındığımda Neslihan Hanım, "Münevver, görüyorsun senin performansını değerlendirdik kadroya aldık, bize yakışır davranmanı istiyoruz." dedi. Yani sendika konusunda bana üstü kapalı ikazda bulundu. Bak seni kadroya aldık, sendikaya filan girme, demek istiyordu, iki, üç defa bunu tekrar etti.

Yeni giren başka kadınlar da sizin gibi böyle üstü kapalı ikazlarla karşılaşıyorlar mı?

Tabii ki. Açık açık sendikaya girme denmiyor. Ama üstü kapalı bir biçimde bu ikaz herkese yapılıyor. "Biz bir aileyiz, başkalarına gerek yok, aramıza başkalarını sokmaya gerek yok" gibi üstü kapalı uyarılarda bulunuluyor, işe alınırken...

Sonra nasıl gelişti süreç?

Kadroya alındıktan sonra bizi enteral grubunda topladılar. Enteral, ağızdan beslenemeyen hastaların gıda alması için yapılan küçük bir setti. O sırada normal kan seti yapmıyorduk.

Grup çok genç işçilerden oluşuyordu, 21-22 yaşlarındaydı çoğu. Önemsiz set olarak görülüyordu enteral, greve gidildiği zaman işyerinde çalışan sayısını artırmak için alınmış elamanlardı bunlar daha ziyade. Fason iş yapılıyordu bir başka şirket üzerinden. Bir buçuk, iki sene bu grup devam etti. Sonra kaldırıldı. Biz tekrar kan setine dönüştürüldük. Şeflerimiz değişti, gruplar karıştı. Sonra

sendikalı arkadaşlar anlaştıkları için geri döndüler. Sadece bizi onların vardiyasına verdiler. Diğer gruplara karıştırmak istememişlerdi. Neslihan Hanımın "Zaten ben o 15-20 kişiyi gözden çıkardım." dediği söylentisi dolaşıyordu etrafta. Yani sendikalı da olsalar fark etmez gibi...

Bu arada şefimiz Yeliz Hanım oldu. Ben blister bölümündeydim. Yani paketleme makinesinin bulunduğu yerde. Orada hem ayakta duruyorsun, hem hata gözetliyorsun, hem makineyi yetiştiriyorsun, hem de laynı (line) takip etmen gerekiyor. Çok yorucu ve dikkat isteyen bir bölüm. Bir gün ben sabah vardiyasındaydım. Yeliz Hanım elemanına çok bağıran biriydi. Bize çok bağrıyordu. Aramızda dört sendikalı arkadaş vardı... Bizim gruba vermişlerdi onları. Ben blisterdeyken iki set ezdirdim. Bu önemli bir hata değildir, normalde akşama kadar, 6-7-8 set ezdirilebilir insan. Bunu herkes yapabilir. Yeliz Hanım 25 yaşlarında bir kadın, ben geçen sene 38 yaşındaydım, yani kardeşim yaşında, biraz daha büyük olsam, neredeyse çocuğum yaşında olabilecek biri. Azar işitip kötü hareketlere maruz kalmak çok çok gücüme gitti. Setleri aldı laynın, blisterin üzerine çarptı. Diğer şeflerin ve arkadaşlarımın yanında bağırdı çağırdı bana... Ağlamaktan gözümün önünü görmemeye başladım, ama hâlâ çalışıyorum.

Kimse müdahale etmiyor mu peki?

Bırakmıyor ki... Joker arkadaşım bana yardım etmeye çalıştı, bu tür durumlarda ve başkalarının da yetişemediği yerlerde joker arkadaşlarımız bize yardım eder, destek olur. Ona da bağırarak "Hayır yardım etmeyeceksin, kendi yapacak." diye diye çığlık atmaya başladı. O kadar kötü oldum ki, orada bayılmışım. Tansiyonum 16/10 olmuş, oysa benim tansiyonum hiç çıkmaz. Yere düşünce herkes işini bırakıp benim yanıma doğru gelmeye başlayınca onlara da bağırarak "Herkes yerinde kalsın, kimse işini bırakmıyor. Sıkıya gelince böyle ayılıp bayılmaya başlar bunlar hep, siz ilkyardım uzmanı mısınız." demiş. Depocu arkadaşla teknik servisten bir arkadaşımız beni doktor odasına götürmüşler. Orada tansiyonum ölçülmüş; 16/10 olduğu görülünce arkadaşları da ona "Yeliz lütfen sus artık." demişler. Ama o hâlâ bağrıyor... Ağlaya ağlaya ayıldım, hiç unutmam. Ama bana hâlâ "Sus, susss" diyor. Kızarak üstüme yürüyor. "Götüreyim seni Neslihan Hanım'la konuş, sizin gibiler şikâyet etmesini seversiniz." diyor. "Yok, ben gerekirse kimseye söylemeden giderim." dedim. Revirde epey kaldım. Su getirdiler, limon verdiler. 10'da bayıldım 11.30'da doktor geldi. Doktora "Dolmuşla gidebilir mi?" diye soruyor. Sonra "Ona rapor yazma, biz izin verelim" dedi. Rapor yazılırsa iş resmiyete dökülecekti çünkü. Doktor "Hayır, ben tansiyonu yüksek olan bir hastayı dolmuşla gönderemem." dedi. Beni 13.30'a kadar orada beklettiler, çay, çorba içirdiler, rahatlamamı sağladılar. Ayakta duracak halim olmadığı için taksiyle eve geldim. Üç saat öyle sağımdan soluma dönmeden uyuyup kalmışım... Sigorta ya da başka hastaneye yollayabilirlerdi. Benim yanıma kimseyi vermediler, taksiciyle geldim öyle. İki gün rapor vermişlerdi. Dinlendim. Gittim hiçbir şey olmamış gibi. Ama o olaydan sonra Yeliz Hanım artık bana takmış durumdaydı. Kimseye anlatmadım durumu. Başkalarının olaydan haberi olmamış, "Ailesiyle ilgili bir problem varmış, izin verdim." demiş telefonda...

Başka arkadaşlar da yine onu şikâyete gittiklerinde "Münevver ablamı da bayıltttı bağıra çağıra." demişler. "Ben ablanızı bayıltmadım." diye bir de ekmeği öptü yemekhanede... Bir şey diyemedim tabii. Orada şefin yüzüne karşı bir şey diyemiyorsun, Nazi kampı gibi... Şefle aran bozulduğu an sen kötü bir eleman olarak görülmeye başlıyorsun, bir üst müdür tarafından da. Siliniyorsun...

Şefler ne iş yapıyorlar ?

Bizim yaptığımız işi kontrol ediyorlar, bazen ilk girenlere eğitim de veriyorlar. Sizin yaptığınız işleri takip etmeleri gerekiyor. Onlar da işçilikten geliyorlar, tecrübe kazanmış işçiler yani.

Biraz da kendi istediklerini seçiyorlar herhalde?

Evet, Novamed'de şefler ya Konyalı'dır, ya Anteks'lidir ya da Neslihan Hanım'ın tanıdığı veya aile dostlarıdır. Çünkü Neslihan Hanım Konyalı'dır, eşi de Anteks'te müdür olarak çalışır. Anteks Organize Sanayi Bölgesi'nde, oradan çıkan elemanı, buraya Novamed'e alabiliyorlar.

Yeliz Hanım doğuma gitti. Ayşe isimli çok yeni olan bir arkadaşımız bize şef olarak verildi. Üç- dört senelik elemandı. Önceleri "arkadaşım, arkadaşım" diye konuşuyordu. Ama sonra herhalde kulağı büküldü, o da çıldırmaya başladı. Başımızda durmuyor, yedeğimizi yapmıyor, iş programını bilmiyordu. Üretime dört ele sarılamıyordu, bilgisayarı da bilmiyordu, çok eksiklikleri vardı. Kendi yetersizliğinden kaynaklanan hataları bizim üzerimize yıkarak Neslihan Hanım'a rapor ediyordu. Birgün iki kişilik bir işi benim yapmamı ve onun altından kalkmamı istedi. Tek başına yapıldığı zaman bile zor yetiştirdiğimiz bir işi yaparken ben diğer arkadaşımın eksik yaptığı bir ürünü tamamlayacaktım. Bu, insanların sağlığını hiçe saymaktı.

Bantın akış süresi ne kadar?

Normalde beş saniyede bir set yapıyoruz ve benim diğer arkadaşıma materyal yetiştirmem gerekiyor. Bir materyali zor yetiştiriyorsunuz zaten, iki materyali yetiştirmeniz mümkün değil. Montaj yaparak yetiştirmem mümkün değil. Ayşe Hanım şef olduğu sırada normalde üç line çalışıyordu, bunun iki line'ı sendikalıydı, diğer line ise bizdik. Bizi sendikalılara çok karıştırmadılar. Gruplar farklıydı, ama aynı servisle gidiyorduk ve sendikalılarla en fazla muhatap olan bizdik.

Kaç kişi çalışıyor, şu anda kaç line var içeride?

Şu anda 400 kişi çalışıyor. Üç vardiya. Üç line var, ama üç line'ın daha açılacağı söyleniyordu ben çalışırken.

Ben yetiştiremem dediniz sonra ne oldu?

Evet, imkân dışı dedim. Zaten kabahat da kendinde, üretimi erken değiştirmiş. Yani şöyle: Set sayısı 4 bin olması gerekirken, 3700'de üretimi değiştirdiği için 300 tane set eksik kalıyor. Bunları arkadaşımın tek başına yapmasını istiyor. O da haliyle yapamıyor. Onu kaldırıyor ve benim yapmamı bekliyor. İmkânsız deyince, "Münevverrrr çabuk buraya gelllll." diye avazı çıktığı kadar bağırdı bana. Düşünün, bu insan 21-22 yaşında. Terbiyemi bozmadım. "Buyurun, Ayşe Hanım." dedim..." "Bu materyal niye yetişmiyor?" yine bağırıyor ama. Ben yine sakin "15-20 dakikadır zaten yetiştirmeye çalışıyorum." dedim. Ama tabii ben line'ın duracağını biliyordum, ona da söylemiştim, dinlemedi. Gidip başka şeflerle sohbet ediyordu, oralı olmadı. Line durunca da çıldırdı. Oysa 10 dakika önce onun önleminin alınması lâzımdı. "Ayşe Hanım, ben bunu yapmak zorunda değilim. Bugün drip Chamber'de (kanın birikip döküldüğü hazne) görevliyim, o işi yapmak zorundayım, enjeksiyonda bir şey yapamam." dedim. Yapılan iş çok önemli, hata yaparsak, boşluk kalırsa bir insanın hayatına mal olur.

İyi yapmışsınız, peki şefler herkesi azarlıyorlar mı böyle hep?

Yok, herkese yapıyorlar, devam ediyorlar yani... Sendikalılara fazla bağıramıyorlar. Biz de bunu zaten sonradan anladık, sürekli bize bağırıyorlardı. Sendikalı bir arkadaşımızla diyelim ki aynı hatayı yaptık. Benim şefim azarlar, kızar, ceza verir ama onlara bağıramazlar. Çünkü onlar haklarını biliyorlar, "Bu bizim en doğal hakkımız, kusura bakma." diyebiliyorlar.

Tuvalete gitmeyle ilgili sorunlar devam ediyor mu peki, line hızı 5 saniye olduğuna göre?

Şefe gidip izin alıyoruz, joker arkadaşımız geliyor, o devam ediyor. Gece vardiyasında mesela sendikalı arkadaşlarımız "Çok uykum geldi şefim, yüzümü yıkamak istiyorum." diyebiliyordu. Line'ı durdurup izin verebiliyordu şefler. Biz yüzümü yıkacağız dediğimizde "kusura bakma molayı bekleyeceksiniz" diyorlardı. Yani sendikalılarla bize karşı tutumları çok farklıydı...

Peki siz kişisel olarak bir şeyler yaptınız mı?

Birgün, "Ben artık dayanamayacağım, Neslihan Hanım'a çıkıp aşağıda olan biteni anlatacağım." dedim. Bütün iyi niyetimle olan bitenden onun haberi olmadığını düşünüyordum. Çıktım yanına, "Yeliz Hanım şöyle yaptı, Ayşe Hanım böyle." diye anlattım. "Sadece ben değilim, arkadaşlarıma da çok kötü davranıyorlar. Biz koskocaman kadınlarız, evliyiz, çoluğumuz çocuğumuz var, moralimiz bozuluyor, bu da konsantrasyonumuzu engelliyor." dedim. Başında devamlı bağıran biri var ve sen makineyi yetiştirmek zorundasın, olmuyor gerçekten de. Elin ayağın titriyor.

Ne dedi peki?

Bu olayları ilk defa duyuyormuş gibi davrandı "Aaaa öyle mi, olamaz, o kadar bağırmaya hakkı yok size." dedi. Ben de o kadar safım ki, müdürümüzün hiçbir şeyden haberi yok diye düşündüm. "Şefimiz tecrübesiz, üretim düşüyor, bizim size

ihtiyacımız var, arkadaşlarımla birlikte en kısa zamanda bir toplantı yapalım, aksaklıkları düzeltelim." dedim. "Tamam, en kısa zamanda toplantı yapacağız" dediydi. Çıktığım günden bir gün sonra yapılmış o toplantı.

Sendikaya nasıl üye oldunuz?

Ben sendikanın ne olduğunu internetten araştırdım önce, yani arkadaşlarımdan etkilenmedim... Sendika nedir, ne yapıyor, neyi savunuyor, bize nasıl yardımcı olabilir? Üye olmaya karar vermeden önce tüm bunlara baktım. Körü körüne üye olmak istemedim. Sonra da arkadaşlarımdan dinlemeye başladım... "Haaa, bu benim avantajıma olacak bir şey" dedim. Olaylar da arka arkaya gelince. Ben o şikâyetimden bir gün sonra gittim sendikaya üye oldum. Diğer arkadaşlarımı da teşvik ediyordum, ben şurada şunu okudum, bu bizim yararımızaymış diye anlatıyordum... Biz 8-9 arkadaş birkaç gün arayla gittik sendikaya üye olduk. Ama bu hemen açıklanmadı. Bizim üzerimize gelmesinler diye.

Novamed'de bir sendika var, bu gayrimeşru bir şey değil, yasalara uygun olarak, mücadele sürecinden sonra girdi ve siz üye olmaya korkuyorsunuz işten çıkarırlar diye, böyle şey olmaz?

Evet öyle, ben biliyorum, sendikaya üye olmak benim en doğal hakkım, ama içeride öyle değil. Hatta arkadaşlarım bana o zaman "Münevver abla sen bizim sözcümüz olacaksın." dediler. Diğerleri çok küçüktü, biz iki kişiydik daha büyük olan. Sadece bu meselede değil. Diyelim ki biri eşiyle kavga etti, gelir bana anlatırdı, ya da erkek arkadaşı ile sorunu var, gelir bana anlatırdı. Yani onlarla anne-kız, abla-kardeş gibiydik. Sendikaya üye olma meselesi, içeride duyulmaya başlamış. İki kişi bile konuştuğumuzda ertesi gün bunu şeflerden Neslihan Hanım'dan duyabiliyorduk. Dudak mı okuyorlardı artık bilemeyeceğim.

İçeride maske takmıyor musunuz peki?

Yok, hâlâ kullanılmıyor. "Maskenin altından konuşuyoruz." diye kullanılmıyor. Biz aşırı grip olduğumuzda, öksürük olduğumuz zamanlar setlere partikül bulaşmasın diye gidip istiyorduk. O şartlarda bile verilmiyordu. Biz insan sağlığını düşünüyorduk, onlar art niyetli olarak bizim konuşacağımızı düşünüp vermiyorlardı.

Sendikalı olanlardan hiç şef var mı, onlar çok tecrübeli ve üretimi bilen kadınlar çünkü?

Hayır yok. Hatta Raffa'nın da olduğu bir toplantıda, yeni şefler açıklandığında, Derya Tuna arkadaşımız parmağını kaldırarak "Şef olmak için ne tür özellikler aranıyor işyerimizde?" diye sordu.

O da "eğitim, tecrübe vs." gibi şeyleri sıraladı. Derya "Ben de şef olmak istiyorum Neslihan Hanım, benim eğitimim de var, el becerim yüksek, tecrübem de var, fiziğim de yerinde, biz niye olmuyoruz?" dedi. "Bunlar inceleniyor, yukarıdan ayarlanıyor" filan demek zorunda kalmışlardı. Belli tabii ki kimin şef olup olmayacağı. Şef olacak kişinin, sendikadan uzak, onlara yakın olması gerekir.

Bu bağırıp çağırmalar diğer vardiyalarda var mıydı?

Evet, tabii ki vardı. Ama biz sendikalı arkadaşlarımıza böyle davranılmadığını görüyorduk. Diğer vardiyadaki arkadaşlarımız bunu görmediği için seslerini de çıkarmıyorlardı. Onlar aradaki farka çok tanık olmamışlardı, farkı görmedikleri için sadece kendi şeflerini ve çevredeki şefleri gördükleri için bir şey yapmıyorlardı. Sendikalı arkadaşlarımız tabii onlara da anlatıyordu. Sendikaya sempatiyle bakanlar da vardı aralarında, bakmayanlar da. Bakmayanlar işten çıkartılırız diye korkuyorlardı.

Sendika üyesi olduktan sonra toplantı yaptınız mı, eğitim oldu mu?

Ben sendikalı olmadan da arkadaşlarla aramda çok iyi bir diyaloğum vardı. Sendikaya yöneldikten sonra tabii ki aramız daha iyi olmaya başladı. Ev ortamına girmeye başladık, arkadaşlar birbirine daha sık gidip gelmeye başladı. Küçük küçük toplantılar yapmaya başladık... Onları da çağırdık uygun bulan girdi, bulmayan girmedi. Ama şeflerimiz sendikalılarla samimi olan kişilerin hareketlerini takibe alıyorlardı hemen tabii.. Ben girişken ve konuşkan bir insanım. Herkesle konuşurum. Yeliz Hanım "bu dilli" diye beni zaten sevmiyordu. Yapılan haksızlıklar karşısında arkadaşlarımı da müdafaa etmeye çalışıyordum. Kızları da "koruma altına almışım" gibi olmuştu. O arada eşimin kardeşi trafik kazası geçirerek yaşamını yitirdi, ben içeride olan iznimden üç gün kullandım. Oraya gittik. Bu arada diğer arkadaşlarımız toplanmışlar ve sendikanın açıklanmasına karar vermişler. Mustafa Bey beni aradı, "Durum böyle böyle, sen ne düşünüyorsun?" diye bana sordu. "Ben topluluğun kararına uyarım. Arkadaşlarım açıklanmasını istiyorlarsa beni de açıklasınlar." dedim. Ben izinliyken benim adım da açıklanıyor.

Siz izinden döndükten sonra mı patlak verdi olay?

Evet, Pazartesi günü ben işyerine döndüm. Yeliz Hanım bana "Münevver, benle bir sorunun mu var, neden sendikaya üye oldun?" dedi.

Ben de "Hayır, sizle bir sorunum yok, yasal hakkımı kullandım, sendikaya üye oldum." dedim. "Pekala sorunun Ayşe Hanım'la mı, Neslihan Hanım'la mı?" diye tekrar sordu.

"Benim herkese saygım var, kimseyle sorunum yok, yasal hakkımı kullanarak sendikaya üye oldum." dedim. "Tamam yerine gidebilirsin" dedi. Cenazeden döndüğüm gün, o kadar üzüntülüyüm... Ama onun beni yanına çağırıp sorduğu soru buydu.

Ertesi gün beni mavi sansöre yazdı. Mavi sansör hatanın asla affedilmediği bir yer. Çünkü bunda akıntı olduğu zaman aşağısında bulunan, beyaz yerin yapışmasına sebep oluyor. Bu şekilde kanı pompalamadığı için hastanın ölümüne sebep oluyor. Burası önemli bir yer çok çok dikkatli yapılması gerekiyor.

Siz de üzgünsünüz ve yorgunsunuz...

Evet, burası iki kere sıyırma yaptığımız için zor yetişen bir yer üstelik. 5 saniyede hem transör tarafında hem de drip Chamber tarafında sıyırma yaptığımız için zor yetişiyor. Sıkıntı çekiliyor. Yedek yapma imkânı ise yok. Ya şefi ya da joker arkadaşı çağırıyoruz, bize yedek yapsınlar, diye. Ben o gün akşama kadar yorgun, üzgün ve halsiz olduğum için sürekli Yeliz Hanım'dan da joker arkadaşımdan da destek almak zorunda kaldım. Ben bilinçli bir insanım; üç senedir çalışıyorum orada, buraya da ilk kez oturmuyorum. Vardiya değişimine kadar çok yoruldum. Sıyırma işlemini yapmadan çalışsaydım, çok rahat çalışırdım, yedek de yapardım. Ama burada insan hayatı söz konusu, benim vicdanım rahat olmaz... Vardiya değişimi sırasında iki arkadaş arkaya gelmişler ve Yeliz Hanım'ı çağırmışlar ve "Yeliz Hanım, Münevver abla sıyırma işlemi yapmadan çalışıyor." demişler güya. Şefimiz de beni hiç takip etmeden yanıma geliyor ve "Münevver sıyırma işlemi yapmadın mı?" diye çıkışıyor bana. "Yeliz Hanım sürekli sıyırma işlemi yapıyorum, siz zaten yanımdasınız akşama kadar da yanımdaydınız, öyle bir hata yapmam mümkün değil zaten." dedim. "Ben söyleyecek bir şey bulamıyorum." diyerek gitti. Zaten vardiya değişti diğer arkadaşlarım geldiler, konu hakkında başka da bir şey denilmedi bana... Eve geldikten sonra beni şikâyet eden arkadaşıma, Neslihan Hanım'a verilmek üzere bir dilekçe yazdırtmışlar. İki kişi de imzalamış "Gördüm" diye. Disiplin kurulu üyelerini toplamışlar.

Hemen ne çabuk, sendika ziyaretlerine karşı bayağı bir bürokratik engel çıkarıyorlar, aylarca sürüyor bir talebin kabul edilmesi....

Evet, evet hemen. Bana ikaz edilmedi. Üç yıldır çalışıyorum, şimdiye kadar işle ilgili ne savunma aldılar, ne ikaz ettiler. Hiçbir hatam yok yani şimdiye kadar. Ertesi gün işe gittiğimde, şefim sürekli beni takip etti. Kötü kötü, böyle iğreniyormuş gibi baktı. O gün hiç set ezdirmedim. Yardım da almadım. Hatasız bitirdim. Akşama doğru personel müdürünün beni çağırdığı söylendi... "Yeliz Hanım, beni personel müdürü çağırıyormuş." dedim... "Aaa öyle mi, neden çağrıyormuş acaba, git bak bakalım." dedi, hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi. Meğerse Disiplin Kurulu toplanmış, Neslihan Hanım, Cem

Bey, bir kalite müdürü var, iki tane de sendikalı arkadaşımız...
Cem Bey bana "Olayı anlatır mısın?" diye sordu... Benim de bir şeyden haberim olmadığı için, neden sendikalı oldun, diye sorduklarını sandım. "Hangi olaydan bahsediyorsunuz?" dedim. "Sensor olayından bahsediyorum, sen sıyırma yapmadan çalışmışsın, arkadaşların görmüş Yeliz Hanım bir dilekçe yazdırmış." dedi. "Sıyırma işlemini yaptım ben, bunu da Yeliz Hanım'a söyledim. Öyle bir şey bile yapsam -ki yapmadım- Yeliz Hanım'ın beni takip etmesi lâzımdı ve o görürdü bunu." dedim. Bu vaki değildir, hiç bakmadan, takip etmeden gitmez bizde ürünler.

İki arkadaşınız niye böyle bir şey yaptılar?
Bilmiyorum, o söyleyen arkadaşa şef yapacaklarına dair söz vermişler galiba, öyle söylentiler var. Ona pozisyonun farklı olacağı söylenmiş. Birgün önce neden sendikaya üye olduğum soruldu, ertesi gün hata yaptığım söylendi, ertesi gün de işten çıkarıldım... Bunların ard arda gelmesi tesadüf değil herhalde?

Senaryo gibi gözüküyor. Peki diyelim böyle bir şey oldu, bunun yaptırımı işten çıkarılma mıdır?
İhtar alırım diye düşündüm. Ertesi sabah gittiğimde beni pakete verdiler ve molalarım değiştirildi, insanlarla temasım tümüyle kesildi. Çıkarken Hanife Hanım'ın (Personel müd.) beni tekrar çağırdığı söylendi. Tutanak imzalatacaklar, diye düşündüm. Hatta iş yaptığım yeri de iyice temizleyerek gittim. Hanife Hanım bana çıkışımın verildiğini söyledi. Bir gün önce avukata verilmiş benim çıkış işlemlerim. Şok oldum. Bu yüzden çıkarılmak gerçekten de onuruma dokundu. Çıkışım tazminatsız verilmiş.

Tekrar ediyorum, hata bile olsa sizin yaptığınız nasıl tespit ediliyor, o iki kişi yalan da söyleyebilir?
Kaliteden tesadüfen set çıkarmışlar, 9'u da sıyırılmadan yapılmış setlermiş. Bizim şeflerimizin görevlerinden biri saat başı ya da iki saatte bir blisterden set alarak, onları kontrol etmektir. Benim yapmış olduğum bir şey olsaydı, onların kontrolünde mutlaka çıkması gerekirdi. Her iki saatte aldığı beş sette neden hatalı bir şey çıkmamış? Onun aldığı setlerde bir şey çıkmıyor. Kalite tesadüfen elini uzattığı yerden 9 set alıyor, 9'u da hatalı oluyor! Ne kadar tesadüf?

Hemen atılmayı gerektirecek bir hata mı bu, başkaları da yapabilirmiş, ya da yapıyormuş anladığım kadarıyla?
Yok. Daha önce başkaları da yaptı bu tür hataları, o setler karantinaya alındı. Buna geri dönüş yapılır. Hatalı yerler kesilir, sonra tekrar blisterlenir. Bu kadar basit. Tamam, hatalıysam bile geri çevrilip hata düzeltilir, bana da ihtarname verilebilirdi.

Üç yıldır çalışıyorsunuz, hiç ihtar aldınız mı?
Hayır, hiç almadım.

Başka ihtarname almadan işten çıkarılan var mı?
Hayır, normalde işyerimizde ihtarname alırsınız, savunmanızı yaparsınız, imzalarsınız, üç kereden sonra ancak işten çıkarırlar. Benim bu ilk hatam, ihtar verilmeden çıkışım verildi.

Daha önce rastlanılan bir uygulama değil bu yani...
Evet evet, daha önce böyle hiç yapılmadı. Biz Pazar mesailerine gittiğimizde de, hatalar düzeltiliyor, tekrar blisterleniyor ve o setler kullanım alanına gidiyor.

Normalde bir hata olduğunda bunun kimin yaptığı araştırılıyor mu?
Yok araştırılmıyor. Eğitim formu düzenleniyordu, çıkış hemen olmuyordu...

Siz hemen çıkış verilmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?
Ben üç senedir burada çalışıyorum. Gerçekten de düzgün bir şekilde çalıştığıma, çoluğuma, çocuğuma helâl ekmek getirdiğime inanıyorum. Ben orada sıyırma işlemi yapmadan çalışmam. Bu ahlak anlayışıma da ters. Eğer yetiştiremesem line'ı durdururum, şefimi çağırırım. Benim içim rahat. Sendikalılara gözdağı vermek için çıkarıldığımı düşünüyorum, "Bunların birini çıkartırsak diğerleri de vazgeçer." diye düşündüler herhalde.

Diğer üye olanlar ne durumda?
Benim çıkışımdan sonra onlar da korktular açıkçası. Arkadaşının referansıyla giren ve sendika üyesi olan bir arkadaşımıza yönelik olarak referans verene şöyle bir imada bulunulmuş "Söyleyin ona sendikadan istifa etsin, senin referansınla geldi o, yoksa sen de işinden olursun." denilmiş. Birinin ailesine, birinin eşine telefon açılmış benden sonra. Esasında ben oradayken de şahit olmuştum. "Abla eşimi aramışlar, bana çok kızdı, kavga ettik, abla babamı aramışlar." Şeklinde şikâyet edenler oluyordu. Neslihan Hanım referans olanı arıyor, o da üye olanın evini arayıp babasına, kocasına söylüyor. Birilerini buluyorlar mutlaka.
Çıkarıldıktan bir gün sonra toplantı yapmışlar. Neslihan Hanım "Beni çok sevdiğini, çıkarmak istemediğini, ama affedilmeyecek bir hata yaptığımı, eğitimden sonra ilk hatayı benim yaptığımı söylemiş..." O yüzden çıkarmak zorunda kalmışlar.

Öyle mi, peki ilk hatayı siz mi yaptınız?
Hayır, olur mu, öyle bir şey yok. Disiplin Kurulu'nda verilmiş karar. Kurulda beş kişi var; ikisi arkadaşlarım, üçü de müdürler. Zaten oy çokluğu onlarda. Toplantıdan sonra sendikaya üye olan arkadaşlar geri kalmışlar, Neslihan Hanım onlarla da konuşmuş. Açıkça üye olmayın dememiş ama "Böyle bir şeye gerek yok. Biz aileyiz zaten, araya başkalarını koymaya gerek yok." gibisinden konuşmalar yapılmış. Daha duyduğumuz pek çok şey var.

Vardığınız noktada ne düşünüyorsunuz?
Her şey boşa gitmiş gibi oldu. Denize düşersiniz, çırpınırsınız ya karaya çıkmak için, öyle hissediyorum kendimi. İşyerinde olmadığım için mücadele de edemiyorum. Hiçbir şey yapamıyorum dışarıda... İki kişi kalmış sendikalı. Onlara da baskı yapılıyormuş. İstifa edenlerden biri aradı beni, istifa etmeyen için "Senin başına gelen onun da başına gelecek, istifa etsin sendikadan." dedi bana. Benim kararımla girmedi, çıkması da benim kararımla olmaz, dedim. Nereye kadar devam edecekler bilemem, çünkü onun işe alınmasına neden olan arkadaşına da sürekli baskı yapıyorlar...

Bundan sonra yine haksızlıkla karşılaştığınızda aynı seyleri yapar mısınız?
Yaparım, yine aynı şeyleri yaparım. Ben sendikalı olduğum için pişman değilim. Beni sendikalı olduğum için bir düzenle, hile ile çıkardılar, bunu biliyorum. Hak etmedim, hileye çok kızıyorum. Yine uğraş veririm. Pişman olacak hiçbir şey yapmadım ben.

Bu süreçte sendika ve sendikalı arkadaşlarınız nasıldı peki?
Arkadaşlarımın hepsi arayıp üzüntülerini söylediler, canı gönülden yanımda olduklarını söylediler. Birbirimizden ağlayarak ayrıldık. Her gün onlarla olmak varken, o ortamı solumak varken niye uzaklaştırıldım, ona üzülüyorum. İşim çok yorucuydu ama arkadaşlarımı seviyordum, işimi de seviyordum çünkü ben çalışmayı seven biriyim. Boş oturmam hiç. Petrol-İş de hep yanımda oldu, herkes telefonla aradı beni... Adil Bey olsun, başkanlar olsun, diğer arkadaşlarım olsun, yanımda olduklarını hissettirdiler bana. Avukat Bey de öyle kalkıp evime geldi, benim anlayacağım dilde anlattı bana her şeyi. Ben sendikalı olmasaydım, bu biçimde işten çıkarılmış olsaydım, avukata para verecek gücüm olmazdı ki. Hakkımı savunamazdım. Şimdi işe iade davası açıldı... Sendika maddi manevi destek oldu bana. Kimse beni işimden olayım diye sendikaya almadı. Haklarımı savunmak için ben kendim girdim. Bilinçli biriyim ben, kızgınlığım patronlara, çünkü hile ile çıkardılar beni. Art niyetliler. Eşimin altı aydır maaş almadığını biliyordu şefim, ben işten çıktıktan üç hafta sonra o da işinden çıkmak zorunda kaldı. Bizim çok kötü durumda olduğumuzu biliyorlardı... Ondan yaptılar biraz da.
Eşime de iş bulmaya çalışıyor arkadaşlarım, haber veriyorlar bana. Şikâyet etmeye gittiğimde, Novamed Nazi Kampı mı demişti Neslihan Hanım. Gerçekten de Nazi kampıymış. Çalışmışlığının, emeğinin, düzgün insan ve çalışan olmanın hiç önemi yokmuş. Ama akşam yattığımda içim rahat uyuyorum ben, en ufak bir kuşkum ve vicdan azabım yok, ama onlar aynı rahatlığı duyuyorlar mı merak ediyorum?

Öldürülüşünün 90. Yılında Rosa Lüksemburg'a Bir Merhaba

VARDIM! VARIM! VAROLACAĞIM!

Muazzez Pervan

Sosyalist kuramcı, devrimci, kadın hakları savunucusu Rosa Lüksemburg 15 Ocak 1919'da hükümet güçlerince tutuklandı. Daha sonra Rosa ve yoldaşı Liebknecht'le vahşice öldürüldüler. 2009 yılı onun öldürülüşünün 90. yılı. Arkadaşımız Muazzez Pervan'ın yazısıyla onu anıyoruz.

20. yüzyılın en önemli teorisyenlerinden, eylemcilerinden ve anti militaristlerinden biri olan, yaşamını işçi sınıfının mücadelesine adayan Rosa Lüksemburg, 5 Mart 1871'de Polonya'nın Rus Çarlığı yönetimi altındaki Zamosc'da doğdu. Oldukça iyi halli ve kültürlü orta sınıf bir Yahudi ailesinin beş çocuğundan en küçüğüdür. Rosa'nın doğumundan birkaç yıl sonra aile Varşova'ya taşındı. Çocukluğunda geçirdiği bir kalça rahatsızlığına yanlış teşhis konulması sonucu aksak kaldı. Henüz lise öğrencisiyken gizli siyasal çalışmalara katıldı.

1889'da tutuklanmamak için Polanya'yı terk etti. Rus ve Polonya'lı sürgünler için önemli bir merkez olan Zürih'e gitti. Varşova'ya ancak onaltı yıl sonra o da birkaç aylığına geri dönebilecektir. Zürih'te üniversiteye kaydoldu. Önce matematik ve doğa bilimleri (özellikle zooloji ve botanik) daha sonra da ekonomi politik ve hukuk okudu. 1898'de Polonya'nın ekonomik gelişmesine ilişkin doktorasını tamamladı.

Yaşam boyu arkadaşı ve bir dönem sevgilisi olan Leo Jogiches'le birlikte 1893'de Polonya Krallığı Sosyal Demokrat Partisi'nin kurucuları arasında yer aldı. Yaşamının sonuna kadar partinin önder kuramcısı olarak kaldı. Ayrıca partinin yayın organı olan *Sprawa Robotnicza'nın* (*İşçi Davası*) önemli yazarları arasında yer aldı.

Rosa siyasi yaşamında daha aktif olabilmek için Almanya'da yaşamını sürdürmek istedi. Bunun için bir Alman'la evlenmesi gerekiyordu. 1898'de Gustav Lübeck'le evlendi. Alman Sosyal Demokrat Partisi'ne katılmak üzere Berlin'e yerleşti. Bu partide önemli görevler üstlendi. Burada *Die Neue Zeit* (*Yeni Çağ*) gazetesinin başlıca yazarlarından biri oldu. 1904 sonbaharında bir makalesinde imparator Kayzer'e hakaret ettiği gerekçesiyle hapis cezasına çarptırıldı.

1905 Rus Devrimi Rosa'nın yaşamında bir dönüm noktasıdır. O zamana kadar devrimin büyük bir olasılıkla Almanya'da doğarak yayılacağına inanan Rosa, devrimin Rusya'da başladığı düşüncesiyle 1906 yılı başında gizlice Varşova'ya gitti. Devrimci mücadeleye katıldı ve Mart başında sevgilisi Leo Jogiches'le birlikte tutuklandı. Dört ay hapis yattı. Ardından serbest bırakıldı ve ülkeden çıkartıldı. Rosa, Berlin'e geri döndü.

Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin kurduğu okulda 1907-14 arasında ekonomi politik ve iktisat dersleri verdi. Öğrencileri arasında II. Dünya Savaşı'nın ardından kurulan Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin ilk devlet başkanı olan Wilhelm Pieck de vardı. 1913'de en önemli kuramsal çalışması olan *Sermaye Birikimi* yayınlandı.

Rosa Lüksemburg, 1907'de Alman Sosyal Demokrat Parti Okulu'nda (Soldan üçüncü)

I. Dünya Savaşı'na tüm gücüyle karşı çıktı. 1913 sonbaharında askerleri kumanda kademelerine karşı itaatsizliğe çağırması nedeniyle hakkında dava açıldı ve bir yıl hapis cezasına çarptırıldı. Aslında Rosa'nın savaş karşıtı anti militarist tutumu çok daha öncelere gider. Rosa, II. Enternasyonal'in 1900'de toplanan Paris Kongresi'ne militarist eğilimlerin yükselişine karşı mücadele edilmesini öngören bir karar tasarısı sundu ve taslak oybirliği ile kabul edildi.

Savaş karşıtı Rosa

Ağustos 1914'te, Alman Sosyal Demokratların Meclis grubu, Kayzer hükümetinin savaş kredileri lehine oy verdi. Birkaç ay sonra Karl Liebknecht partide savaş kredilerine karşı oy veren tek kişi olarak kaldı. Dünya savaşının patlak vermesi ve içinde yer aldığı Almanya Sosyal Demokrat Partisi'nin savaşçı bir politika izlemesi Rosa'da büyük bir hayalkırıklığı yarattı. Bunun üzerine Karl Liebknecht'le birlikte International Grubu'nu kurdu. Kısa bir süre sonra grup Spartaküs Birliği adını aldı.

1915 Şubatı'nda tutuklanarak bir yıl hapis cazasına çarptırıldı. Ocak 1916'da serbest bırakılan Rosa aynı yılın Temmuzu'nda yeniden hapse girdi. Kasım 1918'de serbest bırakıldı. Aralık 1918'in sonlarında Alman Komünist Partisi'nin kurucuları arasında yer aldı. Berlin'deki Ocak ayaklanması sırasında Karl Liebknecht ve Wilhelm Pieck'le birlikte 15 Ocak 1919'da hükümet güçlerince tutuklandı. Pieck kaçmayı başardı. Ne var ki Rosa ve Liebknecht vahşice öldürüldüler. Rosa'nın cesedi aylar sonra Landwehr Kanalı'ndan çıkartıldı. İki ay geçmeden eski sevgilisi ve dostu olan Leo Jogiches de aynı biçimde öldürüldü.

Hem bir eylemci ve teorisyen, hem de bir kadın olarak siyasi mücadeleler tarihinde önemli bir yeri olan Rosa için doğa ve doğa bilimleri de adeta bir tutkudur. Rosa, I. Dünya Savaşı sırasında tutukluyken Liebknecht'ın karısı Sonya'ya yazdığı mektuplarda sık sık bu tutkularından bahseder. Bir mektubunda şöyle der: "Göreceksiniz, bakın önümüzdeki bahar yine hep birlikte kırlarda, parklarda dolaşmaya çıkacağız, o günleri düşündükçe daha şimdiden yerimde duramıyorum." Hatta Sonya'ya da "Kırlık bir yere doğanın, güzelliğin kucağına koşup dinlenin azıcık." diye öneride bulunur. Mektuplarında cezaevi bahçesindeki ağaçkakanlardan, bülbüllerden, karıncalardan ve çiçeklerden ne büyük bir mutluluk duyduğunu yazar.

Rosa'nın doğa tutkusu kırlarda, parklarda yürümekten daha öte bir şeydir. Hayvanlar ve bitkiler alemiyle yakından ilgilidir. Bu konularda yazılmış kitapları büyük bir ilgiyle okur. Mektuplarından birinde; "Şu günlerde yerbilimleriyle uğraşıyorum." der. Bu bilimin diğer bilimlerden çok daha geniş bir görüş açısı kazandırdığından söz eder.

Sonya'yla olan yazışmalarında onun edebiyata da meraklı olduğunu görürüz.. Rosa Dostoyevski'den, Geothe'den, Shakespeare ve diğer bazı yazarlardan bahseder. Shakespeare üstüne oldukça eski çeşitli incelemeler okuduğunu söyler.

Rosa Lüksemburg, öldürülmeden önce yazdığı son makalelerinden birinde "Vardım! Varım! Varolacağım! der.

Gerçekten de Hep Vardı! Öldürüldüğü son ana kadar emekçilerden yana mücadelesini kesintisiz sürdürdü. Rosa Lüksemburg'un toplu yapıtlarının yayımına 1920'lerde başlandı. Siyasi yazıları 3 cilt, toplu çalışmaları 5 cilt ve toplu mektupları 6 cilt halinde yayınlandı. Ayrıca hem yaşamöyküsü hem de yapıtlarına ilişkin bir çok çalışma yapıldı. 1986'da yaşamöyküsü "Rosa Lüksemburg'un Sabrı" adıyla filme alındı. Berlin'de Rosa Lüksemburg Vakfı kuruldu. En son geçtiğimiz aylarda cesedinin Berlin'de bir hastanenin bodrumunda bulunduğu iddiaları gazetelerde yer aldı. Gerçekten Rosa gündemden hiç düşmedi. Hem siyasi kimliği hem de bir kadın olarak Hep Varoldu!

Rosa, 1900'de Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin Bir Gösterisinde Konuşurken

Emekçiler, kadınlar Tülay Hocası'nı yitirdi

Emek dostu bir bilim kadınını daha yitirdik... İstanbul Üniversitesi emekli öğretim üyelerinden Prof. Dr. Tülay Arın aramızdan ayrıldı... Marksist iktisat, kadın emeği, sosyal eşitsizlikler ve maliye politikaları üzerine çalışmalarının yanı sıra örgütlenme ve parasız eğitim mücadelesinin de içinde yer alan Arın, Petrol-İş yıllıklarının da gönüllü destekçilerindendi. Doldurulamaz bir boşluk bıraktı geride...

Tülay Hanım hocamdı... Daha doğrusu bir dönem İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Menkezi'nde yüksek lisans yapan herkesin hocasıydı... Ama onu Bilsak'ta, Bilar Seminerlerinde, demokratik üniversite mücadelesi içinde görmeniz mümkündü. Uzaktan tanışırdık, bedeni ve gürültüsüyle birlikte ortama dalan insan tiplerinden değildi... Derslerde anladık farklılığını. Aldığımız dersin adı 'Kadın ve İktisat'tı... Marksist iktisadı anlatır, onun temel önermeleri içinde kadın emeği sorununa cevap verebilecek noktaların üzerini açardı. Yaptığının çok önemli olduğunu düşünüyorum...

Sosyalist Feminist Kolektif'in açılışında karşılaşmıştık, sonradan kolektifin destekleyicileri arasında yer aldığını öğrendim. Onu belki daha iyi tanıyabilirdik ama olmadı. Fethiye'de denizden çıktıktan sonra geçirdiği kalp krizinin ardından yaşamını yitirmiş. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nden emekli olan Tülay Arın, sosyal ve ekonomik eşitsizlikler, kadın emeğinin ekonomideki yeri, iktisadi krizler gibi konularda yaptığı çalışmalarla biliniyordu. Ama ÖES içinde üniversite özerkliği, üniversite çalışanlarının örgütlenme hakkı ve parasız eğitim için de mücadele etmişti.

Tülay Arın çok iyi bir eğitim almıştı, Marksistti. Bir dönemin solcu öğretim üyeleri gibi o da öğrendiklerini ranta değil öğrencilerine ve emekçilere aktardı... Petrol-İş yıllıklarına yazı veren öğretim üyelerinin başında yer alırdı Tülay Hanım... Sendikamız bir dostunu yitirdi. Sizi özleyeceğiz sevgili hocam, ışığınız bol olsun... *(N.A.)*

Tülay Arın kimdir?

Lisans eğitimini Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi'nde tamamlayan Arın, doktorasını George Washington Üniversitesi'nden aldı.

1977'de İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmaya başlayan Arın, George Washington Üniversitesi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ), Ankara Üniversitesi ve Erciyes Üniversitesi'nde de dersler verdi.

Tarih Vakfı'nın kurucu üyeleri arasındaydı. TCK 301. maddenin kaldırılması için imza veren aydınlar arasında yer aldı. Öğretim Elemanları Sendikası'nın (ÖES) kurucuları arasındaydı. Öğretim Üyeleri Derneği'nde de çalıştı.

Belge Yayınları'nın 11. Tez kitap dizisinin oluşturucularından biriydi. Maliye politikalarının yanı sıra, kapitalizm eleştirisi konusunda çevirileri ve makaleleri derlemelerde yer aldı.

Tülay Arın'ın ardından

Bazen hayatın acımasızlığı karşısında yenik düşer, sızlanır, kendinize acırdınız. Sizi dinler, yol gösterir, acınızı paylaşır, ama en çok da kendinize getirirdi. "Ağlama, işini yap" derdi.

Tülay Hanım'ın öğrencileri onu çok severdi... İstanbul Üniversitesi'nde onu uğurlarken asistanı **Sermin Sarıca** da bir konuşma yaptı, gözyaşlarıyla sık sık kesilen konuşmanın metnini Sermin Hanım'dan istedik...Tülay Arını sizin de tanımanızı istedik.

Bazı insanları sevmezsiniz, bazılarına saygı duymazsınız. Çoğunlukla sevmediğiniz insanlara saygı da duymazsınız. Çünkü haketmezler saygınızı. Ne kadar büyük bir düşüncenin taşıyıcısı olsalar da yürümeyi öğrenmeden papatya bahçelerinde koşulamayacağından yakışmaz onlara o düşünceler. Düşünceleri ayırırsınız en fazla, insanı unutursunuz gider. Tülay Arın her durumda, her düşünceden insanda öncelikle saygı uyandırdı. Çoğunlukla da hayranlık, entelektüel, akademisyen, kadın, insan olarak.

Tülay Arın büyüktü. Yalnızca ilk kalp krizinin ardından büyük bir irade ile bıraktığı sigaradan sonra giderek büyüyen gövdesinden söz etmiyorum. Ne de kocaman düşüncelerinden. Tülay Arın tanıdığım büyük insanlardandı. Ne parasını, ne bilgisini, ne de sevgisini paylaşırken küçük hesaplar yapmazdı, onu büyük kılan buydu.

Tezini Marksist olduğu için kabul etmeyeceğini bildiren, ama böyle yazarsa siciline işleneceğini, o yüzden yetersiz olduğunu yazacağını söyleyen bölüm başkanına verdiğini anlattığı cevabını asla unutmadım: "Siz komünist olduğumu yazın, sicilimi kirleten öbürüdür."

Bazen hayatın acımasızlığı karşısında yenik düşer, sızlanır, kendinize acırdınız. Sizi dinler, yol gösterir, acınızı paylaşır ama en çok da kendinize getirirdi. "Ağlama, işini yap" derdi.

Ne başkalarının gücünün, ne de insanın kendi güçsüzlüğünün insanı aptallaştırmasına izin vermezdi.

Sevdiklerinden vazgeçmezdi. Kızar, öfkelenir, paylar ama sizi sevdi mi asla bırakmazdı. Gözüne girmek zordu hocamızın. Tembelliği sevmezdi, hele solcularda hiç. En fazla çalışması gereken bizdik. E, madem ki dünyayı kurtaracağız. Altı boş iddiaları da sevmezdi. Orijinallerinden okuyacaksın derdi. Marks'ı da, Smith'i de, Ricardo'yu da, Hayek'i de. Başkalarının değil, öncelikle kendi gözünüzde yetersizliğinizin izlerini silerdi. Evet gözüne girmek zordu hocamın, ama gözünden düşmek daha da zor... Bir kez hakettiniz mi sevgisini, güvenini, o olduğunuza inanırdı hocam, size inancı, güveni sizi de güzelleştirirdi. Tülay size hep aklı ve erdemi esinlerdi.

Akademinin sahne arkasındaki bizans oyunları ilgisini çekmezdi. Muhatabı değildi çünkü onların. Hiç kimsenin adamı olmadı, hiç kimseyi adamı yapmadı. İşini yapmayanların ihtiyaç duyabileceği sığınma taleplerine, gruplaşmalara uzaktı. Boşluğunu doldurmak mümkün değildi. Bu yüzden hep vazgeçirmeye çalıştılar onu erken istediği emekliliğinden. Hem de düşüncelerine hiç katılmayanlar bile. İnatçıydı, dönmedi. İnandığı her şeye yürekten inanırdı. Kalbi inancıyla birlikte kırıldı.

Gelir dağılımından kadın sorununa, kriz teorilerinden sosyal politikaya geniş bir akademik ilgi alanına sahipti. Derinliksiz bir yaygınlık değildi onunki. El attığı her konunun hakkını verirdi. Siz henüz trendleşmiş bir konudan bahsederdiniz, o onu 78'de yazmış olurdu. Puan etsin diye yazmazdı yazdıklarını. O sevdiği, ilgilendiği şeyleri yazar, isteyen basardı. Portföyünde her türlü sol derginin adını görürdünüz. İstediler yazdım, derdi. Herbirinde aynı akademik titizlik. O tanıdık gülüşüyle gülümser, "Ben bunları doçentlik dosyama da koydum" derdi size göz kırpıp.

Olağanüstü bir hocaydı Tülay. Sınıfında yalnızca lisans öğrencileri olmazdı. Doktorasını yapmakta olan genç akademisyenler de derslerini takip ederdi. Hem de tüm tehlikesine rağmen. Gözlerini kocaman açar, size diker ve sorardı: "Söyle bakalım, üretim nedir?" Afallar, bu en basit soruya nasıl cevap vereceğinizi bilemezdiniz. Birden üzerine bir gökdelen inşa ettiğiniz görüşlerinizin, yargılarınızın temeline bomba konmuş gibi olurdunuz. Öğrenmek, hep daha önce öğrendiklerinizin yanlış olduğunu öğrenmekti onun derslerinde. Baştan başlar, sağlamlaştırır, çürüklerinizi ayıklardı. O "oldun" dediğinde, olduğunuzu gerçekten bilirdiniz.

EMEĞİYLE SİZİ UTANDIRIRDI

Kendinize yalan söyleyebilirdiniz, ama ona asla. Olmuşsa 30 sayfalık karalamalarınızı bu tez bitmiş diyerek onurlandırır, olmamışsa 100 sayfalık raporlarınızı, bana bu deli saçmalarını niye okuttun diye fırçalardı. İncelemesi için verdiğiniz her tez, her çalışma, her ödev, satır satır okunmuş, tekrarlar, bağlantılar üzerine saatlerce kafa yorulmuş olduğunu belli ederek size dönerdi. Onun emeği sizi utandırırdı.

Tülay hoca, yolunuzun üzerinde oturmaz, size yol açardı. Referans mektubu istediğinizde, sen yaz ben imzalarım diye ne baştan savma iyiliklerde bulunur, ne de sizi atlatırdı. Daha ilk aldığınız dersinden itibaren size dair izlenimlerle dolu, başvursanız Harvard'da bile yer kapabileceğiniz referans mektupları yazardı. Bütün asistanları "Bakın şöyle bir burs veriliyor, hadi başvurun hemen." diye yönlendirirdi. Bu ülkenin akademisinin genelinde hakim olan medrese mantığıyla yaklaştığına asla tanık olmazdınız. Biz de taşıdık bu çantaları, siz de taşıyacaksınız demezdi. Dur bakalım bu işler o kadar kolay değil diye hevesinizi kırmazdı. Siyasi olarak inandığı eşitsiz gelişim onun için hayat içinde de, akademide de geçerliydi. Yolun burasına kadar biz açtık, hadi bakalım devamı senden derdi. Kulağı geçmeyen boynuza, boynuz demezdi.

Her maliye sempozyumunda verdiği korsan tebliğler unutulmaz derinlikte olurdu. O gitmeyi bıraktığında, sempozyumlar eksilmiş gibiydi. "Yine saçmaladınız Eser bey, bir türlü öğrenemediniz ne maliyeyi, ne de Marksizmi" deyişi hepimizi gülümsetirdi.

Titizdi. Evet, ayakkabı boyamanın 450 çeşidini çıkarabilirdi size üzerine tez yazsa, ama bu indirgemecilikten nefret etmesindendi. Sonu "kapitalizm işte" diye bağlanan eleştirilerden uzak dururdu. Kapitalizmin bizi sömürürken ve yönetirken gösterdiği inceliği, bizim de onu analiz ederken göstermemiz gerekirdi. Fazla genel sloganvari analizlerden de, bütünün üzerini örten sözde uzmanlaşmalardan da uzaktı. "Yok lagrange testi, yok OLG analizi, hanımefendi zaten açıkça görünmüyor mu olan biten, niye yordunuz bu kadar kendinizi" diye inceden eleştirirdi yalanın ekonometrik savunucularını.

"Çalışıyorken çalış, oynarken oyna, özdisiplinin basit kuralı budur" der Adorno. Tülay Hoca özdisiplinin cisimleşmiş haliydi. İnsan olarak da, akademisyen olarak da karşısında duyduğunuz hayranlık hep bir parça utançla karışık olurdu. Yaşamanın da bilim kadınlığı kadar hakkını verirdi zira. Ayçiçekleri resimleriyle, çiçekli koltuk örtüleriyle bezeli sıcacık odasında klasik müzik karşılardı sizi ve teziniz üzerine konuşurdunuz. Emekliliğinden sonraki buluşmalarda ise en rahat ayakkabıların nerede bulunabileceği, hangi çiçeklerin akasya olduğu, Gökova'nın koyları ya da kapıcı ile beraber baktıkları kedi yavruları üzerine sohbetler edebilirdiniz. Entellektüeldi, zarifti, sıcak ve cömertti.

Bazı hocaların asistanı olmak, bir mafya babasının çetesinde olmak gibi telaffuz edilir. Siz ancak arkanızda o olduğu için ve arkanızda o oldukça varsınızdır. Tülay Hoca'nın tezgâhından geçmek ise böyle değildir. Hakettiğinizi hissedersiniz. Onu kaybetmek sizin için mihenk taşınızı kaybetmek gibidir. Tülay büyük bir insandı, boşluğu daha da büyük...

Sermin Sarıca

Yard. Doç. Dr. Betül Urhan
Kocaeli Üniversitesi İ.İ.B.F.
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

Kullan at devri

Kullan at kültürü, sadece kağıt mendiller, bilgisayar ve giysiler ile sınırlı değil, çalışma ilişkilerini de etkisine almış durumda. Eşyaların kullanım süresi azaldıkça, çalışanların kullanıp atılması da artıyor.

Devir, kullan at devri. Bir zamanlar kumaştan mendillerimiz vardı. Annelerimiz, her kirlendiklerinde yıkayıp ütüleyip tekrar kullanmamız için onları hazır ederdi. Şimdilerde onlardan görüyor musunuz? Çok nadir, ortalığı kullanıp atılan kağıt mendiller sardı. Eskiden bir eşyayı yıllarca kullanmak için satın alırdık. Şimdiyse en evladiyelik eşyanın ömrü bile 5 seneyi geçmiyor. Eskiden bir yastıkta kocayın dileklerinde bulunulurdu, ya şimdi? En çok da, gelişmiş elektronik eşyalarda çok çabuk eskimeyi görüyoruz. En ileri bilgisayar bile üç ay sonra demode, bir sene içinde eski teknoloji haline geliyor. Bazen son taksit bitmeden aldığımız eşya eskiyor. Şehirlerde, kullandığımız mendilden yaşadığımız aşklara, arkadaşlıklara kadar hemen her şeyde geçerli bir durum bu. Daha kısa zamanda daha fazla tüketim... Ne oldu da eşyaların, insanların ve değerlerin kullanıp atılma süresini kısaltan aşırı tüketim, sistem için bu kadar hayati bir önem kazandı?

Bunun temel cevabı katı olan hiç bir şeye tahammülü olmayan ve odağında "esneklik" olan üretim sisteminde meydana gelen değişimdir. Kuşkusuz esnek bir üretim esnek bir tüketimi gerektirir. Ama bu günkü sistem tamamıyla çok ve daha fazla tüketmeye dayanıyor. Çünkü malların üretim süresi kısaldığında malların kullanım süresinin de kısalması gerekir. Dolayısıyla malların kullanım veya tüketim süresinin üretim süresine kıyasla fazla olması sistemin tıkanmasına neden oluyor. Sistem katlanamayacağı maliyet artışları nedeniyle bir krizle karşı karşıya gelir. Artık günümüzde

ne üretildiği önemli değil, önemli olan malların, insanların ve değerlerin nasıl pazarlandığı ve servis edildiğidir. Ambalaj ön plandadır. Bu nedenle yeni üretim sistemi için moda, reklam ve pazarlama sektörü ayrı bir önem taşır. Bu sektörler üretim sistemine paralel olarak tüketime odaklanmış bir birey ve toplum tipini yaratmak için tüm araçları ve hünerlerini kullanır. Artık yeni çağda arabasını, telefonunu, televizyonunu vs... eşyasını 3-5 yıldan fazla kullananlar demode ve çemberin dışında sayılıyor. Toplumdaki saygınlık "iyilik" ile ölçülmekten çok sahip olunan para, iktidar, güç, marka ve tüketim ile ölçülür hale geliyor.

Sonsuz bir yaşam resmi

Bu bağlamıyla bakıldığında aslında yeni tüketim toplumunun bazı kavramlara düşman hale geldiğini/getirildiğini görüyoruz. Bu dünyada "iyilik", "yardımlaşma", "dayanışma", "acıma" gibi kavramların yeri yoktur. Bu nedenle yeni üretim sistemine paralel olarak tüm değerlerde alt üst oluşlar, kaymalar yaşanıyor. Örneğin Kapitalizm "öleceğini" bilen tek canlı olma özelliğine sahip olan ve bu bilinçle yaşamaktan kaçan insana sürekli sonsuz bir yaşam resmi sunarak onu ve arzularını bir kez daha ele geçiriyor. Eskiden vefat eden kişiler, tabut içinde omuzlarda köyün, kasabanın ve şehrin içinden geçirilir ve çoğu kez zaten yakın olan mezarlıklara defnedilirken bütün halk bunu görürdü. Oysa günümüzde, tüketimin en yoğun yaşandığı ve yaşam tarzlarını belirlediği kentlerde insanlara ölümü hatırlatacak mezarlıklar şehrin dışına taşındığı gibi, tabutu omuzlarda mezarlığa taşıma sahneleri görünmez oldu. "Ölümlü bir dünyada bu kadar çok tüketmenin anlamsız" olduğu düşüncesi, yerini ölümsüzlük düşlerine, 70'inde bile "hâlâ genç" kalmanın sırlarını çözmeye bırakmış durumda.

Son tahlilde yeni üretim sistemi demek basit bir mal ve hizmet üretiminin ötesinde aynı zamanda yeni birey ve toplum tipi demek olduğu gerçeği kendiliğinden ortaya çıkıyor. Bir ülkedeki birey ve toplum yapısına uygun ürün mü üretelim, yoksa bireyi ve toplumu ürettiğimiz herhangi bir ürünü satın alır hale mi dönüştürelim sorusuna kapitalizmin verdiği cevap ikinci şıktır.

Tüketime uyumlaştırılmış bir toplumda eşyaların kısa vadeli kullanımı kadar insanlar arasında da kısa vadeli ilişkilerin hakim olmaya başlaması bunun sonucu olsa gerek. Bunun nesi kötü diye sorabilirsiniz. Bir yere ve bir insana bağlanmama duygusunun yaygın olması güvensizliğin de kaynağı değil midir? Kısa bir süre sonra yanımızda olmayacağını bildiğimiz bir insana nasıl bağlanabiliriz; bağlanamadığımız insana neden güvenelim ki? Doğal olarak da, hemen hemen her alanda ortaya çıkan yüzeysel ve genel geçer ilişkilerin yayılması güvensizliği de artırıyor. Hemen arkasından bencilliği ve kalabalıklar içinde yalnızlığı da beraberinde getiren ilişkilerdeki bu kullan-at kültürü, bir sınıf bilinci, birlik ve dayanışma duygusu gerektiren sendikal harekete büyük darbe vuruyor.

Üretim de esnek, ilişkiler de

Kapitalizm tam da bu bağlamda esnek çalışma biçimini keşfediyor. Bu kısa vadeli, genel geçer ilişkiler, çalışma hayatında esnek çalışma ilişkileri olarak karşılık buluyor. Dönem, katı olan her ilişkiyi esnetiyor. Örneğin artık insanlar firmalarda kısa dönemler için çalıştırılıyor. Bir işyerinde emekli olana kadar çalışma devri neredeyse kapanıyor. 11 aylık sözleşmelerle adam çalıştırma, geçici işçi çalıştırma, işçi kiralama, taşeron işçi çalıştırma gibi bir çok çalışma biçimi yaygınlaşıyor. Hemen hemen bütün çalışanlar, kriz dönemlerinde kendilerinden her an vazgeçilebilecek bir konuma getiriliyor. Sürekli olarak çalışanlara "adımlarına dikkat etmezsen yola sensiz de devam ederiz" mesajı veriliyor. Hukuk, uygulamalar, ideologlar artık hiç kimsenin vazgeçilmez olmadığının altını kalın çizgilerle çiziyor. Giderek eşyalar gibi çalışanların da kolayca kullanılıp atıldığı bir çalışma ilişkileri sistemi yayılıyor. Sistem insanların başkalarına yararlı olma duygusunu aşındırıyor ve böylelikle önemli olma duygusunu yitiren bireyin karakterini yeniden biçimlendiriyor.

Örneğin işyerinde aynı işi yapmanıza rağmen, sırf taşeron firmanın elemanısınız diye çok daha düşük ücret alıyorsanız, başka renkte iş elbisesi giyiyorsanız, yemekhaneye kadrolu işçilerin girdiği kapıdan giremiyorsanız ve işten kolaylıkla atılabiliyorsanız, ne hissedersiniz? Kesinlikle kendinizi değersiz hissedersiniz ve büyük bir ihtimalle olmayı hayal ettiğiniz kadrolu işçilere ise bunun müsebbibi olmamalarına rağmen bir kızgınlık beslersiniz. Milyonlarca işsizin olduğu bir ülkede taşeron işçisi kadrolu olabilmek, kadrolu işçi ise taşeron işçisi olmamak için elinden geleni yapmaktadır. Bilindiği gibi son zamanlarda 30 yaşını biraz aşmış işçilerin en büyük kâbusu işsiz kalmaktır. Çünkü bu yaştaki insanlar bile "çalışmak için yaşlı" sınıfına sokulmaktadır. Çalışanlar arasında değersizlik, kızgınlık ve çaresizlik üreten bu durum güvensizliğin de en büyük kaynağıdır. Örgütlenmek için hayati bir öneme sahip olan güven ve dayanışmayı yaratmak büyük bir çabayı ve bu güvensizliği tersine çevirecek sendikalaşmayı gerektirir.

Bu örnekler kuşkusuz büyük mücadeleler sonrasında haklarını almış, "özgür işçi"ler çağının bile gerilerde kaldığını gösteriyor. Gerçekten bu gün dünyada milyonlarca insan, kölelik ilişkileri çerçevesinde çalıştırılıyor. Artık kadın, çocuk, göçmen ve başka ırktan olan insanların kölelik koşullarında çalıştırıldığı ve zamanı gelince atıldığını raporlayan çalışmalar yayınlanıyor. Bu da, günümüzün "demokrasi", "insan hakları" gibi dilden düşmeyen kavramlarını, kimi ve neyi kapsadığını yeniden değerlendirmeyi zorunlu kılıyor.

Ev hizmetinde çalışan kadınlar örgütleniyor:

"Bazen Çocuğumu Sevecek Takatım Bile Kalmıyor"

Söyleşi: Necla Akgökçe

Yıllardır, sigortasız, güvencesiz yaşamları pahasına çalışıyorlar... Emekli olma hakları bile yok... Artık yeter, diyen bir grup ev hizmetlisi kadın, güçlerini birleştirmeye karar verdi. Aşağıda onların hikayesini göreceksiniz.

Takvimler 2009 Temmuz ayının 19'unu gösteriyor, günlerden Cumartesi. İstanbul en sıcak günlerinden birini yaşıyor. Genel-İş Sendikası İstanbul Konut İşçileri Şubesi'nin ev hizmetlerinde çalışan kadınların örgütlenmesi çalışmaları kapsamında sendika binasında bir toplantısı var. Petrol-İş Kadın dergisi olarak biz de davetliyiz. Gitmemek olmaz, gidince de söyleşi yapmadan olmaz... Epey bir aradıktan sonra buluyoruz Aksaray'daki sendika binasının yerini... Yukarıdan bir kadın sesleniyor, adımızla... Çıkıyoruz binanın üst katına... Epey kadın toplanmış, sendikalardan ve kadın örgütlerinden de kadınlar var... Toplantı başlamadan önce bir de film gösterimi var. Gündelikçiler. Emel Çelebi tarafından yapılmış belgesel film... Filmi seyrederken toplantıya katılan kadınların tavırlarını gözlemliyorum, ara ara gülüyor, ara ara tam da böyle gibisinden başını sallıyor... Kimi zamanda filmdeki kadınla birlikte öfkeleniyor... Bu onların hayatı gerçekten de... İstanbul Konut İşçileri Sendikası Şube Başkanı Nebile Irmak'ın örgütlenmenin önemi üzerine yaptığı kısa bir konuşmadan sonra onlar başlıyorlar anlatmaya deneyimlerini... Bir araya gelmiş olmaktan sevinçliler... Toplantı bittikten sonra teybi uzatıyoruz, işte anlattıkları...

İsminiz, soyadınız, ne zamandan beri ev hizmetlisi olarak çalışıyorsunuz?

Benim isim **Nuriye**, iki yıldan beri bu işlerde çalışıyorum. Şimdiye kadar iki işte çalıştım, birinden evin beyi yüzünden ayrıldım. Çok kötü konuşuyordu ve çok kabaydı. Argo konuşuyordu. Diğerinden ise onlar çıkardılar.

Azarlıyor muydu sizi?

Evet, aşağılıyordu. Esasında çok kötü bir insan değildi ama sinirlendiği zaman ne dediğini bilmiyordu. Bir kötülüğünü görmedim, konuşma tarzı hoşuma gitmediği için bırakmak zorunda kaldım.

Öteki işiniz peki ?

Çocuk bakıyordum...

Sizin çocuğunuz var mı?

Evet var. Evliyim ve iki çocuğum var. Bir anda ne oldu bilmiyorum. Maddi veya başka nedenlerle. Bir akşam geldiler ve bana işimi bıraktırdılar.

Nedenini söylemediler mi?

Maddi, manevi sıkıntıdayız dediler. Karı-koca arasında ailevi problemleri varmış. Ben de mağdur durumda kaldım tabii. İş buldum diye bazı harcamalar yapıyorsunuz. Ödemeleriniz oluyor, o anda kalıyorsunuz tabii. Daha önce iş teklifi almıştım. Ama çocuk bakımı olduğu için hemen bırakmak istememiştim... Çocuğun diğer bakıcıya alışması gerekiyor o nedenle hemen bırakmak istemiyorsunuz. Ama onlar anında size işi bıraktırıyorlar tabii. Bunu düşünmüyorlar. İşçinin de bazı hakları olması gerekir.

Bu toplantıya niçin katıldınız, beklentileriniz neler?

Ben bir sigortamız olsun, güvencemiz olsun, geleceğimiz olsun istiyorum bu işlerde. Sadece para kazanmak değil maksadım. Düzenli bir çalışma saatinin de olmasını istiyorum. Çalışan olarak bize değer verilmesini istiyorum. Sen çalışmaya başka maksatla gitmiyorsun. O gün orada işini yapacaksın. Namusunla çalışmak istiyorsun. Kötü muameleyle karşılaşmadım şimdiye kadar, ama karşılaşmayacağım anlamına gelmez bu. Çünkü duyuyorum çevremden, arkadaşlarımdan yaşananları...

Sizin de çocuklarınız var, siz başkasının çocuklarına bakıyorsunuz, onlara kim bakıyor peki?

Şu anda çocuklarımın biri altıya, biri yediye gidiyor. Kendileri bakıyor kendilerine. Çocuklarımı kendi ihtiyaçlarını kendileri karşılayabilecek şekilde yetiştirmeye çalıştım. Yemek yapamaz belki, ama kendi başına giyinip okula gidebiliyorlar. Anahtarı var cebinde, sonra eve geliyorlar. Allah'a emanet gibi bir şey. Biz eğer bu şartlarda çalışıyorsak, değer görmek, bir geleceğe sahip olmak istiyoruz. Hayat şartları çok zor, çocuklar kendilerine bakamıyorlar ki ileride meslek sahibi olup anne babaya baksınlar. Biz bu yaşta çalışıyorsak, bir mesleğimiz olsun, bir sigortamız olsun, ileride bir maaşımız olsun istiyoruz.

Sizi tanıyalım. Kaç senedir çalışıyorsunuz, ne tür işler yaptınız?

İsmim **Şengül**. Temizlik de çocuk bakımı da, her türlü işi yaptım. Ev hanımıydım. Eşimden ayrıldıktan sonra çalışmaya başladım. Dokuz senedir çalışıyorum.

Çocuğunuz var mı?

Evet, iki tane, onlara ben bakıyorum. Ev işlerinde ilk başta güvensizlik oluyor karşılıklı olarak. Bir aileye gidiyorsunuz, sizin onlara, onların size alışması için epey bir zaman geçiyor. Ne sizin onların sorunlarından haberiniz var, ne de onların sizin sorunlarınızdan. Diyalog kurmak çok zor oluyor. Bazen ekonomik durumları çok iyi olan aileler bile sizinle pazarlığa geçiyor, bu sizin işe konsantre olmanızı engelliyor. O rezilliği çekmek size acı veriyor. Ben çok çok üzüldüm bu işlerde. Çünkü müthiş zenginler, Türkiye'nin en zenginleri arasında bulunuyorlar. Size gelince her şeyin hesabını yapıyorlar...

Sigortasız mı çalışıyordunuz?

Kesinlikle... Tek maaşları ile ev alacak durumdalar, sizinle oturup tek kuruşun hesabını yapıyorlar. Bunu yaparken sizin tüm hayatınızı alıyorlar. Bugün izne gitmiyorsun diyorlar. Senin sigortan var mı, bir sağlık sorunun var mı, çocuğunu doktora götürebiliyor musun, bunu sormuyorlar bile. Bunların hepsi sorun oluyor... Hadi izin de yapmıyorsun, tek çocuklarımın karnı doysun diye... Ama size doğru dürüst para da vermiyorlar.

Peki ajans üzerinden mi iş buluyorsunuz?

Genelde ajans üzerinden buluyorsunuz. Bazen de tanıdığınız biri varsa sizi tavsiye ediyor. Ben arkadaşımı tavsiye ediyorum ya da arkadaşım beni tavsiye ediyor... Böyle...

Siz neden katıldınız toplantıya peki, biraz anlatır mısınız?

Şimdiye kadar hayal kurdum hep, belki hayal olmaktan çıkar, gerçek olur diye geldim buraya. Ben de insanca yaşamak istiyorum. Türkiye'de yaşıyorsam, bu ülkenin vatandaşıysam, benim dedelerim bu ülke için savaştıysa ben de bu ülkede rahat etmek istiyorum. "Ben de varım" demek istiyorum. Bir birey olarak, bir insan olarak, bir kadın olarak, "ben de varım" demek istiyorum. Türkiye'nin her şeyinden ben de faydanlanmak istiyorum, ama tatilinden, ama doktorundan, ama denizinden, doğasından faydalanmak istiyorum. Çocuklarımla daha fazla zaman geçirmek istiyorum, onları okutmak istiyorum. İnsan olarak da bir şeyler kazanmak istiyorum. Sadece bir eşek gibi yerleri silerek, cam silerek, bulaşık yıkayarak yaşamak istemiyorum. Sürekli kaybediyorsunuz, başka bir şey yok. Ben de bir sinemaya gitmek istiyorum, tiyatroya gitmek istiyorum, film seyretmek istiyorum. Konuşmamı, düşüncelerimi geliştirmek istiyorum. Ben varım, ama niye varım bu dünyada bilmiyorum. Sadece yemek yiyip çalışıyorum. Bunlardan öteye geçmek istiyorum. Kadın olduğumu hiçbir zaman unutmak istemiyorum, bununla gurur duymak istiyorum...

Çalıştığınız, kadın olduğunuz için olumsuzluklar yaşadığınız oldu mu?

Hayır, taciz yaşamadım. Ama kendi evinizde askılı giyinirken çalıştığınız yerlerde böyle giyinemezsiniz. Çoğu yerde size üniforma verilir. Çocuk bakımında çalıştım bir yerde, bana "üniforma giyeceksin" dediler. Bir yelekti mesela ben dışarıda hiçbir biçimde öyle bir şeyi giymem, ama sırf onlar istedi diye onu giymek zorunda kaldım. Evin içindeyseniz, belli ailelerle çalışıyorsanız giyiminize de karışılıyor. Saçınızın rengine bile karışanlar oluyor. Mesela sarışın istemiyorlar. Belli şehirlerden gelmeni istemiyorlar. Ben bir iş görüşmesine gitmek için telefonla randevu alıyordum. Nerelisin dediler önce... Söyledim "senin tenin esmerdir, ben doğulularla çalışmıyorum" dediler bana. Telefonda beni görmemiş, doğulular esmer olur diye bir düşüncesi var...

Oysa siz sarışın ve açık renk gözlüsünüz...

Evet. Öyle bir düşüncesi var işte... Daha önceleri iyice beyazdım, o zaman da Rus zannediyorlardı. Ama mesele bu değil tabii. Önyargılar... Giyinmek istemediğiniz şeyleri giyiyorsunuz. Ben mesela beyaz giymeyi hiç sevmem, çalışırken, "bunu giyeceksin" diyorlar giyiyorum. Orada para kazanacaksınız diye kendi kişiliğinizi bitiriyorsunuz. Ben kendi kişiliğimi bitirmiş durumdayım. Kendimle karşı karşıyayım şu anda...

Olur mu, yüklenmeyin kendinize, hatalı olan onlar, siz değilsiniz...

Burada konuştuğuma bakmayın. Çocuklarımla bile konuşamıyorum, ailemle bile konuşamıyorum... Bir ortamda bulunmak istemiyorum. Devamlı yalnız kalmak istiyorum. Bir yere gidemiyorum. Kitap okumayı çok seven biriyim, ama okuduklarımı anlayamıyorum. 15 sayfa okuyorum, bakıyorum hiçbir şey anlamamışım, tekrar başa dönüyorum. Bu saatten sonra ben kendimi nasıl toparlayabilirim. İmkânsız gibi geliyor bana. Çok doluyum, istediğim gibi okutamıyorum. Çocuğumu sevecek takatım bile kalmıyor bazen. Hatta bir konu oluyor, konuya nasıl gireceğimi, girdikten sonra nasıl çıkacağımı bile bilmiyorum.

Araya başkaları giriyor, teselli etmeye çalışıyorlar... Biz bir şeyler geveliyoruz ağzımızda, Şengül derine kaçmış, duru lacivert gözleriyle sıkıntılı sıkıntılı bakıyor bize... Teybi bir başka kadına yöneltiyoruz.

Sizi tanıyalım?

İsmim **Safiye**, 35 senedir aynı yerde çalışıyorum. İki çocuğunu büyüttüm çalıştığım yerin... Şimdi de değişik işler, ev işleri yapıyorum işte...

Hergün gidiyor musunuz?

Evet, hergün gidiyorum. Sigortamız filan var dediler, giriş çıkış yapmış, ödememiş. Şimdi de "durumum yok" diyorlar...

Bir nevi düzenli çalışma bu, hiç prim ödenmiş mi peki?

Dokuz sene Bağ-Kur'a ödenmiş. Beş sene eksik çıktı, "toptan alır mısınız" dedik Bağ-Kur'a "alamayız" dediler...

Buraya nasıl ve neden geldiniz ?

Öğrenmek istiyorum durumu onun için geldim. Toplantı çok iyiydi bence. Bir de şu durumumu öğrenebilsem daha iyi olacak.

Siz nerelerde çalıştınız şimdiye kadar, isminiz, evli misiniz, çocuklarınız var mı?

İsmim **Ayşe**, 1974'ten beri buradayım, dört tane çocuğum var. Dört sene, dört buçuk sene de yatılı ev işlerinde kaldım. Bir sene orada, bir sene orada derken, bu ana kadar çalıştım. Şu anda emekliyim. Çocuklarımı büyüttüm. Ev işine gittim. Eşim de kapıcıydı, kaloriferlere bakıyordu. Sabah gidip akşam geliyordum.

Emekliliğiniz ev hizmetlerinden değil herhalde?

Hayır, şirketlerde de temizlik yaptım, emekliliğim oradan.

Sizin burada olmanızın nedeni ne?

Arkadaşlarıma destek olmak için geldim. Bir arkadaşım daha vardı o da gelecekti, ama gelemedi. O da kapıcılık yapıyor. O da 10-15 yıldır kapıcılık yapıyordu. Kira karşılığı girmiş oraya, onun da sigortası falan hiçbir şeyi yok. Bugün baktım yerleri silmiş, inan ki yoğurt döksen yalanır. Apartmanda hiç kimse bilmiyor onun kıymetini. Nankörlük

yapıyorlar, kadının iki tane de çocuğu var. Biri lisede biri de üniversiteye gidiyor bu sene. Onun için de geldim...

Nasıl buldunuz toplantıyı peki?

Mükemmel buldum. Umarım devam ettirilir bu çaba. Ben destek için gelmeye çalışacağım... Bildiğimizi, deneylerimizi anlatmak, paylaşmak çok iyi bir şey.

Bu girişim sizin çabanızla başlamış herhalde, kendinizi tanıtıp süreci biraz anlatabilir misiniz?

Adım **Gülhan Benli**. Senelerdir ev işinde çalışıyorum. Sosyal güvencemiz, emekliliğimiz, hiçbir şeyimiz yok. İşimiz çok ağır olduğu için bir süre sonra hiçbir şey yapamaz hale geliyoruz.

Hiç sigortalı çalıştınız mı?

Evet, çalıştım, temizlik işinden önce bir fabrikada çalışmıştım, oradan sigortalı oldum. Ama bu şekilde çocuk bakarken de bir kez sigorta yaptılar, şirketleri vardı onun üzerinden yapmışlardı. Çok az prim ödenmiş, benim 14 sene çalışmam gerekiyor ki o primleri doldurayım. Şu anda 38 yaşındayım 15 senemi bu işe vermişim geriye dönüp baktığımda sıfır, elde var sıfır durumundayım. Bıçağın kemiğe dayandığı bir noktada konuşup tartıştık bazı arkadaşlarımla, daha sonra da Genel-İş Şubesi'nden Nebile Hanım'la (Irmak) görüştüm.

Genel İş'le görüşmek nereden aklınıza geldi?

Senelerdir bu işin peşindeydim. Önce DİSK Başkanı ile görüştüm, "Bizim sosyal güvencemiz yok, çok düşük ücret alıyoruz, koşullarımız çok kötü, tacize uğruyoruz." dedim. Daha sonra "Bizi evlerine çocuklarına bakmak için aldıklarında çocuğuna bakan biri olarak değil, köle olarak gördüklerini ve bize köle gibi muamele yaptıklarını" da anlattım ve "Örgütlenmek istiyoruz bu konuda destek istiyoruz" dedim. O da sağ olsun bizi Genel- ş Sendikası'ndan Nebile Hanım'a yönlendirdi, onunla görüştüm. Böylece başlamış olduk.

Bir günde yaptığınız işler neler, çocuk mu bakıyorsunuz, temizlik mi yapıyorsunuz, çocuk bakarken aynı zamanda temizlik de yaptığınız oluyor mu, bir gün nasıl geçiyor?

Söylediğiniz her işi yapıyordum. Birçok şeyle karşılaşabiliyorsunuz, ben gündüz de çalıştım, yatılı da çalıştım. Çok sorunlar yaşadım, bir gün baktığım bir çocuk hastalandı, onu doktora götürdüm annesiyle birlikte. Antibiyotik verdiler, antibiyotik çocuğa alerji yapmış. Bütün bedeni kızardı, yatılı kalıyordum, o akşamın sabahında ben aşağı indiğimde, kadın geldi hiçbir şey demeden, benim kulağıma yapıştı, evet kulağımı çekiyor. "Kendinize gelin burada çalışıyor olmam size bu hakkı veriyor mu, nasıl böyle bir şey yapabilirsiniz?" dedim. "Çocuğuma ne yaptın?" dedi. "Bakın, vücuduna bakın." dedim. Vücudunda da aynı kızarıklıklardan vardı. İşi anladı. Ama orada fazla durmadım, bavullarımı hazırladım, çıkarken bana "siz insancılsınız, benim çocuğuma sizin bakmanızı istiyorum, gitmeyin." filan dedi.

Her şeyi kendilerine hak olarak görüyorlar. Sen bana nasıl böyle davranırsın, benim efendim misin, ben senin kölen miyim? Ben kendi sınırlarımı nasıl biliyorsam, sen de kendi sınırlarını bilmek zorundasın... Ama bütün bunlar kapalı kapılar ardında bir evin içinde geçiyor. Burada size her şeyi yapabilirler. Şahit filan hiç kimse yok...

Evet, başka işte şiddete uğrasanız bu görülebiliyor, evin içinde hiçbir şey görülmüyor. Temizliğe gittiğim zamanlar da oldu. Yine pek çok sıkıntı ve ahlak dışı davranışlarla karşı karşıya kaldım. Yemeği bozuk ve küflü bir biçimde önüme koyuyorlardı. Bunu ye diyorlardı. Zehirlensem kim sahip çıkacak? Sigortam yok, sosyal güvencem yok... Bana bir şey olduğunda bunun hesabını kim verecek, hesabını verecek hiç kimse yok. Tacize, hatta hatta tecavüze uğrayan arkadaşlarımız bile var. Ölümler yaşanıyor. Bir arkadaşımız küveti temizlerken kayıp düşüyor, tedavisini yaptıramıyorlar. Sosyal güvencesi olmadığı için doktora da gidemiyor. Evde dinlenirsem geçer, diye düşünüyor. Daha sonra doktora gidiyor, ama artık çok geç, bacağı kangren olduğu için kesmek zorunda kalıyorlar. Bu tür olaylar da yaşanıyor. Kimse bunları, görmüyor duymuyor... Örgütlü değiliz ki...

Peki siz toplantıyı nasıl buldunuz neler bekliyordunuz?

Küçük küçük adımlar atıp bunları büyüterek bir yerlere gelmeyi umud ediyoruz. Sıkı bir kar topu yapıp, bunu yukarıdan aşağıya yuvarladığınızda nasıl bir çığ olup büyür. Biz de böyle böyle sıkılaşıp, sağlamlaşıp çığ olup büyüyeceğiz. Ondan sonra bizi kimse tutamayacak.

Size gelelim, Genel-İş Sendikası'nda çalışıyorsunuz ve zamanında temizliğe de gitmişsiniz galiba?

Adım **Fatma Uğurlu**... Evet ev işine gidiyordum, her şeyi yaptım, bazen üç-beş işi birlikte yaptım. Temizlik işini hâlâ yapıyorum. 1986'da İstanbul'a gelmiştik. Mehmet Abi bana ilk sendika kartını verdiğinde yağmurlu bir gündü, hiç unutmuyorum ve ben çok korkmuştum. Ama yine de aldım kartı, atmadım. O sırada kapıcılık yaptığımız apartmanda "bana su ve elektrik parası ver" dediler. Onlara "vermem, ben gidip sendikaya üye olacağım" dedim. Eşim karşı çıktı "hayır üye olamazsın" dedi. Ben "olacağım" dedim, ve üye oldum. O zamandan bu yana bağlantı devam ediyor. Sendika ile irtibatı hiç kesmedim.

İlk geldiğimde çok heyecanlıydım. Konuşurken hep ağlıyordum, burada kendime güvenim geldi.

Şimdi aynı zamanda sendikacısınız?

Evet, çalışırken her şeyle karşılaşıyorsunuz. Beni bir yere tavsiye eden kişi "Hem evin işine, hem çocuğa bakacaksın, hem de evin beyinin gönlünü hoş edeceksin." demişti, sonra da "Maaşın dolgun olacak." diye eklemişti. Tabii ki kabul etmemiştim. Her şeyle karşılaşıyorsunuz bu işte. Oraya çalışmaya gidiyorsunuz, düşünün. Bazı yerlerde sözlü tacize de uğruyorsun. Ona göre giyimine kuşamına da dikkat etmek zorunda kalıyorsun. Sokakta istediğin gibi giyinebiliyorsun ama gittiğin evde dikkat etmen gerekiyor. Bana altı ay buzlukta kalan yemeği de yedirenler oldu. Ben oraya hayatımı veriyorum. Bir camdan aşağı kaymış olsam, hadi benim sigortam var. Bazen de sigortalar her şeyi karşılamıyor. Bir seferinde beni servise para yatırmaya gönderdiler ve araba çarptı. Yönetici "dışarıda oldu, bu iş kazasına girmez" diye imza atmadı. Apartman görevlisi olmak öyle zor bir iştir ki siz apartman görevlisi olarak tek çalışamazsınız, çocuğunuz, eşiniz hepsi apartman görevlisi gibi çalıştırılır.

Aile olarak çalışıyorsunuz, ama yalnızca bir kişi ücret alıyor?

Evet tabii öyle. Şimdi herkes yazlığa gitti, hırsız çoğaldı, bana kapıda oturacaksın diyorlar. Her işi yapıyorsun, şimdi bir de güvenlik görevlisi olarak çalışacaksın. Ev temizliğine de gidiyorum arada. Çocuklarıma harçlık oluyor.

Toplantıyı nasıl buldunuz?

Önemli bir toplantı, ev hizmetlerinde çalışanlar bir iş yapıyorlar. Evde düşüp ayaklarını kırsalar onları kim doktora götürecek? Örgütlü olmak dayanışma içinde olmak lâzım. Bu çok güzel bir toplantıydı... Film de güzeldi, buradaki paylaşım da önemliydi. Biraz daha kalabalık olsaydı daha iyi olurdu.

Nezihe Meriç

Dostlarım bana Nezim der

Kadınlar ve küçük kız çocukları için en güzel öyküleri kaleme alan Nezihe Meriç'i yitirdik. Onu öykülerinde, romanlarında, oyunlarında bulacağız artık... ...

Bir süredir kanser tedavisi gören yazar Nezihe Meriç, 18 Ağustos'ta saat 11.30'da Etiler'deki evinde yaşamını yitirdi, diye yazıyordu gazete haberi...

Meriç, çağdaş edebiyatımızın ilk kadın öyküleri arasında yer alır diye de devam ediyordu...

Nezihe Hanım'ı tanırdım. Onunla ilk kez 12 yıl kadar önce İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından yürütülen "Cumhuriyetin Öncü Kadınları" sözlü tarih çalışması sırasında tanışmıştık.

Tanışmadan önce Nezihe Hanım'ın birkaç öyküsünü okumuş ve kadınların evde yapmış oldukları işleri, pişirdikleri yemekleri, giysilerini, oturma odalarını tanımlayış biçimine hayran kalmıştım. Sözlü tarih, kadın sözlü tarihi zor bir iştir, dost olursunuz, arkadaş olursunuz, bazen çok özel ayrıntılarını bilirsiniz konuştuğunuz insanın... Bunu biliyor olmak çok rahatsız eder sizi...

Kafamda bir gün öncesinden hazırladığım sorularla verilen saatte Nezihe Hanım'ın Kuleli'deki evinin zilini çaldığımda heyecanlıydım, daha çok da korkuyordum...

Bana kapıyı o açtı... Salona geçtik, süreci anlatacağım, kesik, kesik, kopuk, kopuk cümleden başka bir şey gelmiyor aklıma. "Çok heyecanlısınız, önce sakin olun" dedi bana... Çay yaptı, kendi elleriyle hazırladığı, hâlâ unutamadığım lezzetteki sarımsaklı ekmekleri ve keki sundu. Anlatmaktan vazgeçmiştim, o konuşuyordu... Epey zaman geçti, sohbet esnasında, kayıt edilmesi lâzım gelen pek çok şey anlattı... Kaydedemedim tabii. Amaç sakinleştirmekti..." Yani yapmak istediğiniz, şunun gibi bir şey mi, bunun gibi bi r şey mi" diye arada soruyordu. Galiba cevaplarını verdim... Sonra "Bugün bu iş olmaz, sohbet ettik tanıdık birbirimizi, heyecan da kalmamıştır artık, başka bir gün başlarız çalışmaya." dedi... Öyle yaptık, Nezihe Hanım'la daha sonraki aylarda dolu dolu birkaç gün geçirdik...

Eşi yazar Salim Şengil'i de kaybetmemiştik o sıralar. Ciddi bir kalp ameliyatının ertesindeydi sanırım. Bir kadın yazarın salonu nasıl olmalı ben Nezihe Hanım'ın evinde gördüm... Sehpalara yayılmış kitaplar ve oturma koltuklarından birinde bulunan yün örgü. Umutsuz bir dönemimdeydim, iyimserliği ve umudu muhafaza etme halinden etkilenmemek elde değildi.

O kadar güzel kadınsı betimlemeleri vardı ki, hayatının trajik bölümlerini anlatırken bile bunları kullanmamazlık etmiyordu. Çocukluğunda evlerinde olan ablanın "nasıl köpürte köpürte çamaşır yıkadığını" anlattığı sahne hâlâ gözlerimin önünde. Çarşıya kendi çıkıyordu o zamanlar, bütün esnafla dosttu, konuşmayı seviyordu sanırım, otobüsle gidiyordu, gittiği yerlere... Üsküdar'ın, çarşının, bozulan dokusundan hoşnutsuzlukla bahsetmişti.

Kendi töresini yaratmak

Cumhuriyetin ilk karayolları mühendislerinden olan babasına hayranlığı büyüktü... Annesini sessiz, silik bir kadın olarak tanımladığını hatırlıyorum. Üniversite yıllarını anlatırken mutluydu. Ama ne yazık ki yarım bırakmak zorunda kalmıştı. Salim Şengil'le evlenmesi, yayınladıkları Dost dergisi, Ankara'da 78'de yapılan "evlat acısına son mitingi"ne katılmış olması... Nezihe Hanım salt edebiyatçı değildi, döneminin toplumsal olaylarıyla da yakından ilgiliydi, adaletsizliğe karşı çıkmanın bir aydın tutumu olduğunu düşünürdü. O sıralarda çocuklar için yazdığı "Küçük Bir Kız Tanıyorum 6 Yaşında" diye başlayan çocuk kitapları serisinden hediye etmişti bana, yeğenlerime götürdüm... Onlar da kız çocuğuydu. Yalnızca öykü ve roman değil, Nezihe Hanım'ın asıl emek verdiği oyunları vardı... Bir kısmı radyo oyunu olarak da yayımlanmıştı.

Uzun bir aradan sonra bir arkadaşımla davet etti yine bizi evine... O sıralarda Denizler'le (Gezmiş) ilgili bir roman yazıyordu ve bizden dönemi anlatmamızı istedi, kadın erkek ilişkilerini, her şeyi. Biz bir sonraki kuşaktık, dilimizin döndüğünce 78'li olmanın deneyimlerini anlattığımızı hatırlıyorum. O ziyaretimizde işte artık zorlandığını, Etiler'e kızının yanına taşınmak istediğini söylemişti... Üzülmüştüm. O evi, onsuz düşünemiyordum çünkü...

Şimdi o yok... Kadınları en iyi tanıyan, onlara ayakta durmanın erdemini anlatan kadın yazarımızı yitirdik. "Kendinden öncekilerin koydukları törelere aptalca boyun eğiş. Onların hayat anlayışlarına karşı koyamamak. Ben hayatı, kendime göre olan bir hayatı istiyorum. Kendimizi aldatmayalım. Ben hayatı gereksiz törelerle yitiremem. Biz artık kendi hayatımızın törelerini koymalıyız."

Bana, tanıştığım gün "Dostlarım bana Nezim der." demişti... Yıldızlarınız bol olsun, sevgili Nezim... Kadın edebiyatındaki boşluğunuz hep hissedilecek...

Necla Akgökçe

Doç. Dr. Serpil Çakır
İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi

Tarihten Kadın Sesleri

Tarih, kadın giysileri ve yasaklar:

Kadınlar siyah mı, pembe mi giysin?

Giysi kadın bedenini denetlemek için kullanılan araçlardan biridir. Kadınların kapalı mı açık mı, renkli mi, renksiz mi, kısa mı, uzun mu giyineceğine sadece din değil devlet de tarih boyunca müdahale etmiştir.

Giysi geleneksel devletin dinini, modern ulus/devletin yüzünü gösteren bir simge olarak kullanılabilme potansiyelini taşıdığından aynı zamanda siyasal gündemde en fazla üzerinde durulan konudur.

Kamusal alana, dışarıya çıkmaya başlayan, görünürlükleri giderek artan kadınların denetlenmelerinde önemli bir araç olarak görüldüğünden, çeşitli dönemlerde kadınların giysisine ilişkin olarak fermanlar yayınlanmış, kadınlar üzerinde denetim kurulmaya çalışılmıştır.

Kadının toplumun, devletin, erkeğin, kültürünü, maneviyatını, özünü temsil eden bir sembol olarak simgeleştirilmesi bunda belirleyici olmuştur. Simgeleştirilme, kadınların her alanda eğitim, sosyal, ekonomik ve özellikle de cinsel alanda denetlenmesini, kontrol altına alınmasını da beraberinde getirmiştir. Sonuçta dini söylemi aşan bir ataerkil geleneği doğurmuştur. Bu düşünce aynı zamanda, kadını özerk bir insan olarak gören değil, baba ya da kocanın mülkü sayan binlerce yıllık ataerkil bir anlayışa da tekabül etmektedir. Yani sadece tek tanrılı dinlere ya da İslamiyete özgü bir kural olarak bildiğimiz kadınların örtülmesi daha önceki dönemlerde de vardır. Buna yönelik kurallar çıkarılmıştır.

Kadınların ve erkeklerin yaşam alanlarının ayrıldığı Antik Yunan Sitelerinde, klasik Müslüman evinin haremlik/selamlık sistemine benzer bir sistem vardı. Evler yüksek duvarlıydı ve pencereleri çok azdı. Evli kadınlar konukların ağırlandığı andron adı verilen odada asla görülmezlerdi. Kadınlar evin sokaktan uzak ve erkeklerden ayrı bölümlerinde yaşarlardı. Orta ve üst sınıftan kadınların cenaze törenleri ve dinsel ayinlerde sokağa çıkmaları pek mümkün değildi. Sokağa çıktıklarında kadınların dışarı giysileri, onları yabancı erkeklerin gözlerinden koruyacak şekilde olmalıydı. İ.Ö. 6. yüzyılda Salon Yasaları, kadınların ne zaman sokağa çıkabileceklerini, çıktıklarında nasıl giyineceklerini, hatta ne yiyip

içeceklerini belirleyerek kadınların ortalıkta görünmemelerinin daha hayırlı olduğunu kurala bağlamıştı.

İtalya'da 13. yüzyılda usulüne uygun olarak evlenmiş saygın kadınların bir gösterge olarak peçe takmaları konusunda ısrar edilmişti. Oysa vesikalı fahişelere bu türden bir örtünme yasaktı. 1638 tarihli bir Floransa Düklüğü Nizamnamesi'nde -erkek- vatandaşlarından, evliliklerinin altıncı yılından sonra, karılarının renkli elbiselerini çıkartmaları, yerine siyah giysiler giymeleri istenebilmiştir. Bunların belden yukarısı, kolları ya da yakaları renkli olabilirdi. Ancak kadınların çocuk doğurmaya yarayan üretken yıllarının bittiği on ikinci yıldan sonra, tamamen siyah olmalıydı giysileri. Siena'da ise, ilk evliliklerinin ikinci yılından sonra tüm kadınlar renkten mahrum bırakılmıştı.

Koyu renkli ferace için ferman

Osmanlı toplumunda da benzer uygulamaları görürüz. Kadınların giysisi dini kurallara uygun olmalıydı. Özellikle Müslüman kadınların giysisi baş örtüsünden, dış giysiye, ayakkabıya dek her seferinde çıkarılan fermanlarla yeniden tanımlandı, İslam kadınlarının bed renk, çirkin renk denilen sarı, pembe, mavi ve benzeri açık renk giymemeleri, yeni moda akımlara uymamaları konusunda uyarılar yapıldı. Giysi, kadınların iç mekândan dış mekâna geçmelerinin yönünü ve sınırlarının bir ortaya koyan önemli bir göstergedir.

1772'de Galata kadısına yollanan bir fermanla terzilerin geniş yakalı feraceler dikmesi, kadınların ise evlerinin dışında böyle feraceler giymesi yasaklanıyor, bu türden ferace dikenlerin dükkânlarının kapatılacağı, yasağa uymayan terzilerin tutuklanacağı uyarısı yapılıyordu:

"Galata Kadısına hüküm ki, kadınların rengârenk şali softan ferace giymemeleri için evvelce emirler çıkarılarak tenbih olunmuşken bu esnada bazıları o tenbihe muhalif hareket ve ekseriya bed renk ve yakaları belleriyle beraber ferace giyip gezdikleri Padişah Hazretleri tarafından görülmüş olduğundan bundan sonra kadınlar şali softan ve açık bed renk çuhalardan ferace giydikleri çuha feraceleri ancak koyu yeşil, güvez nefti gibi koyu renklerden olmak hususunda Hatt-ı Hümayun çıkmıştır. Bu elbise namahremden örtünmek için olduğundan ancak koyu renkli çuhalardan yakaları da eski adet üzere küçük olması ve bu yasak edilmiş elbiseyi biri giyerse derhal tutulup layık olduğu cezanın verileceğini mahallesi ahalilerine anlatmaları için Galata, Tophane, Beşiktaş, Fındıklı, Hisar vesair yerlerdeki imamları çağırıp bildirdikten sonra o havalide olan terzilerin Kehdüda ve Yiğitbaşısını da getirip bundan böyle adı geçen esnaftan biri şali soft ve açık renk çuhalardan ferace dikerse başkalarına ders için dükkanları kapatılıp kendileri uzak diyara gönderilerek kalede hapsedileceklerini hepsine ayrı ayrı bildirmesine..."

1789'da, 3. Selim döneminde çıkarılan fermanda ise, yanlarında aile erkekleri olmadan yolculuk eden kadınları gezdiren kayıkçılar ceza ile, uygun olmayan giysi giyen kadınlar ise, ölümle tehdit edildiler: "Kaymakam Paşa; mecmu' (bütün) iskelelere tenbih ede seğiz bu günden sonra karılar yağlı kayık binmesun ve hangi kayıkçı yağlı kayıklara bindirirse katl ederum ve kayığını batırırım. Müslüman karıları frenk libası şemsiye ile geziyorlar tenbih ede bi el esbab libasçı görürsem öldür derim bir sıkı tenbih edesiniz.

Kadınların kıyafetleri bugün de onlar üzerindeki erkek egemen baskı ve denetimin önemli bir göstergesi olarak varlığını sürdürmeye devam ediyor. Türban tartışmalarını düşünün mecliste ya da toplumun genelinde kadınlardan ziyade erkeklerin sesinin çıktığını hatırlarsınız.

Atalar Dilinde Kadın

Elif Aksu

Atasözleri bazen insanlığın deneyimlerinden süzdüğü bilgeliği yansıtsa da bazen erkek egemen toplumun değer yargılarını bugüne taşıyabiliyor. Atasözlerine bu açıdan bakmakta yarar var...

Atasözleri en genel anlamıyla bir toplumda yüzyıllar boyu birikmiş geleneksel değer yargılarının bir aktarımı olarak tanımlanıyor. Oysa toplumlar çıkarları, düşünce yapıları, değerleri, amaç, istek ve öncelikleri ortak olan insanlardan oluşmuyorlar. En azından ortaklaşacı toplumların tarihe karıştığı günden beri bu böyle. Birbiriyle çelişen atasözlerinin varlığı bu bakış açısıyla anlam bulabilir. Kimbilir, belki de biri "her koyun kendi bacağından asılır" deyip işin içinden sıyrılacakken, yaşamı daha derinden kavrayan bir başkası onu kolundan yakalayıp "hayır arkadaşım, öyle bir şey yok, **kurunun yanında yaş da yanar**, her işin ucu mutlaka herkese dokunur" diye uyarmıştır. "**Aç yanından kaç**" diyerek yoksulluğa gözlerini yumup kendini korumayı öğütlerken biri, "**biri yer biri bakar, kıyamet ondan kopar**" diyerek kimsenin kurtuluşunun olmadığı kıyamet imgesiyle kendini korumanın olanaksızlığını anıştırmıştır bir başkası.

Farklı konum ve düşüncelerden farklı ve kimileyin birbirine zıt özlü öğütler doğmuş, farklı konum ve düşüncelerdeki insanlar bunlarda yol gösterici bir yan bulmuş ve atasözleri yüzyıllardan geçerek bugünlere ulaşmıştır.

Gelgelelim atasözlerinin kadınlara nasıl baktığı araştırıldığında, tüm farklılık yelpazesine karşın toplumda, bu konuda üzücü bir tektiplik, neredeyse tam bir görüş birliği olduğu hemen görülüyor. Bu durum, kadına yönelik ayrımcılığın sınıflı toplum yapısının en temel nitelikleri-nden kaynaklanan bir sorun olduğunu düşündürüyor.

Kadınlara ilişkin olumlu nitelemelerde bulunan atasözleri yalnızca annelerle ilgili. Kadınlar ancak anne konumundayken toplumca değerli sayılıyorlar. Birkaç tane de kadının merhametli bir varlık olduğuna ya da kadın olmanın zor bir şey olduğuna vurgu yapan atasözümüz var. Bunlar dışında, kadın kimliği her türlü kötü huyla, şehvetle, akılsızlıkla niteleniyor ve mutlaka baskı altında tutulması öğütleniyor. Üstelik bu yalnızca bizim atasözlerimiz için geçerli değil. "**Kadının şekli melek, kalbi yılan, kafası eşek gibidir**" diyen Alman, "**Köpek kadından daha iyidir, hiç değilse efendisine havlamaz**" diyen Rus, "**Balçıktan bir adam ayışığından bir kadından iyidir**" diyen Yemen, "**Sana on erkek evlat verse bile kadına güvenme**" diyen Çin, "***Evliliğin iyi yürüsün istiyorsan evlendiğin gece karını döv***" diyen Japon atasözleri, kadına yönelik düşmanlığın, geliştiği ve ilerlediği söylenen uygarlığın hemen hemen tüm coğrafyalarında yüzyıllardır değişmeyen olduğunu göstermiyor mu?

Bir diğer ilgi çekici nokta, kadınlarla ilgili atasözlerinin erkeklerle ilgili olanlardan sayıca gözle görülür derecede fazla olması. Kadının kişilik özellikleri, nasıl görünmesi, nasıl davranması gerektiği, aile içinde rolü, kadın erkek ilişkilerindeki konumu, kısacası kadınlarla ilgili akla gelebilecek hemen hemen her nokta atasözlerine konu edilmiş.

Kadın "**saçı uzun, aklı kısa**" olduğu için düşünemez. Bu nedenle kendi başına bir iş yapmaya kalkışmaması gerekir. Başaramaz, "**kadının yüklediği yük şuraya varmaz**". Kadının yaşamda anlayabileceği konular sınırlıdır, onlar da genelde kadının geleneksel rolüyle ilgili konulardır. Yaşamın pek çok işi kadın için değildir, onlar erkek işidir, kadının "**elinin hamuruyla erkek işine karışma**"ması gerekir, yerini bilmelidir. Ha, yetenekli, bilgili kadınlar var olsa bile onlar da yalnızca bir erkekle birlikte işe yararlar çünkü "**kadının şamdanı altın da olsa mumu dikecek erkektir**".

Kadın nasıldır, nasıl olmalıdır?

Kadının aklına güven duyulamayacağı için seçim yapmasına da izin vermemek gerekir, ne de olsa "**kızı kendi haline bırakırsan ya davulcuya varır, ya zurnacıya**".

Boşboğaz ve dedikoducudur kadın, "**kadını sırdaş eden tellal aramaz**". Yüzeyseldir, ciddi konulara ilgi duymaz, varsa yoksa vur patlasın çal oynasın, o kadar ki "**gökyüzünde düğün var deseler, kadınlar merdiven kurmaya kalkar**". Savurgandır, parayı kazanmasını bilmediği gibi harcamasını da bilmez, "**keseye kadın eli girerse bereket gider**". Yalnızca savurganlığından, bir evin küçücük bütçesini yönetmekten aciz oluşundan da değildir bu; uğursuzdur aslında. Uğursuzluğuyla beceriksizliği birleşti mi "**avradın kazdığı kuyudan su çıkmaz**". Nankördür sonra, kadir kıymet bilmez, sadakat bilmez, boşuna "**avrattan vefa, zehirden şifa**" dememişler, hatta "**itte vefa olur, avratta vefa olmaz**".

Ruhunun derinliklerinde kötüdür kadın, şeytani nitelikleri vardır, "**erkeğin şeytanı kadın**"dır, "**kadının şerri şeytanın şerrine eşittir**". "**Kadının dili kılıç gibi keskindir**", zehirlidir sözleri. Erkekleri yoldan çıkaran da hep odur aslında çünkü "**dişi köpek kuyruk sallamazsa erkek köpek peşinden gitmez**". Akıllı değildir ama şeytanlığa uygun bir kurnazlığı vardır, **fendiyle**, yani çevirdiği dolaplarla, hilesiyle **yener erkekleri**. İstekleri doyurulamaz bir varlıktır kadın, "**erkeğin nefsi birdir, kadınınki dokuz**". İşte bütün bu özellikleri yüzünden güven duyulamaz kadına, herhalde onun için "at ile avrata inan olmaz".

Atasözleri kadını bu niteliklerle tanımladığında, ortaya bu tanımın mantıksal sonucu olan bir soru çıkıyor: Bunca kötü olan kadını nasıl "terbiye" edeceğiz? Atasözlerinin bu soruya verdiği yanıtın bugünün toplumunun kanayan bir yarası olması insanı şaşırtmamalı: Şiddet.

Kendi başına bir birey olma hakkı tanınmayan kadın, babasının sorumluluğundan çıkıp kocasının sorumluluğuna girer. Kadına sahip ve ondan sorumlu olan bu iki erk, kadını terbiye etmekle de yükümlüdür. "**Kızını dövmeyen dizini döver**" öğüdü babaların, namuslarına bir halel gelmeden, "hayırlısıyla" kızlarını başgöz edip sorumluluğu üzerlerinden atabilmeleri için yol gösterir. Namus kavramı yalnızca cinsellik üzerinden tanımlandığında bütün sorun, kızın babanın evinden bakire çıkabilmesine indirgenir. "**Tarlayı düz, kadını kız al**" öğüdüyle toplumumuzda uğruna cinayetler işlenen bekâret saplantısının onaylanışı olur atasözleri. Bu nedenle ergenlik çağında ve sonrasında erkek çocuklar da ana babalarına diz dövdürecek yanlış-

lara düşebilecekleri halde onlar için değil, kızlar için uyarılmıştır ebeveynler. Kıza, herhalde böyle yanlışlara düşmesini engellemek için, kocasını seçme şansı verilmez, "**oğlun kimi severse gelinin odur, kızını kim severse damadın odur**" denir. Bu anlayış yüzünden bugün ülkemizde, kızlarını henüz bebekken isteyeni bile damatları kabul etmekte bir sakınca görmüyor kimi anne babalar.

Kadın kocaya vardığında, tıpkı yukarıdaki Japon atasözü gibi, daha en baştan işi sıkı tutmasını önerir erkeğe Türk atasözleri de, "**gelin duvakta, çocuk kundakta terbiye edilir**" der. Anadolu'nun kimi yerlerinde gerdek odasına girecek erkeğe, içeri girer girmez önce karısına bir tokat patlatması öğütlenirmiş ki ömür boyu onun sözünden dışarı çıkmasın. Eril iktidar en çok sözünden dışarı çıkılmasından, kendisinden farklı olanın iktidarını sarsmasından korkar; onun için kadınların şiddet gördüğü her yerde çocuklar da şiddet görür. Kadının yola getirilmesi için **sırtından sopayı**, evinde dizini kırıp oturması, başka bir yaşamla tanışmaması için **karnından sıpayı eksik etmemeyi** önerir erkeğe atasözleri. Erkeğin kadına şiddet uygulaması olağan kabul edilir toplumumuzda. Kadının dayak yediğinde bunu hak ettiği söylenir, dayak istiyor der pişkince kocalar karıları için, belki de "**iyi ipek kendini kırdırmaz, iyi kadın kendini dövdürmez**" sözünü – bu sözü bilmeseler bile- bugüne dek ulaştıran toplumsal kabullere sırtlarını yaslamanın, haklı görülecek olanın kendileri olduğunu bilmenin verdiği rahatlıkla.

Yaradılıştan birçok kötü özelliği olan kadının şiddet yoluyla terbiye edilerek dönüştürülmek istendiği olumlu bir kadın tipi de tanımlanır atasözlerinde. Kocasının karısı ve evinin hanımı olduğunca değerlidir bu kadın, "**kadın erkeğin eşi, evin güneşidir**". Yaşamını ailesine, evine bir köle gibi adaması gerekir, ne de olsa "**her kadın evinin hem hanımı, hem halayığıdır**". Fazla konuşması, hele hele erkeğine karşı çıkması hoş karşılanmaz bu kadının, evin dirliğini huzurunu bozar, çünkü "**gece yağar gündüz açar, yıl düzgünlüğü; erkek söyler kadın susar, ev düzgünlüğü**"dür. Evin bir tek reisi vardır, "**bir evde iki horoz olunca sabah güç olur**", o da erkektir, zaten "**kadının hükmettiği evde mutluluk olmaz**". Kadının kendini her zaman kocasına göre ayarlaması, biçimlendirmesi gerekir, "**kocana göre bağla başını, harcına göre pişir aşını**" öğütler atasözleri çünkü "**kadını yeşil yaprak eden de kocası, kara toprak eden de kocası**"dır. Babasından sonra şimdi de erkeğinden sorulmaktadır kadının namusu, onun için "**avradı eri saklar, peyniri deri**". Bu son atasözüne zıt olarak kadını kendi namusunu korumakla sorumlu tutan "**avradı ar zapteder, er değil**" diye bir atasözü de vardır. Kadın, kadınlık görevlerini yerine getirmek için vargücüyle şikâyet etmeksizin çalışmalıdır. Öyle çok çalışır ki "**kadın eli kaşık sapından kararır**". Evini pırıl pırıl tuttuğunun, kocasına, çocuklarına tertemiz baktığının söylenmesi en büyük başarısıdır onun, "**iyi kadının kocası cüppesinden bellidir**" ne de olsa.

Bir yerde kız doğdu

"**Kadın(ın) erkeğin elinin kiri**" olarak tanımlandığı, yani tamamen kişiliksizleştirilerek erkeğin, eline bir yerden sürülmüş bir kir kadar önemsiz bir parçası olmaya indirgendiği bir kültürde, kız çocuk doğurmanın çok da sevinçli bir olay olmaması doğal olsa gerek. Nitekim halk arasında ani bir sessizlik olduğunda "**bir yerde kız doğdu**" denir; kız çocuklar bir yas sessizliğiyle karşılanıyor demek ki. "**Oğlan doğuran övünsün, kız doğuran dövünsün**" sözü, kız ve erkek çocuk arasında yaşamın her alanında yapılan ayrımcılığın daha doğumlarında başladığını gösterir. Bu satırların yazarının da, ailesinin ilk çocuğu olarak kız doğduğu için, babası yüzünü görmeden hastaneyi terketmiştir. Babam sonraları bu olayı "ama hastanenin dış kapısında düşündüm, sonra geri döndüm" diye bir tür pişmanlıkla, af diler gibi anlatmıştır hep. Evlat sevgisi gibi güçlü bir duygunun etkisiyle düşünülmesi ve yanlışın görülmesi insanın içini rahatlatmamakta oysa, sorgulanmaksızın içselleştirilmiş bu geleneksel yargılar en çok düşünmeden gösterilen tepkilerde dışavuruyor ve tehlike yaratıyor çünkü. En acısı da kadınların bu kadın karşıtı geleneksel yargıları benimsemesi ve yeniden üretmesidir. Bir kadının yaşamının en mutlu anlarından biri olduğunu sandığım istediği bir çocuğu doğurma deneyiminden anneme kalan ilk anı, narkozdan ayıldığı sırada kayınvalidesinin 'ben size demedim mi bu erkek doğuramaz' sözlerini işitmek olmuştur ne yazık ki. "**Kızın var sızın var**", "**kız doğuran tez kocar**" gibi yargılarla pekiştirilen kız çocuğu düşmanlığını, kendisi de bir zamanlar kız çocuk olarak dünyaya gelmiş bir kadının da, kendi kendisine hakaret ettiğinin ayrımında olmadan benimseyebilmesi toplumun geleneksel değer yargılarının gücünü gösteriyor. Kendisi ilk çocuğunu (hatta büyük bir başarıyla ikincisini de) oğlan doğurmanın gururunu yaşayan babaannem, bir hemcinsine yüzyılların haksızlığıyla saldırabiliyor, eee, çünkü ne de olsa "**oğlanı her karı doğuramaz, er karı doğurur**".

Kız çocuklar çoğu zaman tam olarak benimsenmiyor ailelerince, "**kız evde de olsa elden sayılır**" diye bakılıyor. Soyu sürdürecek olan erkek çocuk çünkü. Bu kadarı komik geliyor ama bu ayrımcılığı torunlara kadar uzatan atasözleri var, "**oğlanınki oğul balı, kızınki bahçe gülü**" deniyor.

Atasözlerindeki cinsiyetçiliğin bir başka örneği de kadına cinsel bir nesne olarak bakan sözlerdir. Kadının saçının uzunluğundan beden ölçülerine kadar, nasıl görünürse güzel olacağını betimleyen atasözleri var. Kadının bilgisi, aklı, yaratıcılığı, üretkenliği, şehvet uyandırma özelliğinin yanında önemsiz kalıyor. Herhalde bu nedenle "**er kocarsa koç oluyor, karı kocarsa hiç oluyor**".

Bir de daha nesnel görünen ya da olumlu bir şey söylediği izlenimi uyandıran ama gizli bir cinsiyetçilik içeren atasözlerimiz var. Örneğin "**kadın var arpa ununu aş eder, kadın var buğday ununu keş eder**" ya da aynı anlama gelmek üzere "**kadın vardır vezir eder, kadın vardır rezil eder**" sözlerine ilk anda iki olasılığın da olabileceğini söyleyen nesnel bir saptama yapıyor diye bakılabilirse de aynı olasılıklar erkekler için de geçerli olduğu halde onlar için aynı anlama gelen bir söz etme gereksinimi duyulmaması, bu sözlerde kadına yüklenen toplumsal rolle ilgili cinsiyetçi bir yargı bulunduğunu gösteriyor. Bu yaklaşımın mantıksal sonucu ya erkeğin elini attığı her işi mutlaka becerdiği ve kadını hep vezir ettiği, hiç rezil etmediği oluyor (ki gazetelerin üçüncü sayfalarında her gün bunun aksini kanıtlayan bir haber okumak mümkündür) ya da erkeğin kadına karşı zaten herhangi bir sorumluluğu olmadığı. "**Yuvayı dişi kuş yapar**" sözü de kadının şefkatine, yuva kurma becerisine bir övgü gibi dursa da karşılıklı çaba ve özveriyle ortaklaşa kurulması gereken bir yaşamın tüm sorumluluğunu kadına yüklüyor. Bu sözün "**erkek kuş gezer havai havai, dişi kuş yapar yuvayı**" biçiminde de söylenmesi, kadından beklenenin, kocasının havailiğine, bencilliğine karşın her zorluğa göğüs gererek yuvası uğruna kendisinden vazgeçmesi olduğunu gösteriyor.

Son söz

Atasözleri kimileyin insanlığın yüzlerce yıllık deneyimlerinden süzdüğü bilgeliği yansıtsa da kimileyin haksızlık üstüne kurulmuş sınıflı eril toplumun köhnemiş değer yargılarını bugüne taşıyor. Kadına yönelik ayrımcılığın bu toplum yapısı içinde kökleri en derinlerde, toplumun temel niteliği olan sömüren-sömürülen ilişkisinde olduğuna atasözlerinin geçmişten bugüne yolculuğu da bir ipucu oluyor. Bu nedenle kadının bugünkü konumuna cüretli bir biçimde başkaldırmak bu toplumun kökten değişmesini istemeyi gerektiriyor.

Toplumun değişmesini istemek ise her şeyden önce o toplumda doğal ve olağan kabul edileni sorgulamakla başlar; en küçük, en önemsiz, en gündelik davranışlarımıza, en yerleşik kanılarımıza sızmış doğal ve olağanı sorgulamakla. Dilimize yapışmış uyaklı bir şarkı sözü gibi yeri geldiğinde düşünmeksizin yineleyiverdiğimiz atasözlerimizi örneğin.

Av. Serap Özdemir
Petrol-İş Sendikası Hukuk Müşaviri

Analıkla Gelen Yardım ve Ödenekler

Geçen sayımızda kadın sigortalının doğum yapması halinde çalışamadığı süreleri borçlanabilmesine ilişkin usul ve esaslara değinmiştik. Bu sayımızda da analık halinde yapılan sağlık yardımlarını ve ödenen gelir ve ödenekleri irdeleyeceğiz.

Analık hali nedir?

5510 sayılı Yasada, analık hali; "Sigortalı kadının veya sigortalı erkeğin sigortalı olmayan eşinin, kendi çalışmalarından dolayı gelir veya aylık alan kadının ya da gelir veya aylık alan erkeğin sigortalı olmayan eşinin gebeliğinin başladığı tarihten itibaren doğumdan sonraki ilk sekiz haftalık, çoğul gebelik halinde ise ilk on haftalık süreye kadar olan gebelik ve analık haliyle ilgili rahatsızlık ve özürlülük halleri analık hali kabul edilir." biçiminde tanımlanıyor.

Bu tanıma göre analık süresi, gebeliğin başladığı tarih ile doğumdan sonraki ilk 8, çoğul gebelik halinde ise bu süreye 2 hafta ilave edilerek doğumdan sonraki ilk 10 haftaya kadar olan süredir. Analık sigortasından yararlanabilmek için doğumun gerçekleşmesi şarttır.

Analık halinde haklar ve yardımlar

Analık halinde geçici iş göremezlik ödeneği ve emzirme ödeneği kısa vadeli sigorta kolundan, gebelik ve doğum yardımı ile ilgili giderler ise genel sağlık sigortasından karşılanmaktadır.

Geçici iş göremezlik ödeneği

Sigortalı kadın analık halinde belirli bir süre çalışamadığı için ücret alamamaktadır. Sigortalı kadının gebelik ve doğum nedeniyle çalışamaması hem tıbbi gereklilikten, hem de 4857 sayılı İş Yasası'ndaki "Kadın işçilerin doğumdan önce 8 ve doğumdan sonra 8 hafta olmak üzere toplam 16 haftalık süre için çalıştırılmamaları esastır."Hükmünden kaynaklanıyor.

Kadın sigortalının doğum öncesi ve doğum sonrası 8 haftalık süreler, yasadan kaynaklanan geçici iş göremezlik süresi niteliğindedir. Bu sürelerin haricinde hekim raporu ile iş göremezlik süresi uzatılabilir. Ancak bu süreler hastalık sigortası kapsamında işlem gören geçici iş göremezlik süresi niteliğindedir.

Sigortalı kadının analığı halinde doğum öncesi ve doğum sonrası 8 haftalık süre için verilecek iş göremezlik ödeneği, sigorta primine esas günlük kazancının yatarak tedavilerde yarısı, ayakta tedavilerde ise üçte ikisidir.

Doğum öncesi 8 haftalık iş göremezlik süresinin başlangıcı hekim raporu ile belirlenir. Hekim tarafından doğum tarihinin isabetli biçimde saptanamaması nedeniyle doğumun 8 haftadan önce gerçekleşmesi durumunda, 8 haftalık süreden arta kalan süreler için iş göremezlik ödeneği verilmez ve bu süreler doğum sonrası 8 haftalık süreye eklenmez.

Sigortalı kadının geçici iş göremezlik ödeneği alabilmesi için;

- Doğumun gerçekleşmesi,
- Sigortalılık niteliğinin sona ermemesi,
- Doğumdan önceki bir yıl içindeki en az 90 gün kısa vadeli sigorta bildirimi yapılmış olması,
- Kadın sigortalının doğumdan önceki ve doğumdan sonraki 8'er haftalık, çoğul gebelik halinde 10'ar haftalık sürelerde işyerinde çalışmamış olması gerekir.

Sigortalı kadının isteği ve hekimin de onay vermesi halinde kadın işçi doğuma üç hafta kalıncaya kadar işyerinde çalışabilir. Bu durumda kadın sigortalının doğumdan önce çalışmaya devam ettiği 5 haftalık süre, çoğul gebelik halinde 7 hafta, doğum sonrası iş göremezlik süresine (8 haftalık süreye) eklenerek sigortalı kadına geçici iş göremezlik ödeneği ödenir. Kadın sigortalı,

herhangi bir hekim raporuna dayanmaksızın doğuma kadar veya doğuma üç hafta kalıncaya kadar işyerinde istirahata ayrılmayıp çalışmaya devam etmesi halinde, işyerinde çalışmaya devam ettiği süreler için iş göremezlik ödeneği alamaz.

Sigortalı gebelik ve doğum yardımı esnasında, hekimin bildirdiği tedbir ve tavsiyelere uymayarak, tedavi süresinin uzamasına veya malul kalmasına sebep olursa, bu husus hekim raporu ile tespit edilir ve belgelendirilir ise sigortalıya ödenecek geçici iş göremezlik ödeneği uzayan tedavi süresi esas alınarak dörtte birine kadarı kurumca eksiltilir.

Kadın sigortalının doğumdan önce ve sonraki 8 haftalık sürelerde işyerinde fiilen çalışmamış olmasına rağmen bireysel veya toplu iş sözleşmesi uyarınca işveren tarafından ücret ödenmesi ve sigortalılık bildirimin devam ettirilmesi geçici iş göremezlik ödeneğini etkilemez.

Doğum öncesi 8 haftalık iş göremezlik süresi başlangıcında en az 90 gün analık sigortası primi ödenmiş olması koşulunu taşımayan kadın sigortalı, doğumdan önceki 8 haftalık istirahat süresi içinde, işyerinde fiilen çalışmamasına rağmen işveren tarafından kendisine ücret ödenmesi ve sigortalılık bildirimin devam ettirilerek, geçici iş göremezlik ödeneği için gerekli bulunan 90 gün tamamlansa dahi doğum öncesi 8 haftalık süre için kadın sigortalı iş göremezlik ödeneği alamaz.

Doğum öncesi 8 haftalık iş göremezlik süresi başlangıcında en az 90 gün analık sigortası primi ödenmiş olunması koşulunu taşımayan kadın sigortalı, doğum öncesi 8 haftalık istirahat süresi içinde işverenin ücret ödemesi ve buna dayalı olarak yapılan sigortalılık bildirimi sonucunda doğum tarihine kadar 90 gün analık sigortası primi ödenmiş olunması koşulu ile doğum sonrası 8 haftalık istirahat süresi için geçici iş göremezlik ödeneğine hak kazanacaktır.

Kadın doğum izninde işten çıkarsa

Sigortalı kadının gebelik istirahatının başladığı tarihte sigortalılık niteliğinin devam etmesi ve gerekli prim gün sayısına sahip olması koşullarıyla doğumdan önce veya doğumdan sonra herhangi bir nedenle iş sözleşmesi sona erse dahi, doğum öncesi ve doğum sonrası 8 haftalık sürelere ilişkin geçici iş göremezlik ödeneği alma hakkı devam eder.

Emzirme ödeneği

Emzirme ödeneği, sigortalı kadına, sigortalı olmayan karısının doğum yapması nedeniyle sigortalı erkeğe, kendi çalışmalarından dolayı gelir veya aylık alan kadına ya da gelir veya aylık alan erkeğin sigortalı olmayan eşine, her çocuk için yaşaması şartıyla doğum tarihinde geçerli olan ve kurum yönetim kurulunca belirlenip, bakan tarafından onaylanan tarife üzerinden veriliyor. 2009 yılı için emzirme ödeneği 70.00-TL olarak belirlenmiştir.

Sigortalı kadına veya sigortalı olmayan eşinin doğum yapması nedeniyle sigortalı erkeğe, emzirme ödeneği verilebilmesi için doğumdan önceki bir yıl içinde en az 120 gün kısa vadeli sigorta kolları primi bildirimi yapılmış olması gerekiyor.

Emzirme ödeneğine hak kazanan sigortalılardan sigortalılığı sona erenlerin, sigortalılıklarının sona erdiği tarihten başlamak üzere 300 gün içinde doğumun gerçekleşmesi ve sigortalı kadın veya eşi analık sigortası haklarından yararlanacak sigortalı erkek, doğum tarihinden önceki 15 ay içinde en az 120 gün prim ödenmiş olması gerekiyor.

Genel sağlık sigortası yardımları

Analık sebebiyle ayakta veya yatarak; hekim tarafından yapılacak muayene, hekimin göreceği lüzum üzerine teşhis için gereken klinik muayeneler, doğum, laboratuar tetkik ve tahlilleri ile diğer tanı yöntemleri, konulan teşhise dayalı olarak yapılacak tıbbî müdahale ve tedaviler, hasta takibi, rahim tahliyesi, tıbbî sterilizasyon ve acil sağlık hizmetleri finansmanı kurumca karşılanıyor.

Gebeliğin başlangıcından doğum anına kadar geçen sürede analık ile ilgili her türlü tedavi genel sağlık sigortası kapsamında karşılanır. Analık halinde tedavi giderlerinin karşılanabilmesi için sigortalının sağlık kuruluşuna başvurduğu tarihten önceki son 1 yıl içinde toplam 30 gün genel sağlık sigortası prim ödeme gün sayısının olması gerekmektedir.

Anaya karşı işveren sorumluluğu

İşverenin sigortalı çalıştırmaya başladığının süresi içinde sigortalı işe giriş bildirgesi ile kuruma bildirmemesi halinde, bildirgenin sonradan verildiği veya sigortalı çalıştırıldığının sosyal güvenlik kurumunca tespit edildiği tarihten önce meydana gelen analık halleri sonucu sigortalının veya eşinin gelir ve ödenekleri kurumca karşılanır. Ancak bu hallerde, analık hali için sosyal güvenlik kurumunca yapılan ve ileride yapılması gerekli bulunan her türlü masraflar işverenden alınır.

Tüp bebek tedavi masrafları

5510 sayılı yasada aşağıdaki şartların bulunması halinde tüp bebek ile ilgili tedavi giderleri genel sağlık sigortası kapsamında değerlendirilmiştir.

Evli olup çocuk sahibi olmayan genel sağlık sigortalısı kadın ise kendisinin, erkek ise karısının;

-Yapılan tıbbi tedavileri sonrasında normal tıbbi yöntemlerle çocuk sahibi olamadığının ve ancak yardımcı üreme yöntemi ile çocuk sahibi olabileceğinin kurumca yetkilendirilen sağlık hizmet sunucuları, sağlık kurulları tarafından tıbben mümkün görülmesi,

- 23 yaşından büyük, 39 yaşından küçük olması,
- Son üç yıl içinde diğer tedavi yöntemlerinden sonuç alınamamış olduğunun kurumca yetkilendirilen sağlık hizmet sunucuları, sağlık kurulları tarafından belgelenmesi,
- Uygulamanın yapıldığı tıbbi merkezin kurum ile sözleşme yapmış olması,
- En az beş yıldır genel sağlık sigortalısı veya bakmakla yükümlü olunan kişi olup 900 gün genel sağlık sigortası prim gün sayısının olması halinde en fazla iki deneme ile sınırlı olmak üzere tüp bebek tedavi yöntemlerinin finansmanı sosyal güvenlik kurumunca karşılanır.

Her şeyin gönlünüzce olması dileğiyle...

Hazırlayan: Behice Çağlar

Yalvaç Ural Teneke Oyuncak Sergisi

15 Nisan 2009 tarihinde Rahmi M. Koç Müzesi Fenerbahçe Vapuru'nda açılan oyuncak sergisi, yoğun ilgi nedeniyle 15 Ağustos'a kadar açık kaldı. 1910-2008 yılları arasında üretilmiş oyuncakların, malzemeleri gibi coğrafyaları da farklı. Yerli oyuncaklardan Alman, Çin, Japon, Amerikan oyuncaklarına, Fransız arabalarından İspanya'da üretilen replika oyuncaklara, demir döküm ve kurşun oyuncaklardan çizgi roman karakterleri ve tahta oyuncaklara uzanan zengin bir koleksiyon yer aldı sergide.

Sergiyi gezmek üzere müzeye girerken, sergiyle ilgili merak duygusunun yanında, gazetelere haber olan ya da olamayan, sapanı, boş mermi kovanlarını oyuncak; kirli gölet ve minik elleriyle çalıştıkları havasız atölyeleri, cezaevi avlularını oyun yeri belleyen bizim ve dünyanın tüm "yalınayak"* çocukları akla geliveriyor ister istemez. Bir okul etkinliğinde satmak için patlamış mısır hazırlarken eğlenen Filistinli küçük kız Tara'nın, aniden İsrailli askerler semtine ateş açtığında söylediği sözleri unutmak mümkün değil: "*Bu şaka değil! Bu sefer 500 mm'liklerle değil, 800 mm'liklerle ateş ediyorlar.*" "*Çocuklara savaşın dilini öğretiyorlar.*" der annesi... Bir gün, savaşsız, sınıfsız, sömürüsüz bir dünyada, oyunun ve oyuncağın tüm çocuklar için ulaşılabilir olması özlemiyle sergiyi gezmeye başlayalım.

Yalvaç Ural'ın, çocukluğunda ilk aldığı hediyelerden, altmış yıl boyunca sakladığı kurmalı "Jumbo Fil" ve sürtmeli "Polis Otosu" dikkat çekiyor önce. Sonra, renk ve çeşit bakımından, diğer teneke oyuncaklara göre oldukça zengin olan 1960-70 yapımı Nekur sürtmeli arabalar var. İçlerinden biri, tepesinde taşıdığı amblemden anlıyoruz ki Kızılay arabası. Otobüsten trene, karavanlı minibüsten çift katlı otobüse çeşit çeşit, renk renk kara ulaşım aracı. Julyen Altın oyuncaklardan, çelik tel kurmalı, anahtarı üzerinde bir yarış otosu sürücüsüyle birlikte. Şoförü işi bıraktığı için direksiyonu boş olan 1950 Japon yapımı bir buldozer. Pille çalışan, 1960 Japonya yapımı, atları, sürücüsü ve yolcularıyla harekete hazır kırmızı bir posta arabası. Küçük, orta ve büyük boy, açılır merdivenli itfaiye arabaları. Damperlisinden lambalısına kamyonlar. Vinçlisi de var. Üstü resimlerle dolu bebek arabası ve şaşırtıcı bir oyuncak, siyah bir cenaze arabası.

Üstünde, kurduktan sonra hareket ettirmek için açma kapama çubuğu olan, 1950 İngiltere yapımı bir sirk arabası. Ve çok eski bir okul arabası. Camından çocuklar görünüyor. Ne yalan söyledilerse artık, bazılarının burnu uzamış. Üstü açık otomobiller ve üzeri yazılı arabalar serisinin modellerinden biri. Motosiklet de var tabii, günümüzdekilerden daha sevimli, hızı değil ulaşımı, hatta eğlenmeyi çağrıştırıyor. Orijinali Edirne müzesinde olan bir faytonun ölçekli birebir örneği ve parçalara ayrılıp tekrar monte edilebilen 40 cm uzunluğunda bir Talika. 1945 yapımı, kurmalı teleferik ve Dağ oyuncağı maket gibi.

Teleferik gidip gelirken, iki otomobil sürekli tünelden geçiyor.

Eyüp oyuncakları da var

Ulaşım, yalnız karadan olmuyor, deniz ve hava taşıtlarının örnekleri de var haliyle. 1960 yapımı bir DC-9 THY uçağı ve yine 60 yapımı Technofix replika bir uçak. İspanya ve Çin yapımı uçaklar. Deniz tekneleri de var. Suda yüzerken kurmalı motoru gerçek bir gırgır sesiyle çalışan Nehir Teknesi, suda kısa gezintilere çağırıyor. Gün doğmadan uyanan balığa da çıkabilir.

Deniz, hava, kara ulaşımından sonra hayattan başka örneklere bakalım: Telefon kulübesi, Daktilo, Dikiş makinesi, Metelafon çalan Kız çocuğu, Akrobat ve Kibrit kapakları. Kibrit oyunlarına düşkün büyük çocuklar için 1940' lardaki kibrit kapakları görsellerinden oluşan Hindistan baskılı bir kartlar serisi.

Uzak tarihten örnek, Frig oyuncakları; Arabalar ve Tekerlekli Kuş. M.Ö. 750 yıllarında yapılmış, Kütahya müzesindeki ör-

neklerinden alınarak, Kütahyalı seramik ustası Sıtkı Ölçer tarafından yeniden yorumlanarak 20 yıl önce, Yalvaç Ural koleksiyonu için yapılmış.

1950 yapımı ağlayan ve ağlamayan bebekler, kurşun askerler, palyaçolar. Kapağını açınca içinden palyaço fırlayan ve kolunu çevirince müzik çalan bir laterna kutusu: Oyuncağın ismi "Şakacı Titrek Göz". 1968 yapımı. Bir de "Bisikletli Palyaçolar Düeti" isimli 1995 replikası oyuncak sunulmuş.

1913-43 ABD ve Almanya yapımı kurmalı ve müzikli teneke topaçlar var. Topaç deyince elbette Eyüp Oyuncaklarından örnekler var sergide, Eyüp Oyuncakçılığı El Kitabı ile birlikte sunulmuş. El arabası, İbrik, Def, Araba, Yay ve dahası.

Geleneksel oyuncaklardan ayrıca, örnekleri günümüzde de görülen tahta logolar, sarı, kırmızı, siyah beşik, Alpay Ekler in el oyması tahta kuklaları, Bilge Uzuner in Truva atı, Karagöz, Hacivat ve Karagözün keçi, eşek ve horoz kılığındaki görüntülerinin oyun metni sergilenmiş.

1885 yılından beri çeşitli oyuncak firmaları tarafından üretilen Tırmanan Maymun "Curt" ipinden hafifçe çekildiğinde yukarı tırmanıyor ve sonra aşağıya iniyor. Gitar çalan ayı, Yürüyen tırtıl, Yürüyen kuş, Yem yiyen tavuk, Sarı tavuk, Uçan mavi kaz, Trampet çalan panda, Aşçı domuz, Top oynayan kedi, Oyuncu fare, Kemancı Domuz, Su içen Maymun, Kitap Okuyan Ayı, Yumurtlayan Tavuklar ve yürürken ağzını açıp kapayan ve ağzından alevler çıkaran Timsah, hayvan oyuncaklarının en ilgi çekici olanlarından. Serginin en hüzünlü oyuncağı ise, 1930 Alman yapımı Bavul Taşıyıcısı Çocuk. Boyundan büyük kahverengi bir bavulun üstüne ellerini yapıştırmış, sürükleyen, mavi elbiseli, mavi şapkalı, çocuk işçi!

Oyuncaklar, üretildikleri coğrafya ve dönemin sosyo-ekonomik yapısı ve buna bağlı değerler sistemi ile ilgili önemli ipuçları sunuyor. Öte yanda oyuncağın evrenselliğinden de söz ediliyor. Değişik çağların, kültürlerin, ulusların oyuncakları arasında, toplumsal yapıya bağlı farklılık kadar ortaklık da söz konusu.

Genelde, sanayi ürünü oyuncaklar oyuncak müzelerinde, halkın ürettiği geleneksel oyuncaklar etnografya müzelerinin oyuncak bölümünde, antik oyuncaklar ise arkeoloji müzelerinde sergileniyor. Oyuncak kendi başına var olabilir ve bireyseldir, oysa bir de ancak oyun içinde var olabilen, ortaklaşa kullanılan oyun nesneleri var.

* Ece Ayhan şiirine gönderme yapılmıştır.

Kaynakça:
- *Yalvaç Ural Teneke Oyuncaklar Sergisi Katalogu*
- *Oyuncaklı Dünya*, Bekir Onur, Verso yayıncılık, 1.b. 1992
- "*Tüm Annelerin Gözyaşları*" Dr. Cumana Odeh, Evrensel Gazetesi, 3 Nisan 2002

Yalvaç Ural
1945 doğumlu Yalvaç Ural meslek hayatına gazetecilikle başladı, çocuklar için dergiler çıkardı ve yine çocuklar için şiir, öykü kitapları yazdı, TV çizgi film dizileri yaptı. Eserleri çeşitli dillere çevrildi. " Müzik Satan Çocuklar" isimli öyküsü ilk kez Çingenece basılan çocuk kitabıdır. (1996) Yetişkinler için de yazdı, "Mırname Büyüklere Kedi Şiirleri" gibi. Polonya Gülümseme Nişanı, 2. Uluslararası Çocuk Kitapları Fuarı ve Milliyet Sanat Dergisi Oyun birincilik ödülleri, Çocuk Vakfı ödülü ve Türk-Yunan dostluğu Abdi İpekçi Şiir Başarı ödülü, başlıca ödüllerinden.

Sayısı 65'i bulan çocuk kitaplarından bazıları: Sincap, Mızıkçının Oyunları, Dinazor Bilmeceler, Teneffüs Zıpırları, Fil Filince Kuş Dilince, Kibrit Oyunları, Kayıp Ülkenin Çocuğu, Kedi Köpek Zıpırlıkları, (Fil, İt, At) Zıpırları, Tekir Noktalama İşaretlerini Öğreniyor. Karma yazarlı kitaplarından: Televizyondaki Reklamcı Amca, Yüz Paralık Bulut, Bu memleket Bizim.

"Her ay aynı, nasılsa geçer" demeyin

Ağrılı adet kadınların yabancısı olmadığı, çoğu zaman nasılsa geçecek, dediği bir durumdur. Bazen çok normal kabul edilen ağrılar, bazı hallerde önemli hastalıkların belirtisi de olabilir.

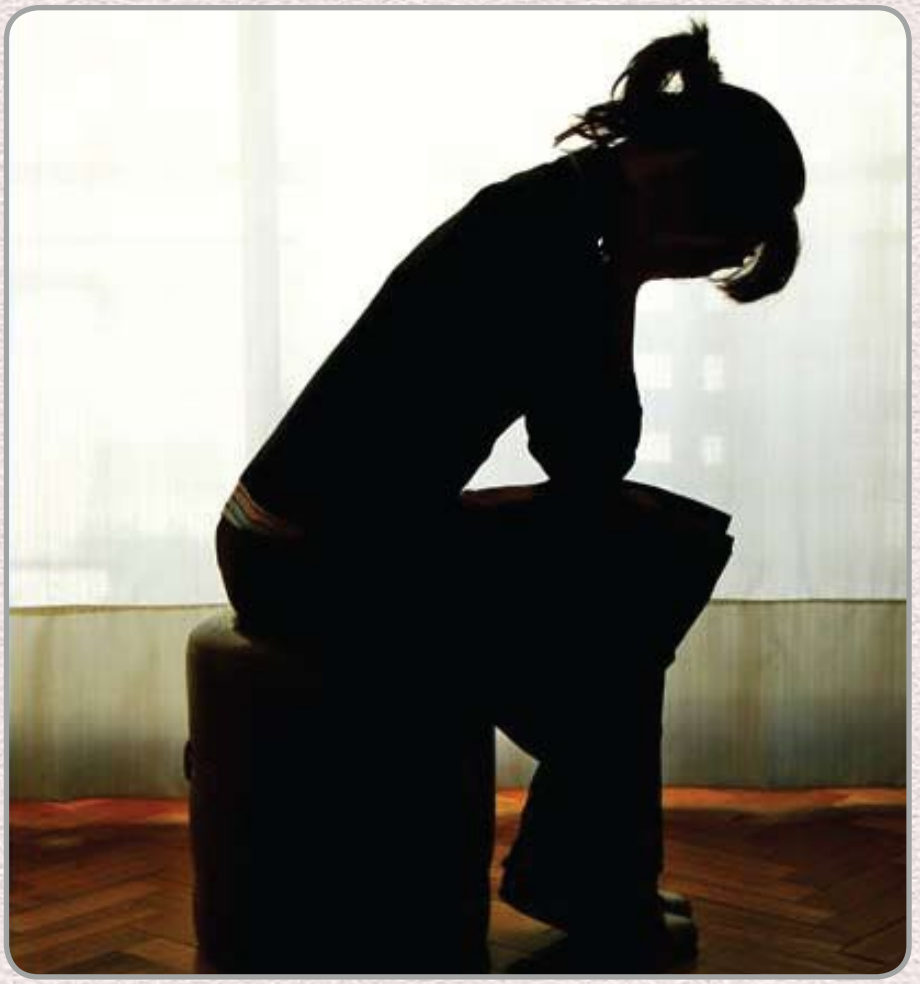

Adet kanaması esnasında ya da hemen öncesinde kasıklarda ortaya çıkan rahatsızlık ve kramp tarzında ağrılara ***menstrüel kramp*** adı verilir. Hekimler bu ağrıların ikiye ayrıldığını söylüyorlar.

Birincil kramplar adet kanamasının başlangıcından sonraki ilk bir, iki yıl içinde ortaya çıkar ve kırklı yaşlara kadar sürebilir. Bazen kadınlarda ilk doğumdan sonra ağrılar hafifleyebilir.

Sancılı adet görme aslında normal adet görme mekanizmasının önemli bir parçası olan rahim kasılmalarının kadın tarafından ağrı şeklinde hissedilmesidir. Bu rahim kasılmalarının amacı rahmin iç tabakasını atılarak yenilenmesi sırasında oluşan kanama miktarını en az seviyede tutmaktır. Kasılmalar esnasında bölgesel olarak prostaglandin adı verilen bazı maddeler salgılanır. Ağrıya yol açan bu maddelerin ya aşırı miktarda salgılanması ya da kadınlarda bu maddelere karşı gelişen aşırı duyarlılıktır.

Adet kanaması başlamadan bir, iki gün önce ortaya çıkar, adetin birinci gününde belirginleşir ve genellikle ikinci günde sakinleşir. Ağrı karnın alt kısmında aralıklı gelen kramp şeklindedir. Ağrı bir bölgede toplanabileceği gibi sırta, bele, kasıklara da yayılabilir. Ağrıya bazen terleme, yorgunluk, iştahsızlık, bulantı, kusma, ishal, baş dönmesi, baş ağrısı, baygınlık, kabızlık gibi belirtiler eşlik edebilir.

Sancılı adet görmenin nadir görülen nedenleri arasında rahim ağzı girişi, kürtaj, enfeksiyon gibi nedenlere bağlı olarak daralmış olması ve buna bağlı olarak adet kanının "zorlukla atılması" ve spiral kullanımı yer alır.

Eğer ağrılar;

Normal zamanında gelen bir adet kanamasına eşlik etmiyorsa

Her zaman olduğundan çok daha şiddetli ise

İki, üç günden daha uzun sürüyor ise

Her zaman olandan daha farklı ise mutlaka bir hekime gidilmesi gerekir.

İkincil kramplar; Bu tür ağrılarda altta yatan hastalık yapan bir durum mevcuttur..

Bunun nedenleri nelerdir?

Endometriozis
Yumurtalık kistleri veya tümörleri
Pelvik inflamatuar hastalık (PID)
Miyomlar
Rahim polipleri
Rahim içi yapışıklıklar
Rahim içi araçlar
Rahim boynu darlıkları
Rahim tümörleri
İmperfore hymen (zarın adet görmeyecek şekilde tam kapalı olması)
Enfeksiyonlar

Ağrıkesiciyle geçiyorsa

Adet sancıları ağrı kesicilerle kontrol altına alınabiliyorsa ve başka bir jinekolojik belirti yoksa jinekolojik muayene gerekli değildir. Ancak adet sancıları çok şiddetli olup genel iyilik halini etkilemeye başlamışsa mutlaka jinekolojik muayene yapılmalı etkili bir tedavi uygulanmalıdır.

Jinekolojik değerlendirmenin çok önemli bir amacı vardır. Endometriozis (rahim iç tabakasının normal dışı bölgelerde bu-

lunması), kronik enfeksiyon, yapışıklıklar, yumurtalık kistleri, miyomlar ve diğer bazı jinekolojik hastalıklar kendilerine özgü belirtiler dışında aynen adet sancısı gibi belirtiler de verebilirler. Yapılan jinekolojik muayene bu durumların varlığını ortaya çıkarır.

Ağrılı adet görmenin oluşmasını önlemek mümkün değildir. Ağrı doktorun size tavsiye edeceği ilaçları kullanarak hafifletilebilir. Bunun dışında, sizin de yapacaklarınız var.

Orta dereceli bölgesel sıcak uygulama iyi gelebilir. Bunun için sıcak banyo ya da ayaklara sıcak uygulama sıcak bir havlu, termofor koyabilirsiniz. Sıcak uygulamayı direkt karına yapmayın. Çünkü karın içerisinde herhangi bir iltihabı reaksiyon varsa bu karın zarına yayılabilir ve oldukça tehlikelidir.

Sebze yiyin masaj yapın

İyi beslenme ve bunun adet kanaması sırasındada sürdürülmesi ağrıyı azaltama da etkilidir. Eğer kişide adet kanamasından önce baş ağrısı, karında şişlik gibi problemler oluyorsa, adetten bir hafta önce tuz kısıtlanmasına gidilebilir. Yine doğal idrar yaptırıcı olan maydanoz, ıhlamur, kuşkonmaz gibi besinlerin bu dönemde alınması vücutta su toplamasını ve bunun neden olacağı rahatsızlığı giderebilir.

B vitamini ve magnezyum'dan zengin besinlerin alınması bu dönemde oluşan rahatsızlıkları ve ağrıyı gidermede yardımcı olur.

B vitamininden zengin yiyecekler:

Et, balık, karaciğer, kurubaklagiller, yeşil yapraklı sebzeler, diğer sebzeler...

Magnezyum açısından zengin yiyecekler:

Fındık, fıstık, susam, koyu yeşil yapraklı sebzeler, öğütülmemiş tahıllar, kepekli ekmek.

Bir diğer yöntem düzenli egzersizdir. Kasları güçlendirici hareketler ve nefes egzersizleri ağrıyı kontrol eder. Yüzme bu konuda en iyi egzersizdir.

Masaj da ağrıyı azaltmada etkili bir yöntemdir. Ağrıyan bölgenin altına yoğurma tarzında ritmik masaj uygulanırsa ağrının algılanması azaltılabilir.

Düzenli uyku, gerginliği azaltacağından ağrıyı kontrol etmede kullanılır.

Kişinin kadın olmaya ve adet görmeye ilişkin pozitif tavır takınmasında ağrıyı oluşturabilecek psikolojik etkenleri giderir.

İkincil ağrıların giderilmesi ise ağrıya yol açan hastalıklar gerekli tıbbi ve cerrahi tedavi ile düzeltilir ve tedavi sonunda ağrı azalır veya kaybolur.

Yine de aşırı ağrılar alınacak bazı basit önlemler ile bir miktar engellenebilir. Örneğin adet kanaması öncesinde ve esnasında kahve, çay, kola, çikolata gibi kafein içeren gıdalardan uzak durulması, uzun süre ayakta durmaktan ya da yürüyüş yapmaktan kaçınılması şikayetler üzerinde olumlu etki yaratır. Aşırı yorgun, sinirli kişilerde adet sancısı daha fazla görülür. Bu nedenle kanama esnasında dinlenmek son derece önemlidir. Yine kabızlığı olanlar bu sancıları daha şiddetli yaşarlar. Lifli gıdaların bol tüketilmesi kabızlığı önler. Bol miktarda su içilmesi, sigaradan uzak durulması, fazla miktarda alkol tüketilmemesi gibi basit ve kısa süreli önlemler ile sancılı adet kanamaları biraz daha rahat geçirilebilir.

Kısa... kısa...

Günde üç fincan yeşil çay

Harvard Tıp Fakültesi Toplum Sağlığı Bölümü'nde yapılan bir çalışmada 1998- 2009 yılları arasında yeşil çayla ilgili yayınlanan bilimsel çalışmalar incelendi. Buna göre daha önce meme kanseriyle tanışmış kadınlar arasında, günde üç veya daha fazla fincan yeşil çay içen grupta, yeşil çay içmeyen kadınların oluşturduğu gruba göre meme kanserinin tekrar etmesi riski daha az görülüyor.

Yani yeşil çay içilmesi meme kanserinin tekrar etmesi olasılığını azaltıyor. Sonuç olarak daha önce meme kanseri ile tanışmış kadınların günde en az üç fincan yeşil çay içmeleri gerekiyor.

Kefirin faydaları

Kefir, tümör oluşumunu engellemekte ya da var olanın ilerlemesini azaltmaktadır. Japonya'da fareler üzerinde yapılan araştırmada kefirin kanser riskini %53,6 oranında azalttığı ve kanser önleyici ilaçlarla birlikte kullanılması halinde ise %67 oranda riski azalttığı belirtilmiştir.

Kemoterapi gören meme kanserli hastalarda, kefirin kemoterapinin yan etkilerini azaltma durumu incelenmiş ve bulantı, ishal, kusma ve ağrı gibi bulgularda azalma görülmüştür. Kefirin kanser ve diğer hastalıklardaki olumlu etkisi birçok araştırmayla kanıtlanmıştır.

Su damacanalarındaki tehlike!

Bir dahaki sefer su satın alırken evinize gelen plastik damacananın altına dikkatlice bakın. Eğer damacananın altında üçgen geri dönüşüm logosu içinde 3, 6 ya da 7 rakamını görüyorsanız bu damacanalardan uzak durun!

Damacanalardaki geri dönüşüm işareti, damacananın yüksek oranda kimyasal madde içerdiğini gösteriyor. Özellikle de vücuda iki kat daha fazla zarar veren biesphenol A'nın yüksek olduğunu gösteriyor. Sert plastiklerde bulunan bu maddenin zararları ise saymakla bitmiyor. Güvenli ve sağlıklı bir yaşam için onları camla değiştirmek gerekiyor.

Hazırlayan: Selgin Zırhlı Kaplan

Sonbahar ve yemek

Ağustos ayını geride bırakıp sonbahar mevsimine geçiş yaptığımız şu günlerde, mevsimin ufak değişikliklerinin, Ramazan ayının tatlı telaşı içinde -krize rağmen- kurduğumuz güzel sofralarımıza nasıl yansıdığını da görebilirsiniz. Yeni sebzeler pazar tezgâhlarında yerlerini alırken, bazıları da yavaş yavaş tükenmeye başladı bile. Günlük koşuşturmalar arasında biraz da kış için saklamayı ihmal etmeyin. Domatesin tam konservelik zamanı, reçeller için hâlâ meyve bulunabiliyor, incir reçeli için en ideal zamanlar. Tariflerimiz yine hafif ve ekonomik...

Tepside İçli Köfte

Malzemeler:
İçine: 300 gr kıyma, 2 adet büyük boy kuru soğan, yarım demet maydonoz, 1 kahve fincanı zeytinyağı, karabiber, tuz
Bulgur harcına: 3 bardak ince bulgur, 3 adet orta boy patates, 1 yumurta, 1 yemek kaşığı domates salçası, tuz
Üzerine: 2 yumurtanın sarısı

Yapılışı:

İçi: Soğanları ince ince doğrayarak tavada zeytinyağı ile kavurun. Soğanlar ölünce kıymayı ekleyin. Karabiber ve tuzu ilave edip iyice pişirin. Maydonozu ince ince doğradıktan sonra kıymaya ekleyin, bir iki kere karıştırıp altını kapatın.

Bulgur harcı: Patatesleri haşlayın ve çatalla ezin. Soğanı rendeleyin. Bulguru geniş bir kaba koyun. Haşlanmış patatesleri, rendelenmiş soğanları, yumurtayı, domates salçasını, tuzu ekleyin. Biraz su ekleyerek bulgurlar yumuşayıncaya kadar iyice yoğurun.

Fırın tepsisini yağlayın. Bulgur harcının yarısını tepsiye yayın. Üzerine iç malzemesini yerleştirin, kalan bulgur harcını önce tezgahta düzleştirip daha sonra kıymaların üzerini kapatın. Üzerine iki yumurta sarısını sürdükten sonra, 250 derecede önceden ısıtılmış fırında pişirin. Piştikten sonra biraz soğumasını bekleyip, kare şeklinde dilimleyin. Afiyet olsun.

Kabaklı Mantar Frittata
(İtalyan Omleti)

Malzemeler:
1 adet orta boy kabak, 150 gram dilimlenmiş mantar, 5 adet yumurta, 1 çay bardağı süt, yarım çay kaşığı kuru kekik, bir tutam karabiber, tuz, bir iki tutam biberiye kurusu, 3-4 dilim kaşar peyniri

Yapılışı:
Mantarları dilimleyin, kabakları küp küp doğrayın. Kaşar peynirini rendeleyin. Tavaya zeytinyağını koyup ısıtın, doğranmış sebzeleri 3-4 dakika hafif ölünceye kadar kavurun. Derin bir kapta yumurtaları, sütü, karabiber ve kekikle karıştırarak çırpın. Çırpılmış yumurta karışımını tavadaki sebzelerin üzerine yavaşça boşaltın. Rendelenmiş peyniri ve biberiyeleri üzerine serpin. Yumurtalar hafif pişmeye başlayınca tavayı fırına koyup 3-4 dakika üzeri hafif kahverenci oluncaya kadar fırınlayın. (Tavanızın sapı fırına uygun degilse alüminyum folyo ile kaplamanız yanmasını önleyecektir.) Sıcak sıcak yemenizi öneririz. Afiyet olsun.

PÜF NOKTASI: *Patates pişirirken, pişirme suyuna bir kaşık sirke koyarsanız, hem rengi sarı kalır, hem daha lezzetli olur.*

BESLENME

Sonbahar, kışa hazırlık mevsimidir, aynı zamanda vücudumuzun da bağışıklık açısından kendini kışa hazırladığı dönemdir. Havalar soğumaya başlayınca bağışıklık sistemimiz zayıf düşer, savunma ihtiyacı artar. Besin değeri yüksek gıdalarla bu savunmaya yardımcı olmak, bağışıklık sistemini güçlendirmek gerekir.
Bu dönemde, Omega 3 açısından zengin olan balık ve cevizi bol bol tüketmenizi öneririz. Ayrıca sebze ve meyve, kuruyemiş, karbonhidrat açısından zengin enerji verici gıdalarla bağışıklık sisteminizi güçlendirebilirsiniz. Özellikle mürdüm eriği ve fındık listelerin başında yer almalı...

EYLÜL VE EKİM AYLARINDA TÜKETİLMESİ UYGUN GIDALAR:

Sebzeler: Çarliston biber, dolmalık biber, domates, havuç, kırmızı salçalık biber, mantar, sivribiber, salatalık, taze fasülye, patlıcan.

Meyveler: İncir, üzüm, mürdüm eriği, armut, karpuz, kavun.

Balıklar: Sardalya, kılıç, lüfer, izmarit, kırlangıç.

MANTARLAR HAKKINDA BİLMEMİZ GEREKENLER

Dünya üzerinde birçok kültür tarafından yüzyıllardır tüketilen mantar, lezzet harikası olarak kabul görmüştür.
Salataları, çorbaları, güveçleri, ve kullanıldığı her türlü yemeği lezzetiyle ele geçiren mantarın sağlık açısından da birçok faydası bulunuyor:

- Yüzde 80-90 oranında su içerir, kalori oranı çok düşüktür (3,5 cal/gr).
- Az oranda sodyum ve yağ bulunur, suyun dışındaki kısmının yüzde onu liftir. Tansiyon veya kilo nedeniyle diyet yapanlar açısından elverişli bir sebzedir.
- Potasyum açısından zengindir, bu yönüyle kan basıncını düşürücü ve çarpıntıyı önleyici etkisi vardır.
Bir orta boy mantarda muzda veya bir bardak portakal suyunda bulunan potasyumdan daha fazlası vardır.
- Riboflavin, niasin ve selenyum açısından zengindir. Selenyumun, vitamin E ile birlikte serbest radikallerin yıkıcı etkisine karşı antioksidan özelliği vardır.
- Mantar ayrıca östrojen üretiminde kullanılan **aromataz** ve testosteronu, erkeklerde saç dökülmesine sebep olan dihidrotestosterona çeviren **5-alfa-reduktaz** enzimlerinin aktivitelerini engelleyen maddeler de içerir.
- Ayrıca son bulgular, mantarın prostat kanseriyle göğüs kanserine karşı da koruyucu etkisi olduğunu da gösteriyor.

ÇAY SAATİ

LİMONLU PARFE

***Malzemeler**: 2 paket krem şanti, 1 su bardağı süt, 5 yumurta, 1 su bardağı şeker, 5 limon, 2 paket kakaolu petibör bisküvi, 1 su bardağı ceviz*

Yapılışı: Krem şantileri sütle derin bir kapta iyice çırpın, köpük kıvamına gelince dolaba koyun. Yumurtaların sarılarıyla beyazlarını ayırın. Sarılarını 1 su bardağı şeker ile çırpın, yumurta akını da ayrı bir kapta köpükleninceye kadar çırpın. Limonların kabuklarını rendeleyin ve bir kaba koyun. Ayrı bir kaba limonların suyunu sıkın. Krem şantili karışımı dolaptan (yaklaşık 10 dak. sonra) çıkartıp yumurta sarılı ve aklı karışımla birleştirin. Tahta kaşıkla karıştırın içine ufalanmış cevizleri, limon kabuklarını ve limon suyunu ekleyin.

Bisküvileri elinizle ufalayarak un haline getirin (mutfak robotu varsa daha kısa sürer). Geniş ve yayvan bir kabın içine bisküvi ununun yarısını serpin iyice dağıtın, üzerine kremalı karışımı yayıp kalan bisküvi unlarını da bunun üzerine serpin. Dondurucuya koyun, bir gece bekletin. Çıkardıktan sonra kareler halinde keserek servis yapabilirsiniz. Afiyet olsun...

Yemek Sözlüğü

FRİTTATA: Çeşitli sebzelerin doğranıp yumurtayla birlikte pişirildiği bir tür İtalyan omleti.

PASTÖRİZASYON: Besinlerin 65 dereceye kadar ısıtılıp birdenbire soğtulması yoluyla içindeki mikropların öldürülmesi işlemi.

KEF: İçinde et, sebze veya kemik kaynatılan suyun üzerinde oluşan köpüğe verilen ad.

"Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet" tablosu

Avrupa Birliğinin mali desteğiyle Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünce yürütülen ve ICON Institut Public Sector Gmbh Şirketi ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet" araştırmasının sonuçları bir kitap halinde yayımlandı. Araştırmayı gerçekleştirenler tarafından bu konuda yapılan örneği en büyük, içeriği en kapsamlı araştırma olarak tanımlanan çalışma, Türkiye'deki 12 coğrafi bölge ve kır-kent yerleşim alanlarını temsil edecek şekilde 51 ilde 24 048 haneden 15-59 yaşlar arasında kadınlarla yüz yüze görüşülerek yapılmış.

Araştırmanın sonuçlarına göre ülkemizde kadına yönelik aile içi fiziksel, duygusal ve cinsel şiddet çok yaygındır. Şiddetin boyutu kadınların temel özelliklerine göre farklılıklar göstermekle birlikte tüm kesimlerde yaşanan bir sorundur. Şiddetin kadınların ve okul çağındaki çocukların beden ve ruh sağlığı üzerinde çok olumsuz etkileri vardır. Kadınlar şiddeti paylaşmıyorlar. Herhangi bir kuruma başvuran küçük bir grup kadın da aldıkları hizmetten memnun değiller. Kadına yönelik şiddetle mücadeleye ve bu konuda oluşturulacak politika ve programlara önemli katkı sunması beklenen araştırmayı mutlaka okuyun...

Kıymetini Bil Herşeyin

John Berger çok yönlü bir sanatçı, romancı, belgesel yazarı, senaryo yazarı, ressam ve çok iyi bir sanat eleştirmeni. Geçtiğimiz bahar Beril Eyüboğlu'nun özenli çevirisi ile Türkçe'ye kazandırılan ve Metis Yayınlarından çıkan Kıymetini Bil Her şeyin adlı kitabıyla 2000'li yıllarda yaşayanlar için yıkım ve korku, televizyonlardan izleyenler için çoğu zaman bir seyir haline dönüşen pek çok olayı bizlere yeniden hatırlatıyor. Kitabın alt başlığı savaşa, iktidara, despotluğa karşı ayakta kalmaya dair son zamanlarda iyice unutulan yolu işaret ediyor. "Hayata Tutunma ve Direnişe Dair Notlar". Evet ezilenler, horlananlar, şiddete maruz kalanlar açısından hala umut var, çünkü "direniş" diye bir şey var. Fiilen, edebiyatla, sanatla, resimle, şiirle, fotoğrafla... "Evet ben başka şeylerin yanı sıra hala Marksistim" diyen John Berger'in kitabından bir alıntı ile bitiriyorum, tanıtım yazısını...

"Hareketin vaadi, gelecekteki zaferdir; oysa rastlantıya bağlı durumlarda vaat anlıktır. Böyle anlar ister hayat koşullarını iyileştirsin ister felaketle sonuçlansın, eylem içinde özgürlük deneyimleridir. (Eylemsiz özgürlük olmaz zaten) Bu gibi anlar - hiçbir tarihsel "sonucun" asla olamayacağı denli aşkındır; Spinoza'nın ifadesiyle, ebedidir, sonsuzluğa açılan kainattaki yıldırlar gibi sayısızdır.

Her arzu özgürlüğe yol açmaz, ama özgürlük bir arzunun tanınması, seçilmesi ve peşine düşülmesi yolunda bir deneyimdir. Arzu sadece bir şeyi elde etmekle, sınırlı olmayıp, bir şeylerin değişme sürecini de kapsar. Arzu bir eksiklikten kaynaklanır. Şu andaki bir eksiklikten. Özgürlük bu eksikliğin tatminini içermez ama önemini teslim eder...

Günümüzde sınırsızlık yoksullardan yanadır"

John Berger'in kıymetini bilmeniz dileğiyle!

Kadın Kütüphanesinden "Kadın Yolu"

16 Temmuz 1925 – 1 Ağustos 1927 tarihleri arasında Nezihe Muhiddin'in sahipliğini ve baş yazarlığını yaptığı bir dergi vardı. İlk iki sayısı Kadın Yolu ismiyle, daha sonraki sayıları ise Türk Kadın Yolu ismiyle yayımlanan derginin, Osmanlı Türkçesi'nden Latin harflerine çevrilmiş biçimi Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Yayınları tarafından geçtiğimiz günlerde yayımlandı. Kitabı hazırlayan Prof. Dr. Nevin Yurdsever Ateş, derginin 30 sayı çıktığını ama ellerinde yalnızca 23 sayının bulunduğunu anlatıyor, sunuş yazısında... Ama Kadın Yolu Dergisi ilk defa bu kadar kapsamlı bir biçimde Latin harflerine aktarılmış bulunuyor... Nezihe Muhiddin'in kadın hakları üzerine yazıları, yemek tarifleri, el işleri, başka ülkelerdeki kadın mücadelelerini Türk Kadınlar Birliğinin Kongrelerini derginin sayfaları arasında dolaşarak bulabilirsiniz. Cumhuriyetin ilk dönemlerini kadın gözüyle, anlamak ve yorumlamak isteyenler açısından, kitap çok iyi bin kaynak oluşturuyor.

Cemile Teyze

Bitmeyen mesai üzerine

Yaz sonunda balkonum bir başka güzel... Haziran ayı başında semt pazarından alıp diktiğim kırmızı, pembe sardunyalar balkonumun bir köşesini adeta istila ettiler. Tüm yayılmacılıklar böyle olsa hayatta... Yaseminin bu sene pek keyfi yok. Temmuz içinde canlandı biraz ama Ağustos'ta döktü çiçeklerini, birkaç tane var üzerinde... Ama akşamları açık balkon kapısından salona doğru kokularını yaymaya devam ediyorlar...

Gündüz güneşi ile iyice ısınan balkonu, akşama doğru yıkıyorum, çiçekleri de suladıktan sonra benim balkon sefam başlıyor... Uzanıyorum şezlonguma sokağın başında hafif rüzgarla sallanan kestane ve akasya ağaçlarına bakıp şehrin uzak uğultularını dinliyorum.

Akasyalar kurumaya başladı, ama korna ve lastik sesleri devam ediyor...

İnsanın hareket alanı kısıtlandıkça hayal dünyası genişliyor galiba... Çokça geçmiş, az bugün, yarın hatırlanmasa da olur. Eski evimizin sokağında bir Ermeni İlkokulu vardı... Çocukların sesleriyle başlardı mesaim. Önce kahvaltı hazırlanır, işe yetişme telaşı içinde yarım içilmiş çaylar. Bir dilim kızarmış ekmek, birkaç zeytin çekirdeği, kırıntılar... Öylece bırakılan masalar. Yani akşam yorgun argın eve gelindiğinde yemek yapmaya soyunmadan önce yapılması gereken bir kalem iş. Ne gam. Böyle bir hayat o geride kalan amansız koşturmalar özlenebilir mi peki? Tabii ki hayır. Belki gençliğimi özlüyorum, belki de her şeyin görüntü olduğunu kavrayamadığım o yalansız günleri. Ben yıllar sonra elde ettiğim bu huzurun devam etmesini dilerken, televizyonların sesinin sonuna kadar açıldığı bol ışıklı evlerde, akşamın bu erken vaktinde kadınların çoğunun mutfakta debelendiğini görüyorum...

Değişen pek bir şey yok, kadın hayatlarında. O çok yoruluyor, ben erken geliyorum, zaten yemek yapmasını da bilmiyor. Filan. Binbir türlü bahaneler. En eşitlikçi erkek ve kadın bile ikili ilişkilerde kendilerini yıllar geçtikten sonra bu konumda bulabiliyorlar.

Tedirginlik iyidir

"Bizi olağanlıkların öldürdüğünü unutma" diyor şair. Okul bitip hayat savaşı içine dalan kaç genç insan ülkemizde şiir okumaya devam ediyor ki.

İmgelerin yerini gerçek hayat, gizlemli sevgililerin yerini etli canlı erkekler ve ince, kaba iktidar oyunları alıyor. Kadınlara ise bu güç ve iktidar alanlarında birbirleriyle rekabet etmekten başka yol kalmıyor. Kimi fasulye pişirmek konusunda rakip tanımıyor, kimi çocuk eğitimi konusunda, bazıları yuvayı yapan dişi kuş olarak, temizlik, bakım, dışarıda çalışma, iyi anne, iyi eş tüm rolleri birden üzerine alıyor. Yaşamlarımız hakkında karar verilen tüm alanlarda erkekler güç ve iktidarlarını sürdürmeye devam ediyorlar. Parlamentoda bizim adımıza siyasi kararları onlar alıyorlar, istihdam yasalarıyla bizi eve kapayacak tedbirler getiriyorlar, hukukla elimizi kolumuzu bağlıyorlar. Biz güvenli evciklerimizde sadece kendi huzurumuzu korumak ve kendi çocuklarımızı sevmek, onların geleceğini düşünmek üzerine yoğunlaşırken, gerçek hayatlarımız elimizden kayıp gidiyor. Çevrenizde ne olup bittiğine bakıverin kızlarım, ipekböcekleri gibi duvarınızı örmeyin. Hayat ona müdahale ettiğiniz ölçüde, sizindir ve "öz niteliklerin tümü tedirgindir", huzurunuzu bozmaktan asla korkmayın...

Gülelim mi? ... Ağlayalım mı? ...

Şiirin kıyısı, kıyının şiiri

Sonbahar Düşleri
Çamurdan oyuncaklarda dağıldı çocukluğum
Başağın su sıkıntısında
Hep ağrıdı yüzüme kazınan bozkır
Ellerimdeki buhran, sesimdeki tenha
Kimse işitmedi çan çiçeğini
Topraktaki yangını bilmedi tohum
Kırmızı soluğunda alev alev bir ırmak
Ünlemsiz hayatları dolaştı durdu
Yaban bir kederde kaldı akşamın eğrisi
Beyazımda hırçın bir tarih bu yüzden
(hem sadece beyazı anımsanır kadınların)
Bu yüzden az pencereli açık yalnızlıklar
Sonbahar üşümeleri ve saklandığım kuytular
Gonca Özmen

Düşününce...

Bir melek olma onurunu reddediyorum...

Maria Deraismes, 1868

EVLİLİKTE ERKEĞİN EVRİMİ

Yarim beni hatırlamış
6. hafta: Bu yüzüğü inşallah seversin
6. ay: Resim çerçevesi aldım, her zaman lazım
6. yıl: Şu parayla kendine bir şey al

Lekelere dair...
6. hafta: Üzülme sevgilim, leke yapmaz
6. ay: Dikkat etsene yahu!
6. yıl: Amma da sakarsın be kadın!

Fikrine zikrine hayran olduğum...
6. hafta: Ben pek bu fikirde değilim
6. ay: Bu konuda yanlış düşünüyorsun
6. yıl: Saçma sapan konuşma, Alla'sen

Sahte bakkal amcalara, sahte gül satıcısı teyzelere karnımız tok.....

Benim annem hem yemek yapıyor, hem bulaşık yıkıyor, hem evi süpürüyor, hem bize bakıyor... Bunların hepsini dışarıdan satın almaya kalksanız, para ödemek zorunda kalırsınız.

Benim annem üzerinizdeki giysilerin kumaşını dokuyor... O çalışmazsa çıplak kalırsınız...

Bizim annemiz babamız olmazsa asıl o zaman hayat durur.

Benim babam petrol borularını döşüyor... O olmazsa ısınamazsınız...

Emek en yüce değer, kadınıyla erkeğiyle emekçi en güzel insandır...

Sermayeye değil, emeğe yatırım... Mala değil, insana önem... Tüketimi değil, üretimi teşvik..